

V Ljubljani, v marcu 1920.

POPOTNIK

PEDAGOŠKI IN ZNANSTVEN LIST.

Letnik XLI.

Štev. 1—3.

== ◻ ==

Vsebina:

Razprave:

1. *Dr. Fr. Derganc*: Začarani svet 1
2. *K poglavju narodne zavednosti* 5
3. *H. Šumer*: Kako ustanavljamo obrtno-nadaljevalne šole 6
4. *Š.*: Utomki z roditeljskega večera 47

Iz šolskega dela:

1. *Ant. Turk*: Učenčevi zapiski o zgodovini Slovencev, Srbov in Hrvatov 49
2. *Kolnik*: Kako rišemo 62

Razgled:

- A. Slovastvo. „Šolski list“. (*Pav. Fleré*). — *Fr. Erjavec*: Za staro pravdo. (*Pav. Fleré*)
— *Uč. J. Radovanovič*: Učiteljsko pitanje. (*F.*) 63
- B. Časopisni vpogled. Nekaj hrvatskih glasov o šolski reformi. (*P.*) 65
- C. To in ono. † *Viktor Bežek*. — *N.* v tip kmetijskih šol. (*H. Š.*) — Višje osnovane ali deške in dekliške šole. (*S.*) — Zavod za oskrbo šol. (*Jos. Bernot.*) — Šolski program češke socialistične stranke. — *Drobtine.* (*J. B.*) — Geografsko društvo.
* *Dr. Fr. Derganc*: Filozofski slovar 67

== ◻ ==

Last in založba

Zaveze jugoslovanskega učiteljstva.

Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

POPOTNIK

PEдагоški in znanstveni list

Letnik XII.

POPOTNIK izbaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in stane na leto 30 K, pol leta 15 K, četrť leta :: 7.50 K. Posamezni zvezki stanejo 4 K. ::

Naročnino in reklamacije sprejema „Zavezin“ blagajnik Fr. Luznar v Kranju. — Rokopise je pošiljati na naslov: Pavel Flerè, okr. šolski nadzornik v Ptuju.

Za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar.

DR. FRANC DERGANČ:

ZAČARANI SVET.*)

Psihologija vraže.

Predgovor.

Kulturna zgodovina nam izpričuje zanimivo dejstvo, da se je v vsaki veliki in dolgotrajni vojni razkošatila ljudska fantazija v obliki misticizma in vraževernosti. Za primero navajam mistični pietizem in hiliazem, ki je v začetku 19. veka pod vplivom francoske revolucije in Napoleonovih vojska oživel zlasti na Nemškem. Tedaj se je pojavil na Francoskem mistični teozof Louis Claude de Saint-Martin (1743-1804); tedaj je nemški pietist in mistik H. Jung-Stilling (1740-1817) pisal knjige o duhovih (Szenen aus dem Geisterreich, Theorie der Geisterkunde); tedaj je nemški filozof F. X. Baader (1765-1841) obnovil mistiko Jakoba Böhmeja (1575-1624); tedaj je zaslovela po Evropi pobožna prerokinja, prej lahkoživa Rusinja Barbara I. Krüdener (1764 do 1824), ki je zbirala v pietističnih krožkih mistično navdahnjene vernike in jim pridigala, da je Napoleon Apollyon apokalipse, a ruski car Aleksander I. odrešenik. In omrežila je idealnega, sentimentalnega, v Rousseaujevem duhu vzgojenega carja Aleksandra I. samega tako, da je na njeno pobudo ustanovil „Sveto alijanso“.

Enako mistično, vražam in čarodejstvom ugodno razpoloženje se je polastilo ljudskega duha tudi v sedanji svetovni vojski 1914-1918, ki se pa je izprožilo pravzaprav že pred njo iz napetosti vedno grozeče konflacije. V Ameriki, Angliji in Nemčiji je oživela z budizmom prepojena teozofija po iniciativi Rusinje Helene Petrovne Blavatsky

*) Vraževernost je pri nas že pred vojno ovirala vsak odkritosrčen napredek, po moralični anarhiji svetovne vojne se je raspašla do resne nevarnosti. V seriji člankov hočem psihološko razložiti vse pogoje vražnosti in dokazati, da delujejo v okultizmu same znané, vsakdanje prirodne moči, drapirane s širokim plaščem zmote in prevare. Podati hočem pedagogom zanesljiv in zanimiv material za „protivražni boj“, ki je za obstoj in razvoj kulturne države enako potreben kakor n. pr. protialkoholni pokret.

„Začarani svet“ bo obsegal dva dela: psihologijo in zgodovino vraže in čarodejstva. Letos hočem v „Popotniku“ obdelati psihologijo, prihodnje leto zgodovino.

Op. pis.

(1831-91), nje sotrudnika amerikanskega polkovnika Olcotta in učenke anglikanke Annie Besant. Na Nemškem so si osnovali teozofij kar dve organizaciji, teozofsko društvo v Lipskem (1897) in antropozofsko družbo v Berlinu in Monakovem pod vodstvom antropozofa Rudolfa Steinerja. Poleg teozofije se širi po Nemčiji izza Schopenhauerja tudi budizem sam, v dveh društvih organizovani nemški budisti izdajajo dva časopisa: *Buddhistische Warte* in *Buddhistische Welt*. V Ameriki je ustanovila Marie Baker-Eddy (1820-1906) mistično „Christian Science“ (krščanska veda), ki posega z „zdravomolci“ (*Gesundbeter*) v medicinski delokrog. Na novo se prebuja tudi ameriški spiritizem, posebno, odkar so se začeli baviti z znanstvenim okultizmom in parapsihologijo ugledni znanstveniki in filozofi, na Francoskem psihiater Janet, fizik Curie, matematik Poincaré, filozofa Boutroux in Bergson, na Nemškem kemik W. Ostwald, v Ameriki psiholog W. James.

Kako si razlagamo ta periodično se ponavljajoči paroksizem mističizma? Iz neizpremenljive človeške prirode, iz prirojene mistične dispozicije, ki jo opazamo v pokvarjeni, vraževerni obliki zlasti pri otroku in neizobraženem prirodnjaku in ki v razvoju brez logičnega vodstva navadno podivja in se izprevrže v vražno dispozicijo, sovražno in nezapljivo napredku razuma in kulture. Vražna dispozicija vleče človeka vedno nazaj v nižavo primitivne vraževernosti, tako da se niti najkriticnejši izobraženec ne more vselej iztrgati iz fine mreže, v mladosti pridobljenih „nedolžnih vraž“, na primer: nesrečna številka 13, gotovi dnevi tedna, prikazen pajka, srečanje gotovih ljudi in živali, izvestne sanje itd. Izobraženec se otresa in jezi, a zaman, neka mučna in skeptična senca ga vendar zasleduje. Šola, dolgotrajno in dosledno vežbanje v samostojnem opazovanju in logiki zaduši stoprav to mistično kal. V časih mirnega razvoja in splošne prosvete se posreči tudi v širokih ljudskih plasteh iztrebiti vraževerni plevel, ki potuhnjeno preži v tajnih globinah duha, da o prvi priliki bohotno požene in zaduši logični nasad.

Vedno iznova izzivajo prirojeno mistično dispozicijo ostanki starih vraž, vražna tradicija, ki jo vlačí človeštvo trdovratno skozi zgodovino za seboj kakor poseben podedovan greh. In baš ti vražni ostanki so krivi, kakor nam dokazuje kulturna zgodovina, da ne ostane tisto ritnično valovanje misticizma vedno tako idilično in sentimentalno. V premi razvojni črti zasledujemo, kako so Kaldejci iz južne Babilonije, sumerske zibel naše kulture in vraževernosti, razširili preko srednje Azije in Evrope črno in belo magijo, ki se je v obliki egiptske teurgije, novoplatonske teozofije in demonologije, svete kabale, astrologije in alkimije nepretrgano dalje razvijala in dosegla svoj strašni vrhunec v srednjem veku s sežiganjem čarovnic in filozofov.

Ni morda več posebne nevarnosti, da bi še kdaj zagorele žive grmade, a neka druga, morda še usodnejša, iz istega vira tekoča nevar-

nost še vedno deluje, zavratno in neopazno, takorekoč v podzavesti javnega mnenja. Kdor jo je enkrat zavestno opazil in premotril, se ne bo več čudil širokemu prepadu med moderno teoretično kulturo, čakajočo v mrtvih knjigah in praktično kulturo, delujočo v ljudskih masah. Zakaj se seli in širi tako počasi teoretična kultura iz knjig med ljudstvo? Največje zapreke stavi napredku kulture ljudska vražjevernost, ljudska vražna dispozicija.

Na vraževerno vглаšenem sviralu ljudske duše zvenijo poleg glavnega logičnega zvoka vedno še vražni prizvoki, vražna dispozicija nadkriljuje logično dispozicijo. Vražna dispozicija je tista zavratna dušna sila, ki sproti izpodjeda korenine moderni šoli, ki brani šolski izobrazbi prodreti mlademu duhu do dna, da ostane na površini kakor tanek belež, ki ga spere prvi dež. Vražna dispozicija je le blóden izrodek, divje poganjajoča brst na veji zdrave mistike. Čista vera in čista veda imata v vražni dispoziciji isto in skúpno najnevarnejšo sovražnico.

Vraževernost je ljudska dušna bolezen, patološki razvoj mistične dispozicije, ljudska dušna bolezen, ki ovira samostojno opazovanje in mišljenje, razvoj razuma in osebnosti. Ljudske dušne bolezni, kamor spadajo tudi vsi etični defekti, so razvoju in obstoju države in kulture mnogo nevarnejši nego telesne ljudske bolezni (jetika, sifilis, alkoholizem), ker nobena socialna reforma nima trajnega uspeha, če ni izrastla ljudstvu iz duše, ampak mu je bila samo vsiljena od zunaj. Gotovo je potrebna telesna evgenika, telesna higijena, borba proti telesnim ljudskim boleznim, a iz ravnokar navedenega razloga polagamo še večjo važnost na dušno evgeniko, na dušno higijeno, ki naj skrbi za razvoj zdravih dušnih dispozicij razuma, etike in estetike.

Niti za trenotek ne smemo pozabiti, da sta razum in vraževernost dve nasprotujoči si dušni sili, med kojima kompromis in sprava nista možna, da se udeje v razumú princip svetlobe in dobrote, a v vražnosti princip temote in zlobe, da je razum tista dušna sila, ki nam je priborila v krvavih bojih z vražnostjo vso moderno kulturo, da je razum glavni nositelj napredka.

Človeku je logična, razumna dispozicija enako prirojena kakor mistična, a do gotovega, močnega in vladajočega razuma vodi še dolga in naporna pot. Res, v semenu se skriva kal drevesa, a koliko let, koliko vrtnarjevega truda je treba, predno začne dajati črešnja hlad in sad! Enako je potrebna tudi za rast in razvoj razuma posebna organizacija, posebno dolgotrajno delo. Za nego in vzgojo razuma si je država ustvarila tekom stoletij poseben organ: šolo. Šola je drevesnica razuma, šola je njiva za pridelavo razuma. Šola je trdnjava razuma in vojašnica, v kateri se vežbajo mladi vojščaki za protivražni boj.

Vraževernost predstavlja trajno in latentno nevarnost za državo in kulturo, vraževernost samo preži na ugoden trenotek, da buši zopet z

uničevalno silo na dan. Vzpričo te izredne nevarnosti smo se borili doslej vse prevelikodušno in tolerantno proti njej. Kulturni madež še ni izbrisan in zgodovina kar ne more pozabiti, da užaljena človečnost še do danes ni prejela zadostne kazni. Zaslužena kazen doleti vsak zločin, čeprav šele po stoletjih, kulturna pravda nikoli ne zastara! Na vsak način pa kultura ne sme kaznovati nekulture po istem merilu in isti metodi!

Preglejmo sledeči dejanski položaj: predno stopi otrok čez šolski prag, ga vraževerno vzgojena mati otruje s pravljicami o strahovih, pošastih in čarovnicah in mu orientira mlado dušico — mogoče odločilno za celo življenje — v zmislu vraževernega svetovnega nazora. Kako naj potem moderni učitelj uspešno vsadi ideje moderne kulture na njivo, prepreženo z vražno plažo? Taka vzgojna metoda pripravlja umetno od vsega začetka osebni razkol, dvojni jaz, logični in vražni jaz, ki životarita kakor sovražna, a zraščena dvojčka v ubogi duši. Poleg nezmisla, da umetno vzgajamo pataloško formo, pedagoški in psihološki nestvor — nov dokaz o možnosti patološke, psihopatične kulture! — prihaja v poštev tudi etična stran, ker po nepotrebem in kruto množimo človeku itak neizbežno vsoto trpljenja. Kako neskončno trpi taka dušna dvoživka, nam pretresljivo slikajo pesnikove besede:

Kedor bi pa ko jaz na sveti
imel čutiti in trpeti,
mej dvomi, zmotami viseti —
človeka — vstvariti nikar!

(S. Gregorčič.)

Protivražni boj se ima postaviti na novo sistematično in znanstveno podlago ter podpreti s praktično protivražno organizacijo. Vražnost je znanstven problem, ki se obdeluje po vseh znanstvenih metodah, psihološko, historično, sociološko itd. Tako dobe poklicani prvoboritelji zoper vraževernost (duhovniki in učitelji v šolah, častniki po vojašnicah) zanesljivo metodo in prepričevalno gradivo. Učna knjiga „Higijene“ naj obsega dva dela, telesno in duševno higijeno, protivražni boj se uvrsti tako med obvezne predmete, v začetku se mu odmerita vsaj dve uri na mesec. Kako zanimiva in zabavna je vendar psihologija in zgodovina vraževernosti! S šolsko dobo protivražni boj ne sme prenehati, avtomatično se ima ponavljati do konca življenja. Edino jamstvo učnega uspeha je neprestano ponavljanje: gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo!

Protivražni pokret se nadaljuje v društvi, javnih predavanjih in tečajih. Na dnevnem redu vsake prosvetne prireditve stoji dosledno točka o posebnem, zanimivem poglavju iz psihologije ali zgodovine vražnosti. Bogato literaturo so nam nagrmadili in tako olajšali prosvetno delo znanstveniki velikih kulturnih narodov (Angležev, Francozov in Nemcev).

(Dalje prih.)

K POGLAVJU NARODNE ZAVEDNOSTI:

(Ideja iredentizma.)

Završalo je v našem logu! Novo življenje, nova vzgojna orientacija je pogledala preko pragov naše ljudske šole.

Pariz je dal smernice tej orientaciji. Iz Pariza je zavela hladna ledena sapa, ki nam je pokazala vso grozoto špekulacije zapadno-evropskega in ameriškega velekapitala, ki se igra z usodo nesrečnih narodov in narodičev.

Vzvišena gesla so le fraze, so le pesek v oči trpečim. V resnici so narodi — posebno majhni — le predmeti nesramne borzne špekulacije mogočnežev, ki še vedno določajo smernice svetovnemu političnemu življenju. Toda moj namen ni razpravljanje o tem problemu, temveč le kot opazovalec zroč na razvoj našega šolstva sem se mimogrede ozrl v Pariz, odkoder nam je prišla tužna vest, da je naša jugozapadna meja tako začrtana v glavah državnikov, da nam pobere najboljši del naroda in nas izpodrine od obali gornje Adrije.

Pôsledicá je bila — razburjenje — in po prvotnem svetobolnem jadjekovanju se je pojavil načrt vzbujanja, zanimanja za te nesrečne kraje, padla je beseda iredentizma in gojitve istega v šoli in doma oziroma v javnosti.

= Tudi o tem ne razpravljam danes. Morda utegnem kdaj tudi o tem poročati kaj, kar me kot sina solnčne Goriške skeli in mi sili pod pero, toda danes konštatiram le sledeče:

Odloki šol. oblasti so izzvali v raznih mesečnih konferencah širom Slovenije precej debat. Spisalo se je po nekod nebroj referatov in poročil o gojitvi zanimanja za zasedeno ozemlje. Posamezni člani našega stanu so pričeli tudi z nabiranjem malih prispevkov v šolah za sklad za šolanje dece iz Primorja, toda nihče pa se ni spomnil na malenkost sicer ali vendarle velevažen činitelj, ki kaže, kako smo disorientirani in strankarsko zaslepljeni. To so naša izpričevala.

Iz šol. l. 1918-19 imamo skoro same avstrijske dvoglave orle. Menite li, da ne opazi bistro oko otrokovo ničesar v tem. Moje mnenje je, da s tem omalovažujemo preobrat, ki je pričel z 29. okt. l. l. in sami sebi dajemo izpričevalo nezavednosti. Iz Jugoslavije so prihajali otroci z begunci, ki so se vračali v domovino na Krasu ali okoli Gorice. Prinašali so s seboj šol. naznanila z dvoglavim avstrijskim orlom.

Toda še letos dobimo krajne šolske svete širom Slovenije, ki se krčevito branijo naročb novih izpričeval z izgovorom, da imajo še veliko starih tiskovin in morajo najprej te porabiti.

Je-li treba čakati tu na višje odloke, da se spomnimo, kaj je práv ali napačno. Menim, da mora rdečica sramu zaliti obraz vsem voditeljem in voditeljicam, ki nimajo toliko ponosa v sebi, da bi po lastni

inicijativi v drugem letu obstoja naše mlade države vrgli iz šol dvoglavega avstrijskega orla. Saj sem te dni zopet opazil slučaj — da je odšel begunec na kršni Kras z avstrijskim izpričevalom in to danes, ko zre Italija na nas s kritičnim očesom opazovalca, ki mu ne ostane nič prikritega, kar utegne diskreditirati mlado kraljevino SHS v svetu in pri mirovni konferenci v Parizu.

Učiteljstvo brez razlike prepričanja. Hočeš-li biti pomagač demagogom, ki uničujejo ugled države iz zgolj osebnih in strankarskih namenov. Nikar ne smatraj teh vrstic za strankarsko pobarvano poročilo. Navedeno je posledica lastnega opazovanja in pa dejstva, da se hoče celo taka vprašanja uporabiti ponekod v strankarsko-osebne namene ter se ni mogoče povzpeti preko osebnih simpatij ali antipatij do edino pravnega stališča z vsemi sredstvi gojiti duh edinosti, bratstva in enakosti vseh treh razrastkov troimenega naroda jugoslovanskega.

Prihodnjič kaj drugega o tem.

A. M.

H. ŠUMER:

KAKO USTANAVLJAMO OBRTNO-NADALJEVALNE ŠOLE.

Imeli smo slovenske ljudske šole, nekaj slovenskih srednjih in strokovnih šol, a večinoma so bile brez prave narodne podlage. Šele sedaj dobiva naše šolstvo narodno dušo, ki je najvažnejši pogoj zlasti za nižje šolstvo, da nam je v korist in zasluži besedo — naše —.

Krepka roka našega poverjenika budi šolstvo k novemu, intenzivnejšemu delu ter mu daje s potrebnimi naredbami trdno podlago.

Ne pričakujmo pa vsega od zgoraj, lotimo se tudi spodaj z isto vnmemo kulturnega dela.

Za vse stroke je kolikor toliko že poskrbljeno, le obrtni naraščaj še nima povsod potrebnega pouka. Skoraj se mi zdi odveč utemeljevati važnost tega šolstva. Vsak trgovec, vsak obrtnik mora dan na dan izdelovati svoje proizvode — in kdo mu k temu pomaga. Ljudska šola mu ne daje potrebnega znanja in spretnosti, tudi nižji razredi srednje ali meščanske šole ne. Zato je treba strokovnega pouka, katerega nudi le strokovna ali pa vsaj deloma splošna obrtno-nadaljevalna šola. Kakor je iz gospodarskega stališča želeti, da se tem potom obrtnišvo vzdiguje na višjo stopnjo splošne in strokovne izobrazbe, tako je želeti iz narodnega stališča. V mnogih naših trgih in mestih so otroci obiskovali le nemške šole, nasrkali so se mržnje do rodnega jezika in niso zmožni sedaj najpreprostejših stvari zapisati v domačem jeziku. Kako blagodejno

bo vplival sedaj strokovni pouk v obrt. nadaljevalnicah v narodnem in gospodarskem oziru, zakaj usposobil jih bo, sedanjim življskim razmeram zadostiti.

Po naših trgih in manjših mestih je mnogo mladine, zlasti deklic, ki vsled silne draginje ne morejo v mestne šole. Zaprta jim je pot do nadaljne izobrazbe. Ako imamo v kraju obrtnonadaljevalno šolo ali trgovski tečaj, lahko tudi taki obiskujejo šolo, ki si niso izvolili določenega poklica; tako imajo dobro vzgojo in brezplačno nadaljno izobrazbo.

Podati hočem v kratkih besedah navodilo — kako ustanavljamo obrtne nadaljevalne šole — po predpisih, ki so veljavni dosedaj in kar je dobrega, bo gotovo ostalo zanaprej.

Te vrste so namenjene v prvi vrsti učiteljem, ki bodo gotovo storili svojo dolžnost; a tudi občinam, obrtnim zadrugam, da se seznanijo z obrtnimi nadaljevalnimi šolami.

Navodilo.

Ako žele v katerem kraju ustanoviti obrtnonadaljevalno šolo, naj se oglase pri nadzorniku obrtnonadaljevalnih šol v Ljubljani (državna obrtna šola), ki jim bo gotovo drage volje poslal brezplačno po 1 izvod učnega načrta in pravilnika ter dal potrebna pojasnila. Lahko se tudi obrnejo na kako sosedno obrtnonadaljevalno šolo, ali si jo celo osebno ogledajo in preučijo nje ustroj. Sosebno je priporočati učitelju voditelju, da si ogleda na sosedni šoli učila in druge šolske potrebščine.

Šolsko popisovanje.

Potom rokodelskih in trgovskih zadrug je ugotoviti število šoloobveznih vajencev. Uradno štetje lahko izvrši občina in sestavi izkaz, n. pr.

I z k a z

šoloobveznih vajencev v Šmarji pri Jelšah za šolsko leto 1919/1920
(v smislu § 99 obrtnega reda od 16. 8. 1907).

Tek. št.	Ime vajenca	Obrt	Ime	Bivališče
			gospodarja	
1.	Povalej Alojzij	krojač	Novak Joško	Senovica
2.	Hrovat Miha	ključavničar	Legart Edv.	Šmarje
3.	Belcer Ivan	trgovec	Gajšek Ivan	"
4.		i. t. d.		"

Pripravljalni odbor.

Ako je štetje izkazalo 20 vajencev, je dvorazredna obrtnonadaljevalna šola upravičena, a tudi za manjše število, n. pr. nad 10, jo bo po-verjeništvo odobrilo, seveda bo tedaj pouk v I. in II. razredu menjal leto za letom.

Nizko število naj nikogar ne premoti, da ni vredno tolikih stroškov. Premožnejše ljudi stane danes vsak dijak v mestu z vsemi potrebščinami 4000 do 5000 K. Za 10 do 20 ubogih vajencev bi bilo pa preveč polovico teh stroškov iz javnih blagajn, da dobe boljšo vzgojo in izobrazbo? Poleg vajencev bodo šolo obiskovali tudi pomožni delavci, ki imajo pravico do pouka in še druga mladina, zlasti hčerke gostilničarjev in drugih obrtnikov.

Sedaj je treba pripravljalnega odbora. Porabiti je v odbor naj-uglednejše in najvplivnejše šoli naklonjene občane, to so:

1. župan kraja, kjer bo šola,
2. načelnikj zadrug,
3. načelniki posojilnic,
4. predstojniki drugih korporacij, kakor okrajnega zastopa,
5. druge vplivne osebe, tovarnarji, — — —
6. učitelj, ki je namenjen za vodjo šole, ima vse to rokah.

Tiskovine.

Preden se sestane odbor k seji, je izvršiti pripravljalna dela. Naročite sledeče tiskovine (Učiteljska tiskarna v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6):

- 10 izvodov pravilnika,
- 10 izvodov učnega načrta,
- 10 izvodov proračuna za obrtno-nadaljevalne šole.

Te tiskovine je krajevnim razmeram primerno izpolniti, da odbor koj pri prvi seji lahko sklepa.

Učni načrt.

Nov učni načrt je izšel šele pred tremi leti, dober je in ne bo potrebno v kratkem važnih izprememb. Dodam ga v celotnem obsegu, da izve širša javnost o pouku in ustroju obrtnonadaljevalne šole in da ga ima učitelj v priročni obliki. Večkrat ko ga čita, boljše je za šolo.

Učni čas je določen na 7 (7 in pol do 8) mesecev. Snov je toliko težavna in obširna, da vso obvladajo le izredno nadarjeni vajenci in tisti, ki so obiskovali že meščansko ali nižjo srednjo šolo. Ker so taki vajenci redki, bo treba marsikaj spregledati in skrajšati.

V prvi vrsti pride v poštev dvorazredna obrtnonadaljevalna šola. Pripravljalni tečaj, kakor je tudi važen in potreben, ne kaže povsod uvesti zaradi nizkega števila vajencev, a še bolj zaradi tega, ker je učna doba vajencev na kmetih pogosto 2 do 2 in pol leta, bi torej najvažnejšega II. razreda sploh ne obiskovali.

Iz istega vzroka in pa ker ni v vsakem kraju dobiti strokovnih učiteljev, izostane navadno tudi III. razred.

Število mu je določeno na 8 kot minimum in se lahko razširi kakor kažejo številke v oklepajih (glej učni načrt).

Ponekod so uvedli tudi verouk kot predmet.

Učni načrt obče obrtne nadaljevalne šole.

I. PREGLED UČNIH PREDMETOV:

a) na trirazrednih nadaljevalnih šolah:

Učni predmeti	Število tedenskih učnih ur v			
	pripravljalnem razredu	I.	II.	III.
		nadaljevalnem razredu		
Predpisani obvezni učni predmeti:				
Učni jezik	2	—	—	—
Pisanje	1	—	—	—
Računstvo	2	—	—	—
Risanje	2	—	—	—
Obrtno trgovski pouk	—	2	1	—
Obrtno spisje	—	2	—	—
Obrtno računstvo	—	—	1	—
Obrtna kalkulacija	—	—	—	—
Obrtno knjigovodstvo	—	—	—	—
Strokovno risanje	—	4	3	3
Strokoznanstvo, in sicer:	—	—	—	—
Gradivoznanstvo	—	—	—	1
Stavbarstvo	—	—	—	2
Lesna tehnologija	—	—	—	1
Kovinska tehnologija	—	—	—	1
Motoroznanstvo	—	—	—	2
Tvrinoznanstvo za oblačilne obrte	—	—	—	1
Živiloznanstvo in uživaloznanstvo	—	—	2	—
Strokoznanstvo za ¹⁾	—	—	—	1
Državoznanstvo	—	—	1	—
Obvezni predmeti, ki jih je uvesti pogojno:	—	—	—	—
Zdravoznanstvo	—	—	—	—
Praktične vaje	—	—	—	—
Skupaj

¹⁾ Za kak tak obrt, ki ni naveden v točki II. št. 10 (na strani 3).

b) za dvorazredne nadaljevalne šole:

Učni predmeti:	Število tedenskih ur v			
	pripravljalnem razredu	I.	II.	
		nadaljevalnem razredu		
		1. in 2.	1.	2.
polovica šolskega leta				
Predpisani obvezni učni predmeti:				
Učni jezik	2	—	—	—
Pisanje	1	—	—	—
Računstvo	2	—	—	—
Risanje	2	—	—	—
Obrtno-trgovski pouk:				
Obrtno spise	—	2	1	—
Obrtno računstvo	—	2	—	—
Obrtna kalkulacija	—	—	1	1
Obrtno knjigovodstvo	—	—	1	2
Strokovno risanje	—	4	4 (3) ¹⁾	4 (3)
Državoznanstvo	—	—	1	1
Obvezni predmeti, ki jih je uvesti pogojno:				
Strokoznanstvo, in sicer:				
Gradivoznanstvo	—	—	(1)	(1)
Lesna tehnologija	—	—	(1)	(1)
Kovinska tehnologija	—	—	(1)	(1)
Tvarinoznanstvo za oblačilne obrte	—	—	(1)	(1)
Živiloznanstvo in uživaloznanstvo	—	—	(2)	(2)
Strokoznanstvo za ²⁾	—	—	(1)	(1)
Zdravoznanstvo	—	—	—	—
Skupaj				

II. ORGANIZACIJA POUKA.

Splošne opazke.

1. Obča obrtna nadaljevalna šola naj ima po krajnih potrebah dva ali tri nadaljevalne razrede. Tretji razred se sme pridružiti samo tedaj, kadar so za pouk v strokoznanstvu na razpolago primerne učne moči.

V primeru potrebe, ki jo je posebe dokazati, se lahko dovoli tudi priklopitev pripravljalnega razreda.

2. Učna doba naj traja najmanj sedem in največ osem mesecev.

3. V učne načrte posameznih obrtnih nadaljevalnih šol vobče ni sprejemati drugih predmetov razen tistih, ki jih navaja normalni učni načrt. Izjeme se dovoljujejo samo v takih primerih, kadar se posebe

¹⁾ Števila v oklepajih pomenijo najnižje dopustno število tedenskih ur, ako se je uvedel pouk v strokoznanstvu.

²⁾ Za kak tak obrt, ki ni naveden v točki II. štev. 10 (na strani 3).

dokaže potreba, da se uvede kak določen predmet. Nikakor pa ni dovoljeno, da bi se zaradi tega skrčilo število ur za obvezne predmete.

4. Navedena števila ur značijo obenem najnižje dopustno število ur; za posamezne predmete pa se sme to število ur zvišati.

Obrtno-trgovski pouk.

5. Ves obrtno-trgovski pouk prvega in drugega razreda naj ima ako le mogoče v vsakem razredu en sam učitelj.

Pouk v risanju.

6. Vsega pouka v risanju so oproščeni: vajenci kemično-tehničnih, živilnih in uživalnih (nasladilnih) obrtov, izyzemši sladičarje; dalje ščetarji in čopičarji, sitarji, zlatoklepi, srebroklepi in kovinoklepi, trgovci, kovinobruci in jeklobruci, brodarji, vrvarji in suknostrizci. Tlakarji se v III. razredu lahko oprostite strokovnega risanja. Sladičarji in medičarji morajo hoditi k risanju samo ob delavnikih; frizerji pa se lahko prisilijo, da hodijo med tednom k risanju.

7. Na šolah z zadostnim številom učencev, ki morajo obiskovati strokovno risanje, se lahko učenci porazdele po strokovnih skupinah, navedenih v učnem načrtu, namesto po letnikih; to pa le tedaj, ako so na razpolago usposobljeni učitelji, zadostni učni prostori in tudi sredstva za pokritje večjih stroškov. Po strokovnih skupinah razdeljeni učenci se poučujejo potem skupno v teh skupinah; lahko se razdele še v pododdelke, ki obsegajo le učence enega obrta ali učence tesno sorodnih obrtov.¹⁾

8. Kjer imajo primerno urejeno modelirno dvorano in sposobnega učitelja, naj se vajenci tistih obrtov, za katere je plastika posebno važna, uče tudi modelirati. V takih primerih je modeliranje glavna vaja, ki jo risanje le izpopolnjuje; vedno pa se je ozirati na vajenčev obrt. Pouka v modeliranju se zadnja dva meseca drugega in tretjega šolskega leta lahko udeležujejo tudi nakitni kovači (umetni ključavničarji), bakrarji, kovinolivci, pečarji, kamenarji, zobni tehniki in sladičarji.

9. Kjer je zadosti (najmanj sedem) vajencev krojaškega, črevljarskega in kakega drugega oblačilnega obrta, se priporoča, da prevzamejo strokovno risanje taki obrtniki, ki so dovršili kak strokovni tečaj.

Strokoznanstvo.

10. Pouka iz strokoznanstva naj se udeležujejo samo učenci tistih obrtov, za katere ima dotični predmet pomen, tako:

¹⁾ V takih primerih se pa vselej priporoča, ustanoviti posebne strokovne nadaljevalne šole, ali pa vsaj po obrtnih skupinah ali po obrtih ločene strokovne oddelke za vse učne predmete.

gradivoznanstvo za zidarje, kamenarje, morda tudi za tesarje;
stavbarstvo za zidarje, kamenarje in tesarje;
lesna tehnologija za les obdelujoče obrte, morda tudi za tesarje;
kovinska tehnologija za obrte, ki obdelujejo kovine;

tvarinoznanstvo oblačilnih obrtov za krojače, črevliarje, modiste,
rokavičarje i. dr.;

tvarinoznanstvo živilnih in uživalnih obrtov za peke, sladičarje,
medičarje, mesarje, vojeninarje, gostilničarje, kavarnarje i. dr.;

11. V strokoznanstvu naj se vzame iz učne tvarine, ki je predpisana
za posamezne oddelke, samo to, kar je važno za tiste obrte, ki se jih
uče učenci.

12. Učni predmeti, ki so združeni v „strokoznanstvu“, se smejo po-
učevati samo tedaj, kadar je v vsaki obrtni skupini, ki pride v poštev,
najmanj sedem učencev. Poleg tega je na dvorazrednih šolah pritegniti
k pouku samo učence II. razreda, na trirazrednih pa poleg učencev
III. razreda tudi učence II. razreda, če je zanje dovolj prostora. Kadar je
to mogoče in če se udeležujejo pouka v strokoznanstvu vsi učenci
II. razreda, je dopustno, da se dotični pouk vrši vsako drugo leto ali pa,
da se predpisana učna tvarina razdeli na dve leti.

13. Na dvorazrednih nadaljevalnih šolah je dovoljeno, da se pouk iz
strokoznanstva, izvzemši pouk v stavbarstvu in motoroznanstvu,
sprejme v učni načrt II. razreda, to pa le, če so zagotovljena denarna
sredstva in če so na razpolago za ta pouk sposobne učne moči. V tem
primeru naj se za učence, ki morajo obiskovati pouk iz strokoznanstva,
določijo za pouk iz strokovnega risanja samo tri tedenske ure.

14. Na trirazrednih nadaljevalnih šolah se nauk o živilih in uživalih
lahko preloži v tretji razred, ako ga ni mogoče sprejeti v učni načrt
II. razreda.

Zdravoznanstvo.

15. Na dvo- in trirazrednih nadaljevalnih šolah, kjer razpolagajo s
potrebnimi denarnimi sredstvi in imajo urejeno šolsko zdravniško službo,
se pouk iz zdravoznanstva lahko združi s to službo. Zanj je odmeriti v
II. razredu vsega skupaj deset učnih ur. Ako se na trirazrednih šolah
zdravoznanstvo poučuje skupno v II. in III. razredu, se vrši ta pouk le
vsako drugo leto.

16. V šolah, kjer zdravoznanstvo ni poseben učni predmet, je pri
vsaki primerni priliki kazati na to, kako važna je skrb za zdravje. Zlasti
je vselej, kadarkoli je le mogoče, poudarjati, kako škodljivo vpliva uži-
vanje opojnih pijač v moralnem in fizičnem oziru, na kar naj se učenci
tudi z zgledi opozore. Kjer je mogoče, naj se med učence razdele „Zdrav-
stvena pravila“, ki se tičejo njih obrta.

Praktične vaje.

17. Te vaje se lahko vrše v III. razredu za vsako obrtno skupino, ki ima najmanj sedem učencev, ako so na razpolago sposobne moči, potrebna oprava in denarna sredstva. Za vajence stavbnih, les in kovine obdelujočih obrtov naj trajajo te vaje po 2 zaporedni uri na teden, za vajence slikarskih obrtov (pleskarje, loščarje, napisne slikarje, črko-slikarje in sobne slikarje), za krojače, črevljarje, frizerje itd. pa po 2 do 4 kolikor mogoče zaporedne ure na teden. Število ur se ravna po posebnih razmerah vsake posamezne šole in po potrebah obrtne skupine.

III. UČNI SMOTER.

Učni smoter obče obrtne nadaljevalne šole je, izpopolnjevati obrtno izobrazbo vajencev s šolskim poukom in pospeševati njih stanovsko vzgojo.

Za vrhovno načelo naj velja, da ves pouk vpoštevava samo praktične potrebe obrta in da naj se splošna teoretična razlaganja omeje samo na to, kar je za razumevanje strokovnih partij neogibno potrebno. Poleg tega se je tudi po možnosti vselej in povsod ozirati na strokovne potrebe vsakega posameznega učenca, ali pa vsaj na strokovne potrebe učencev iste ali sorodne stanovske smeri.

IV. UČNA TVARINA ZA PRIPRAVLJALNI RAZRED.

Učni jezik.

(2 učni uri na teden.)

Zdravstvena pravila (vsega skupaj 2 uri). Čitanje berilnih sestavkov splošne in obrtne vsebine, pogovori o njih vsebini in obnavljanje te vsebine. Glasoslovje. Govorni razpoli in deli prostega stavka. Pravopisne vaje na šolski tabli in v zvezkih po narekovanju. Pismena obnova kratkih beril in pisanje navadnih pisem (zahvalnih, prijateljskih in vljudnostnih). Pisma naj bodo spisana snažno in v pravi obliki in če le mogoče na pisemskem papirju.

Pisanje.

(1 učna ura na teden.)

Latinska pisava; vadijo naj se mogoče tudi poševne (kurzivne) pisave. Pisanje s plutnikom.

Pri pisanju je paziti na vzročno zvezo med pisalnim orodjem in obliko pisave. Pisanja abeced se je ogibati. Vežanje črk v besede je gojiti kot pravopisno vajo, pri čemer se je še posebej ozirati na obrtna znamenila.

Računstvo.

(2 učni uri na teden.)

Pisanje in čitanje celih števil. Seštevanja in odštevanja enoimenskih in večimenskih števil. Množenje in deljenje celih števil s porabo najnavadnejših in najobičajnejših prehitljajev. Pisanje in čitanje desetinskih števil. Seštevanje, odštevanje in množenje desetinskih števil. Pretvarjanje enot višjega v enote nižjega imenovanja. Deljenje desetinskih števil. Pretvarjanje enot nižjega v enote višjega imenovanja. Najvažnejše o računanju z navadnimi ulomki.

Te vrste računov naj se vadijo z zgledi iz obrtne prakse, pri čemer se je posebno ozirati na kronsko veljavo in na metrične mere in uteži.

Poleg pismenega računanja je temeljito uriti računanje na pamet, in sicer vsako uro.

Risanje.

(2 učni uri na teden.)

Vaja v rabi zarisnega ravnila, trikotnika in šestila pri risanju vodoravnih, navpičnih in poševnih vzporednih premic, pri risanju krogov in enostavnih geometričnih in strokovnih oblik.

Vaje, kako je doseči dekorativne, namenu in tvarini, iz katere naj bo predmet narejeni, primerne učinke. Te vaje izvršujejo učenci samostojno, in sicer tako, da sestavljajo vrste (nize) in skupine posameznih ali več geometričnih osnovnih oblik (točka, črta, kvadrat, trikotnik, mnogokotnik, krog, elipsa itd.), ki jih je narisavati s prosto roko, in enostavnih, po spominu zasnovanih ali izmišljenih (abstraktnih) oblik.

Prostoročno risanje po preprostih naravnih oblikah, po porabnih in strokovnih predmetih, morda tudi prosto risanje po predrisbah na šolski tabli. Risanje po spominu.

Za začetne vaje v nizanju in skupčevanju geometričnih oblik je porabljati namenu primeren kvadriran papir. Priporočljivo je tudi, da se izrežejo za porabo primerni oblikovni elementi iz pisanega papirja. Ti lahko premakljivi pripomočki naj se sestavljajo in razvrščajo v določene namene (mozaike, polja iz pečnic i. t. d.). Razen papirja se lahko porabljajo tudi drugi pripomočki.

Pri risanju s šolske table se lahko razdelitve (simetralne črte), ki so podlaga glavnim oblikam, napravijo z zgoraj navedenim risalnim orodjem, pri čemer pa se ni posluževati črtanih mrež. Izjemoma je dovoljeno risati tudi po stenskih tablah in predlogah, vendar se morajo te vaje vršiti v izpremenjenem merilu.

Geometrične risbe naj bodo narejene samo s svinčnikom, prostoročne pa naj se izvršujejo z namenu primernimi risalnimi sredstvi, pri

čemer je po možnosti varovati njih izvirnost. Popisane naj bodo preprosto. Posebno je paziti tudi na to, da je risalni papir namenu primerno razdeljen in da je vse natanko narejeno.

Izvršitev naj bo kolikor mogoče snažna.

V. UČNA TVARINA I., II. IN III. NADALJEVALNEGA RAZREDA.

Obrtno-trgovski pouk.¹⁾

Obrtno spisle.

I. in II. razred.

(V I. razredu 2 učni uri, v II. razredu dvorazrednih šol samo v prvi, na trirazrednih v prvi in drugi polovici šolskega leta po 1 uro na teden.)

I. razred. Zdravstvena pravila in obrtna higijena (skupaj 4 ure).²⁾ Pravopisne vaje v ustnem in pismenem izražanju.³⁾

Splošne opomnje, kako je sestavljati obrtne spise. Kakšen namen imajo pisma in kako so sestavljena, zlasti obrtna pisma. Naročilna pisma, Pisma, s katerimi sklepamo trgovske posle, povpraševalna pisma pri nejasnih naročilih, pisma z računi, spremna pisma pri plačilih, potrdilna, poizvedna, priporočilna in opominjevalna pisma, trgovska in javna naznanila, okrožnice in ponudbe, Brzojavke. Pouk o določilih poštnega in tovrnega prometa in o poslovnem prometu poštne hranilnice. Vaje v izpolnjevanju dotičnih tiskovin, to pa ako le mogoče v zvezi s posameznimi obrtnimi pismi. Izmed zagotovilnih listin: prejemni listi, dobavni in priznalni listi, hranilni, zastavni listi, zadolžnice in pobotnice, hipotečni in umrtvilni listi, nakaznice. V vsaki klasifikacijski dobi ena šolska naloga.

II. razred. Zdravstvena pravila in obrtna higijena (vsega skupaj 4 ure).⁴⁾ Izmed zagotovilnih listin: izpričevala, reverzi, učne, plačilne in službene pogodbe, pooblastila. Čitanje železniških vozniš redov.

Vloge do uradov, v kolikor obrtnik take vloge sam spisuje, s posebnim ozirom na tiste obrte, ki so zastopani po učencih. V vsaki klasifikacijski dobi ena šolska naloga.

Izmed listin naj se obravnavajo podrobneje ter izdelujejo od učencev samo tiste, ki jih obrtnik navadno piše sam brez pomoči pravnega za-

¹⁾ Vsako vajo je med poukom skrbno spisati s tinto. Čistopisi marajo na vsak način odpasti.

²⁾ Odpade na šolah, kjer je zdravoznanstvo predmet sam zase. Glej organizacijo pouka, 15. odstavek.

³⁾ Odpade na šolah, ki imajo pripravljalni razred.

⁴⁾ Odpade na šolah, kjer je zdavoznanstvo samostojen predmet. Glej organizacijo pouka, 15. odstavek.

stopnika (advokata ali notarja). Za hranilne in zastavne liste, za hipotečna pisma, umrtvilne liste, za reverze in pooblastila naj se napravi samo en zgled in tudi ta samo zaradi tega, da učenci spoznajo obliko takih listin.

Pouk naj se kolikor mogoče individualizira, zraven pa je gledati na to, da učenci vse sestavke samostojno izdelujejo.

Učitelj naj se z učenci o vsebini in obliki vsakega poslovnega sestavka s knjigo v roki natanko pomeni. To naj učenci ustno ponove in potem ako le mogoče samostojno spišejo. Pri tem delu jim je dovoliti, da si napravijo na posamezne liste kratke osnutke. Te naj učitelj, kolikor mu dopuščajo razmere, med poukom popravi, učenci pa naj se ravnajo po njih, ko spisujejo svoje izdelke končno veljavno na čisto.

Poslovni sestavki, ki se nanašajo na določila obrtnega reda, naj se obravnavajo in spisujejo šele potem, ko se je pri državnem nadzoru obdelala dotična snov.

Obrtne spise naj sestavlja vsak učenec z ozirom na svoj obrt in jih piše v običajni obliki, torej ne v zvezke, temveč na posamezne liste. Za sestavke, za katere so tiskovine običajne, naj se rabijo tiskovine tudi v šoli. Predpisi o frankiranju in kolkovanju naj se vadijo ako le mogoče praktično, torej s porabljanjem za šolo natisnjenih vrednotnic, ki naj služijo namesto uradnih pisemskih znamk in kolkov. Posebno je paziti, da imajo vsi izdelki pravilno obliko in da so kolikor mogoče snažni. Da se učenci privadijo pravi zunanji obliki za pismene izdelke, naj se jim to pokaže na šolski tabli. Dobro tudi služijo zgledna pisma in izpolnjene tiskovine, ki naj se pokažejo učencem ali pa obesijo v šolski sobi. Drugi pripomočki so svetlopiši i. dr.

Obrtno računstvo.

I. razred.

(2 učni uri na teden.)

Kratka ponova metrskih mer in uteži in štirih osnovnih računov z neimenovanimi in imenovanimi celimi in desetinskimi števili. Računanje z običajnejšimi navadnimi ulomki. Preračunavanje mnogobrojnih števil v enoimenske. Sklepni, razdelbni in povprečni račun, razdelbno pravilo. Pojem kvadriranja in kvadratnega korena (korenjenje kvadratnega korena s porabo tabel). Merjenje in izračunavanje ploskev. Pojem kubiranja in tretjega korena (korenjenje tretjega korena s porabo tabel).¹⁾

¹⁾ V šolah, kjer ni pripravljalnega razreda, lahko odpade korenjenje s porabo tabel. Nikakor pa se ne sme kvadriranje in kubiranje in dotično korenjenje učiti po aritmetičnih pravilih.

Merjenje in računanje površine in prostornine enostavnih, v obrtu navadnih teles. Kako je izračunjeno prostornino porabiti za določevanje teže. Pogoste vaje v računanju na pamet.

Procentni in obrestni račun (računanje procentnega zneska, procentov in obresti za leta, mesece in dneve) kot poraba sklepnegâ računa in razdelbnega pravila. Trgovinski običaji in dotični računj (tara, kosmata in čista teža, nameček, rabat, skonto, provizija, dobiček, izguba itd.). Računanje obrestj pri hranilnicah, računanje meničnega diskonta, nekaterih obrestonosnih vrednostnih papirjev, novcev po kurzu in carine. Za vsako klasifikacijsko dobo e n a šolska naloga.

Povprečni račun in razdelbno pravilo naj se razložita samo na nekaterih najenostavnejših nalogah. Ploskve in prostornine teles naj se računajo vselej v zvezi z računi o teži in utežih. Ta tvarina naj se natanko predela, dotične vaje pa naj obsegajo veliko nalog, pri katerih je gledati posebno na to, da učenci z zanimanjem sami merijo in tehtajo.

Vsi zgledi naj se zajamejo iz obrtne prakse, pri čemer je vpoštevati po učencih zastopane obrte; obsegajo pa naj ves obrtni obiat. Tudi naj bodo preprosti in jasni, vselej pa v tisti obliki, ki je v obrtnikovem življenju v resnici navadna. Ogibati se je tudi dobeseidnega prepisovanja nalog iz knjige.

Obrtna kalkulacija.

II. razred.

(1 učna ura na teden.)

Razložiti je v cenikih običajna oznamenila za kakovost, za zavoj in za ceno sirovin, poluizdelkov in pomožnih tvarin, ki se porabljajo v obrtu. Kako se izračuni zanje kupna cena na podlagi cenika ali računa z ozirom na stroške in popuste. Različne vrste mezde (mezдне tarife). Podrobna obrazložba splošnih obrtnih stroškov (režije). Kako je re stroške razdeliti na posamezne izdelke, in sicer vselej z ozirom na to, kakor je to preračunavanje v dotičnih obrtih navadno. Kako je izračuniti tvorno ceno izdelkov na podlagi porabljenih sirovin, mezde in pripadajočih splošnih obrtnih stroškov (režijski priklad). Kako je izračuniti prodajno ceno izdelkov z ozirom na določeni dobiček in na plačilni rok ter z ozirom na dovoljive popuste in na prodajne stroške. Kako je na podlagi delavniške risbe naprej izračuniti, koliko materijala se bo porabilo za izvršitev kakega dela. Kako je sestavljati navadne proračune na podlagi računov o potrebni tvarini, na podlagi preračunjenih mezd, režijskih priklad in dobička ter na podlagi danih enotnih cen (cenovne tarife). Kako je izračuniti enotne cené. V vsaki klasifikacijski dobi e n a šolska naloga.

Obrtno knjigovodstvo.

II. razred.

(Na dvorazrednih šolah v prvi polovici šolskega leta 1 učna ura, v drugi polovici 2 učni uri, na trirazrednih šolah v prvi in drugi polovici šolskega leta po 2 učni uri na teden.)

Najvažnejše iz trgovskega in meničnega nauka. Pojem, pomen in korist knjigovodstva; dotična zakonita določila.

Za obrtnika najvažnejše poslovne knjige. Vaje v vknjiževanju (prenos, sklep) v te knjige na podlagi kratkih poslovnih povesti. Pod učiteljevim navodilom je popolnoma vknjižiti enomesečno poslovanje, nato je skleniti knjige in sestaviti inventuro. Kako je izračunati davku podvržene dohodke. Kako je na podlagi knjižnih vpiskov izračunati režijski priklad za preračunanje lastne cene izdelkov.

Enomesečno poslovanje, ki naj ga učenci kolikor mogoče samostojno vknjižijo. Za to nalogo naj se učenci ako le mogoče razvrste v skupine sorodnih obrtov, poslovno povest pa je za vsako skupino vzeti iz tistega obrata, ki je po dotični skupini učencev najbolj zastopan.

Kalkulacije, ki so združene s posameznimi poslovnimi dogodki, se morajo vselej izračunati, pisma in računi naj se spišejo vsaj za en zglede, prav tako naj se tudi za en zglede izpolnijo menične, poštna, železniške in carinske tiskovine.

Trgovskemu in meničnemu nauku naj se v II. razredu odmeri največ 10 učnih ur. Pri trgovskem nauku naj se v kratkih potezah očrtajo trgovski obrti in vrste trgovine; dalje je razložiti pojem trgovca, tvrdko ali firmo, trgovske družbe, konkurz; zakonita določila o kupu. Kdo je komisijonar, agent, tovarnik, špediter, Poizvedovalnice. — Pri meničnem nauku je s praktičnimi zgledi razložiti lastno in tujo menico, menično sposobnost; bistveni in nebistveni zahtevki menice; menični kolek; akcept, dnevna menica, datomenica; menica po lastni naredbi; domicilirana menica; žiro; protest in regres vsled odbitega plačila. Tudi je povedati, kdaj ugasnejo menične pravice, kdaj se menica podaljša, kaj je menično poroštvo in kaj je amortizacija menic. Ponarejene in prenarejene menice.

Za vknjiževanje določena poslovna povest naj se da učencem v roke.

Tiskane knjige s takimi poslovnimi povestmi naj se glede cene sirovin in glede mezd pregledajo in uredijo po krajnih razmerah. Kjer takih knjig ni, naj učitelj sam sestavi primerne poslovne povesti in jih razmnožene razdeli med učence.

Strokovno risanje.

I., II. in III. razred.

(Na dvorazrednih šolah v I. in II. razredu po 4 ure, na trirazrednih šolah v I. in II. razredu po 4 ure, v III. razredu po 3 učne ure na teden.)

Učence je seznaniti z navadnim risalnim orodjem, v njega rabo pa jih je uvesti s primernimi vajami v risanju premic, krogov i. dr.

Te vaje naj se vrše po risbah, ki jih je napravil učitelj na šolski tabli, ali po stenskih tablah. Za zglede naj se izbirajo geometrične oblike ali obrisi porabnih in strokovnih predmetov.

Prosto risanje (tudi risanje s prosto roko) črk, skupin in številčk, in sicer v kolikor mogoče velikopoteznih oblikah, naj da učencu zanesljivo roko in vpliva na okus v pisavi. Učenci naj rišejo trave, vitice, mladike in druge prirodne vzorce linearne oblike. Pri teh vajah je treba gledati posebno na to, da učenci prav opazujejo smer gibanja in zanesljivo ocenjujejo velikostne razmere.

Risbe naj se izvršujejo kolikor mogoče v eni potezi, pri čemer naj se z ozirom na njih velikost rabijo oglje, kreda, rusa kreda, plutnik, trstovo pero ali druga pripravna sredstva. Naknadnega izrisavanja oblik se je ogibati.

Ko so dokončane te skupne vaje v risanju, za katere se pa ne sme porabiti več kakor osem tednov, naj se poučujejo učenci ločeni po obrtih in po nastopnem navodilu.

Učenci naj se usposobijo, posameznosti raznih izdelkov in enostavne predmete svoje stroke s pripomočki, ki so v praksi običajni, razločno in tehnično pravilno risati in take risbe (načrte, osnutke, delavniške risbe in krojne vzorce) razumevati.

Ako se uče takih obrtov, ki morajo zadoščati tudi lepotnim zahtevam, naj se z risanjem in s slikanjem prirodnih oblik estetično izpodbujajo ter dovajajo k zanesljivemu razumevanju oblikovnih pojavov, velikostnih razmer in barvnih učinkov. Nikakor pa se ne smejo vaditi v stiliziranju naravnih oblik in celo v snovanju in izumljenju ornamentov po takih oblikah.

Vobče pa naj se vrši pouk po nastopnem predpisu učne tvarine.

A. Pripadniki stavbnih obrtov.

Razgovor o geometričnih telesih in njih risanje po modelih, pri čemer je kazati na podobne oblike v obrtni praksi; obenem naj se učenci seznanijo s svojstvi teles, iz njih izpeljanih figur, črt, kotov in tozadevnih konstrukcij. Od geometričnih teles pridejo v poštev:

1. Prizma. Čelna stava navpične prizme s pravokotno osnovno ploskvijo. Tloris, naris in stranski ris. Mreža. Vogalna in zasuknjena stava navpične prizme s kvadratno osnovno ploskvijo v tlorisu, narisu

in stranskem risu. Projekcije drugih prizem in kocke. Vrste čveterokotnikov in njih svojstva po nazorovanju. Kotj in merjenje kotov. Prerezi prizme vzporedno in normalno z osjo.

2. *Piramida*. Tloris, naris in stranski ris navpične piramide s kvadratno osnovno ploskvijo v vogalni, čelni in zasuknjeni stavi. Mreža. Projekcije drugih piramid. Vrste trikotnikov in njih svojstva. Enakokraki trikotniki nad skupno osnovnico. Naprava in spuščanje navpičnic, razpolavljanje daljic in kotov, konstrukcija meril in njih raba za zmanjševanje in povečevanje geometričnih figur. Prerezi piramide vzporedno in normalno z osjo.

3. *Cilinder*. Tloris, naris in stranski ris navpičnega krožnega cilindra. Mreža. Svojstva kroga. Krogu včrtani in krogu očrtani pravilni mnogokotniki, in sicer: trikotnik, čveterokotnik, peterokotnik, šesterekotnik, osmerokotnik in deseterokotnik. Prerezi cilindra vzporedno in normalno z osjo.

4. *Stožec*. Tloris, naris in stranski ris navpičnega krožnega stožca. Mreža. Osni prerezi in z osnovno ploskvijo vzporedni prerezi.

5. *Krogla*. Tloris, naris in stranski ris. Prerezi.

Konstrukcija elipse in košnega loka.

Z navedeno učno tvarino je seznaniti učence s pomočjo velikih modelov in majhnih ročnih modelov, ki naj se dajo učencem v roke. Postopati pa je takole:

Najprej opiše učitelj dotično geometrično telo, skicira prostoročno njegovo projekcijo na šolsko tablo, vzame na telesu posamezne mere ter jih vpiše v narejene skice, uporabljajoč merske (kotne) črte. Potem nariše v pravi meri z zarisnim ravnilom, trikotnikom in šestilom projekcije na šolsko tablo in opremi to predrisbo s pripadajočimi merskimi števili (kotami). Ta postopek je vsestransko obrazložiti, kazaje vedno na modele, ki jih imajo učenci v rokah. Ko so učenci na ta način dobili navodilo za risanje svojih modelov, se pokrije risba na šolski tabli, učencem pa se reče, da naj na enak način napravijo najprej projekcijsko skico ročnega modela, nato pa po tej skici čisto projekcijsko risbo obravnavanega telesa, in sicer na risalnih blokih ali na posameznih listih, če so male risalne deske na razpolago. Risbe naj se izvrše s svinčnikom in s pomočjo zarisnega ravnila, trikotnika in šestila. Učitelj naj pa učence neprestano kontrolira in jim pomaga. Na ta način je na čisto narisati nekaj najvažnejših konstrukcij.

Pri vseh nadaljnjih razlagah naj se omeji učitelj samo na to, kar je neobhodno potrebno. Učence je čimpreje privedi do samostojnosti v risanju ročnih modelov. Prav tako jih je tudi navajati k izdelovanju papirnih modelov tistih teles, ki so navedena pod 1., 2., 3 in 4. točko.

Mnogoštevilne vaje v upodobljanju strokovnih modelov in strokovnih predmetov in v izvrševanju prostoročnih kotiranih ortogonalnih

in perspektivnih skic v zvezke; nekaj takih skic je napraviti na risalnih deskah.

Modeli, ki jih je izbirati iz obrta učencev, so: preprosti stavbni kameni in dlačke (kameni za tlak), kratki prizmatični kosi iz lesa, kosi trirobnega ali četverorobnega ploščatega in okroglega železa, valji; cevni kosi s flančami in brez njih, klini, čvetororobe in šesterorobe vijačne matice (brez zavojev), zakovice (neti), obroči, uteži, čepi, kladiva in sekire, dleta in prebijači, preme skobe, zidne vezi, preprosti zapahi, najpreprostejše lesne zveze, navadni izvijači, profilno železo in preproste zveze takega železa, kosi različne pločevine in pokrovne plošče, stršniki (strešna opeka) i. t. d.

Tem vajam sledi pouk v risanju najvažnejših stavbnih konstrukcij in predmetov iz obrta učencev, ki naj se vrši po modelih in kotiranih predlogah.

V nastopnem navedena učna tvarina za ta pouk sega do najskrajnejše meje, ki jo je mogoče doseči le pod ugodnimi razmerami. Zato se mora izbrana učna snov vselej prilegati razumnosti, znanju in izurjenosti učencev, ki jim je namenjena.

Stavbni praktikanti in zidarji naj rišejo razne zidne zveze, obloge za podzidke, obkrajke (simse) iz oblikovnikov (oblikovnih kamenov), elemente stavbnih oblik in preproste stavbne oblike, strope iz tramov, obočne svode in enostavne oboke, profile vodotokov in vabnic (kanalov), stopnice, vlečene dimnike, enostavna strešja, konstrukcije vrat in oken, to pa kolikor mogoče po modelih, in končno osnutke načrtov, polirske in detajlne načrte (tlorise, lica, prereze) preprostih stavb.

Stavbni ključavničarji se vadijo meriti, skicirati in ha čisto risati vogalne in križne zveze profilnega železa, odvite plašče cevnih zvez, okove na vratih in oknih, ključavnice, mreže, pa tudi okna in vrata iz profilnega železa. Večje objekte je upodabljati v zmanjšanem merilu, manjše v naravni velikosti, podrobnosti včasih tudi v dvojni naravni velikosti na sivein zavojnem papirju s svinčnikom ali z barvnimi črtniki.

Stavbni mizarji rišejo lesne zveze, pode, dele vrat in oken, opaže, vrata, okna in hišna vrata, zastekljene stene in končno tudi lesene stopnice kolikor mogoče po modelih.

Pripadajoče delavniške risbe je napraviti s svinčnikom v naravni velikosti, prereze z barvnimi črtniki prostoročno šrafirati ali pa obrobiti. (Glej strokovno skupino C, pohištveni mizarji.)

Vodnjakarji rišejo oblikovnike, zidne zveze, ki so važne za njih obrt, lesene vodnjaške obode (opaže), podpore, popolne vodnjake in v zadnjem šolskem letu s porabo predlog dele ene dvigalne in ene tlačilne sesalke, nekaj cevnih zvez najenostavnejše vrste, zaklopnice in ventile.

Steklarji rišejo namesto strokovnih modelov geometrične ornamente. Načrtavati jim je vzorce za zasteklanje (ploskve, obrobke) pra-

vokotnih in drugih oken, trolistov in mnogolistov, zaklinkov, svetiljk i. t. d., pri čemer jih je seznaniti z osnovnimi nauki o barvah in z izračunavanjem ploskev pri steklarskih delih.

Pečarji rišejo pečnice in dele peči; majhna in velika ognjišča, peči, banje iz pečnic, opaže za kamnine in kurilnike.

Plakarji rišejo tlače (tlažbe) iz naravnega in umetnega kamna, posameznosti za najbolj rabne vodne požiralnike kanaliziranih cest in se vadijo v risanju geometričnih ornamentov, kolikor se rabijo pri tem obrtu. S porabo načrtov naj se vadijo v izračunavanju ploščin za tatarska uela.

Dimnikarji rišejo enostavno zidne (smernične, veznične, kladne in križne zveze) in dimnične zveze, glave in nastavke pa tudi načrte (lica in tlorise) za vlečene dimnike. Tudi jih je na podlagi načrtov seznaniti z uredbo kurilnih naprav v stanovanjih in z vzdavanjem kotlov, prilično tudi s predpisi gasinega reda (požarne policije).

Kleparji rišejo predmete stavbnega in galanterijskega kleparstva najprej po modelih, potem pa po predlogah in odvijajo pripadajoče šablone (odvijanje ploskev), po možnosti v naravni velikosti, osobito krove za obkrajke in zidove, pa tudi obrobke vsake vrste; strehe iz pločevine, žlebove, in odtočne cevi, strešna okna in strešne konice itd. Kleparji, ki izdelujejo tudi instalacijska dela, se poučujejo v tej stroki kakor pripadniki instalacijskih obrtov.

Kamenarji rišejo zveze klesanca (klesanega kamena), člene obkrajkov (simsov) in obkrajke, profilirane kamene, obloge podzidkov, odnivače (poročaje), vsakovrstne obrobke (zidne strešice, opaže pri vodnjakih, okvire za okna in vrata itd.), stopnjice, balkone itd. s pripadajočimi delavniškimi črteži, stebarska podnožja in kapitole, nagrobne kamene z napisji itd. Prednašanje kamenoreza je vaditi na enostavnih zgledih.

Štukaterji rišejo člene simsov in simse, nakitnice (nakitne palice) in okrašene žlebe, konzole in druge podpore, stenske okvire, stropne obode, stropne nakite pa tudi gradbene podrobnosti in sestave.

Če se modeliranje posebe uči, se štukaterji poučujejo v tem predmetu skupno s pripadniki umetnih obrtov, alj pa se v vsakem šolskem letu tretji del časa, ki je odmenjen strokovnemu risanju, vadijo v prostem risanju po naravi; to pa le kolikor zahteva njih obrt.

Opečni in skriljni krovci rišejo oblike strešnikov (strešne opeke), skriljnikov (skriljnih plošč) in umetnih kamenov, vzorce za krove z navedenim krovnim materijalom, enostavna strešja, kolikor je to za njih obrt potrebno, in končno strešne izvedbe, pri čemer naj izračunavajo strešne ploskve in potrebnj krovni materijal.

Tesarji rišejo po modelih lesne zveze in dele strešij, ograje, lesene stene, navadna vrata in hišna vrata, stropne konstrukcije in tesarske

okraske, potem enostavne strešne oblike in strešne izvedbe, navadna strešja, strešne tlorise, odre in preproste lesene gradbe (gradbe iz klad in pregrad) s pripadajočimi delavniškimi (polirskimi) načrti.

B. Pripadniki mehanično-tehničnih obratov.

Tem je najprej obrazložiti modele geometričnih teles in tem podobnih oblik iz obrtne prakse. Na ta način se seznanijo z osnovnimi pojmi geometrije in projekcijskega nauka, kakor je bilo povedano pod črko A. Potem naj se izvede kolikor mogoče veliko vaj v izmerjenju strokovnih modelov in predmetov, v risanju prostoročnih kotiranih ortogonalnih in perspektivnih skic v zvezke in v izrisavanju takih skic na risalni tabli.

Kot strokovni modeli in strokovni predmeti se lahko rabijo, in sicer vselej z ozirom na obrt vsakega učenca: kratki osi valjanega železa raznih profilov, plošče, vodilne letve, klini, čepi, osi, valji, naravnalni obroči, zakovice, deli mašinskih pušč, ročna kolesa, vijačne matice, enostavno orodje itd. Pri risanju teh predmetov je uporabljati že znane konstrukcije, če je treba pa naj se vadijo tudi druge.

Pri nadaljnjem pouku naj se rišejo celi strokovni predmeti ali njih deli, in sicer po modelih, pozneje pa po predlogah; razumevanje predlog je kolikor mogoče podpirati z modeli.

Ta pouk naj sloni na nastopni najvišji izmeri učne snovi; pri izberi vzorcev pa se je vedno ozirati na zmožnosti in potrebe vsakega posameznega učenca.

Puškarji naj rišejo orodje svojega lastnega obrta, dele ročnega strelnega orožja (konstrukcije petelinov), modele krogel, basalne priprave itd., po modelih in z uporabo vseh prerezov in vseh posameznosti.

Elektrotehniki naj se vadijo risati in upodabljati strokovne predmete, n. pr. preprosta merila, dele električnih tokovodov in aparatov, potem naj izdelujejo delavniške risbe, čitajo instalacijske načrte in morebiti tudi sestavljajo take načrte s pomočjo preprostih stavbnih načrtov.

Sodarji naj rišejo najprej različna dna, oblike posod in sodov, potem ovalna dna za posode z danim napovednim številom, izbočena in druga dna, prereze skozi odprte posode in sode, upoštevaje dano zoženje itd. Po modelih in podatkih naj se uče izvajati modele za špičenje, spahanje in za usede. Prosto risanje je omejiti na okraske za dna pri sodih in posodah (zarezna, žgalna tehnika).

Kovači in podkovni kovači naj rišejo okove in železne dele poljskega orodja, gare, vozove in kočije, podkve, orodje itd. po modelih in predlogah.

Instalaterji naj rišejo cevne zveze, pipe, ventile, zaklopnice, plino- in vodomere, opreme (armature) za plinovode in vodovode, priprave za

kopeli in kopališke kurilne naprave, plinove peči i. t. d. ter se vadijo čitati in risati instalacijske načrte.

Kotlarji rišejo strojne elemente, ki se porabljajo v kotlarskem obrtu, cevne zveze (flanče, mufe, cevne okove, cevne križe, T-kose z uporabo običajnih normalnih tabel), okove za pipe, pipe, posode, ter razvijajo dotične šablone i. t. d. Učencem pretežno umetno-obrtnih obratov je dati prilika, da se vadijo v prostoročnem risanju po naravi.

Strojni ključavničarji (strojni kovači) naj rišejo po modelih strojne elemente, orodje in dele strojev ter se vadijo jemati in risati detajle iz delavniških risb za sestavljene strojne dele. Pri tem poslu je porabljati običajne normalne tabele.

Mehaniki naj rišejo strojne elemente po modelih, potem motorne dele, enostavne fizikalne aparate, merske instrumente, proteze i. t. d. po modelih in predlogah ter se vadijo iz delavniških risb za navedene izdelke jemati in risati detajle.

Nožarji in ročni kovači naj rišejo cele objekte in posamezne dele takih predmetov, ki spadajo v njih obrt. Vpoštevati pa ni samo splošno porabnih instrumentov, ampak tudi take, ki služijo posebnim namenom (kirurgičnim i. t. d.) in proteze.

Kovinostružci in kovinolvci naj načrtavajo, porabljajoč v njih praksi navadno mersko orodje, strokovne predmete iz njih specialnega obrta (strojne elemente, kalupne oboje, kalupe, pipe, ventile, armature, aparate in instrumente i. t. d.) in izdelujejo po predlogah delavniške risbe z vsemi prereži in poednostni. Kovinolvci naj rišejo preproste zlivke s pripadajočimi kalupnimi oboji, oziroma s šablonami, kalupi, jedrnimi železi i. t. d. Livci, ki so zaposleni v umetnem obrtu, naj se vadijo risati naravne oblike; kjer je mogoče, naj se udeležujejo tudi pouka v modeliranju. Pri modeliranju naj se vadijo v kalupanju, porabljajoč najvažnejše gradivo za kalupanje in oziraje se na različne, pri tem delu običajne postopke.

Modelni mizarji naj se vadijo v narisavanju sirovih in obdelanih zlitkov v naravnem merilu in v narisavanju pripadnih modelov za ulivanje, jedrnih obojev in šablon po izogibnem merilu. Pri izberi nalog se je najprej ozirati na polne zlitke, ki se ne obdelajo, potem na polne zlitke, ki se mestoma ali pa popolno obdelajo, in končno na zlitke z luknjami in votlinami, ki se napravijo na vnanjih ali notranjih ploskvah. Slednjič je risati v modelnem mizarstvu potrebne delavniške črteže po običajnih delavniških risbah v izgibnem merilu.

Optiki naj se vadijo s precizijskim orodjem narisavati najvažnejše strokovne predmete (razne leče i. t. d.); potem naj upodabljajo optične pojave, kakor: odboj vzporednih in centričnih žarkov na ravnih in sferičnih zrcalih, lom svetlobe na ravnih ploskvah proti vpadni navpičnici in od nje, odboj svetlobnih žarkov z lečami (glavni in vzporedni žarek,

z lečno osjo vzporedno in centrično žarkovje) slike leč, pot svetlobnih žarkov v optičnih instrumentih (v drobnogledu in daljnogledu). Končno naj izdelujejo učenci po modelih delavniške risbe lup (večal), okularov, objektivov, stereoskopov i. t. d.

Sitarji, pletarji mrež in ostrogarji naj rišejo svoje orodje in izdelke svojega obrta.

Urarji naj rišejo po modelih, in sicer v naravni velikosti ali večkrat povečane ciklode, spirale in pogostoma rabljene zobne oblike in zobčanja, potem važne sestavine kolesij (ravnala ali kotvice, kotvične tečaje in cilindrske tečaje i. t. d.). Boljši učenci rišejo lahko tudi popolna enostavna kolesja ter jih upodabljaajo na primerne načine.

Kolarji rišejo kolikor mogoče po modelih, najprej dele poljskega orodja, gare in vozove (z okovi), potem šele po predlogah cele predmete s pripadajočimi posameznostmi.

Zobotehniki (zobarji) se vadijo v narisavanju instrumentov in delavniških pripomočkov, ki jih rabijo zobotehniki, in v risanju (modeliranju) zobnih oblik (povečanih), zobnih skupin in umetnega zobovja.

C. Pripadniki umetnih obrtov.

Učenci teh obrtov se poučujejo, kakor zahtevajo potrebe in poklic, enakomerno v tehničnem in prostem risanju, ali pa pretežno v eni ali drugi teh dveh smeri.

Z ozirom na to je seznaniti vajence tistih obrtov, za katere je tehnično risanje važno (strugarje, pohištvene mizarje, nakitne kovače i. t. d.), ali vsaj pomembno (steklobrusce, pasarje, pečarje i. t. d.), najprej z osnovnimi pojmi geometrije in projekcijskega nauka, to pa v tolikem obsegu, kakor je v posameznih primerih potrebno in po načinu, razloženem pod črko A. Nato je uprizarjati praktični potrebi primerne vaje v izmerjenju strokovnih modelov in strokovnih predmetov, v zvezkih pa je delati prostoročne kotirane ortogonalne in perspektivne skice; nekaj teh skic je narisati na risalni deski. Drugi učenci delajo, ako niso obiskovali pripravljalnega razreda, najprej za ta razred predpisane vaje v nizanju in skupčevanju geometričnih in abstraktnih oblikovnih elementov, sicer pa se urijo enako kakor iz pripravljalnega razreda prišli učenci v prostem risanju in v slikanju enostavnih ploskovnih in telesnih predmetov po naravi.

Pri risanju po naravi se je vaditi tudi v povečevanju oblik; posebno važnost je polagati na čut za prave konture. Če je treba, naj se omeji raba barv na korist risanju s svinčnikom (črtnikom), druženje obeh načinov naj pa vsekako odpade. Razumevanje težko umljivih oblik je podpirati kolikor mogoče s plastičnim upodabljanjem.

Risanje po naravi naj se zaključi s poskusi, kako je narejene slike predmetov okusno vrisati v dane formate (nakitno vpostavljanje v prostor) in z razgovori, kako je slike izvršiti z ozirom na določene, v dotičnem obrtu navadne postopke. Izumljanje ornamentov kot dodatek k risanju po naravi naj odpade.

Pouk, ki sledi temu, se peča z risanjem popolnih strokovnih predmetov in z njih deli ter se vrši, oziraje se na obrt učencev, deloma po strokovnih modelih, deloma po predlogah; vedno pa naj ga spremljajo razlage, ki so potrebne za umevanje predlog. Dotična učna tvarina je začrtana v naslednji sestavi; vendar se je pri izberi ozirati na spretnosti in na znanje vsakega posameznega učenca.

Pleskarji, loščarji (lakirarji), napisni slikarji in črkoslikarji kakor tudi obrtniški slikarji industrijskih izdelkov naj rišejo in slikajo po naravnih oblikah, slikajo posnemke lesa in mramora (lesne plamenine) ter rišejo ornamentalne črke in pisave, monograme, grbe, razporedbe črk na napisih i. t. d.

Kiparji (lesni in kameni kiparji, modelerji) rišejo (in modelirajo) ponaravnih oblikah, vzornih modelih in tozadevnih umetnoobrtnih predmetih pa tudi po predlogah iz stroke učencev.

Knjigovezi, izdelovalci usnjenega, galanterijskega in kartonažnega blaga naj goje risanje geometričnih in naravnih oblik, naj se vadijo okusno razdeljevati ploskve za okrašenje izdelkov navedenih obrtov (vogale in hrbte vezanih knjig i. t. d.); dalje naj rišejo ornamentalne pisave ter jih porazdeljujejo (na hrbtu in na platnicah knjig i. t. d.). Vaditi je tudi risanje strokovnih predmetov po dobrih predlogah. Kartonažarji naj razvijajo mreže za kartonaže in naj izdelujejo morebiti tudi preproste take izdelke. Kjer je mogoče, naj se delajo s knjigovezi in z izdelovalci usnjenega galanterijskega blaga vaje v slepem tisku in ročnem zlatenju, pri čemer je rabiti običajno orodje (filete, pečate).

Tiskarji, črkostavci, kamenotiskarji in litografi naj rišejo enostavne obkrajne in čelne letve in druge knjižne okraske; tudi naj se vadijo okusno deliti ploskve in sestavljati okrašena tiskarska dela najnavadnejše vrste, pri čemer naj jim služijo vzorni nakitni motivi in take pismenke. Učence je poučiti o razmerju med pismenkami in njih nakitom, kazaje jim vzorna tiskarska dela. Litografi in kamenotiskarji naj v posebni meri goje risanje po naravi in po porabnih predmetih.

Učenci naj se kolikor mogoče vadijo iz linoleja izrezovati pečate in tiskarske pismenke ter naj se pouče, kako jih je rabiti pri ročnem tiskanju.

Strugarji in kovinotiskarji naj narisavajo strokovne modele (stružene noge stolov in miz, stebre, končave), preproste porabne nakitne predmete, večje v naravni velikosti, manjše pa v povečanem merilu ter

izvršujejo delavniške risbe po predlogah. Zveze je upodobiti v prerezi in narisih.

Steklobrusci naj rišejo geometrične konstrukcije svoje stroke, posode, temeljne oblike ubrusnih vzorcev (povečane), oblike kamenega ubrusa, potem preprosta svetila in njih dele, čaše, posode, servijetne obročke i. t. d. po modelih, strokovnih predmetih in po narejenih delavniških risbah.

Posebno zmožni učenci se lahko tudi poskusijo v okraševanju danih sirovih izdelkov.

Zlatarji, srebrarji, juvelirji, graverji, emajlerji, giljošerji, pasarji in cizelerji naj goje risanje (modeliranje) geometričnih in naravnih oblik, risanje (povečavanje in pomanjšavanje) tozadevnih umetnoobrnih predmetov po predlogah, kakor tudi risanje ornamentalnih pisav, monogramov in grbov, pri čemer jih je seznaniti s heraldičnimi pravili. Pasarji morajo vrhutega izdelovati delavniške risbe z vsemi prerezi in posameznostmi.

Pletarji (košarji) naj se vadijo v risanju pletenih vzorcev, tudi naj načrtavajo oblike za pletarska dela in delavniške risbe po predlogah. Risanje pletenih vzorcev se lahko nadomesti s praktičnim izdelovanjem takih vzorcev; zato je uporabljati vzorce ali pa je učence navajati do tega, da sami sestavljajo pletene vzorce iz eno- ali mnogobarvnega materiala.

Pohištvni mizarji naj rišejo lesne zveze in dele hišne oprave po modelih, v kar mogoče velikem merilu, potem po naravi preproste predmete šolske oprave v učni sobi in končno drugo pohištvo po predlogah, in sicer v izpremenjenem merilu. Povsod je izvesti pripadajoče delavniške risbe. Te je risati v naravni velikosti s svinčnikom, in sicer z vsemi nakitnimi posameznostmi; prereze pa je s prosto roko črtkati ali obrobiti z barvnimi črtniki (glej strokovno skupino A, stavbni mizarji).

Izdelovalci muzikalnega orodja naj se vadijo v narisavanju strokovnih predmetov iz specialnega obrta učencev (orodje, tipke, klavirska kladivca, sestavine mehanike, zaklopnice, ventili, jezički, piščali, ustniki, deli gosli i. t. d.) ter v izvrševanju detajlnih in delavniških risb po modelih in zgledih.

Fotografi naj goje prosto risanje po naravnih predmetih, da dobe prave pojme o oblikah, ki so podlaga brezhibnemu retuširanju; vadijo naj se tudi v retuširanju. Zmožnejši učenci tudi lahko rišejo po naravi glave in se vadijo v razvrščevanju slik v danem prostoru.

Tapetniki naj rišejo trakove, vozlanja, čope, draperije i. t. d. ter se izkušajo v porabi teh študij za opremo strokovnih objektov. Nadalje naj napravljajo krojne vzorce za preproste, pozneje pa težavnejše draperije, to pa po strokovnih modelih in vzorcih, ter naj se vadijo v narisavanju tapetiranih delov notranjih prostorov, potem v razdelitvi sten in stropov,

v narisavanju preprostega tapetiranega pohištva, kakor tudi v izvrševanju dotičnih delavniških risb po vzorcih.

Lončarji (pečarji) naj se vadijo v risanju (modeliranju) naravnih oblik, v narisavanju strokovnih predmetov (posod i. t. d.) ter v izvrševanju delavniških risb z vseni prerezi in posameznostmi. (Glej strokovno skupino A. Pečarji.)

Nakitni kovači (umetni ključavničarji) naj rišejo (modelirajo) okove in nakitne oblike, mreže in druge predmete svojega obrta, in sicer po modelih in po vzorcih s pripadajočimi delavniškimi risbami.

Sobni slikarji naj se poučujejo pred vsem v pravilni delitvi in členitvi sten in stropov, potem naj rišejo naravne oblike, izrezujejo šablone ter preskušajo njih praktično porabo; narisavajo in načrtavajo naj notranje prostore (stene, strope, oboke, stopnišča). V zvezi s temi vajami se smejo tudi poučevati v risanju popolnih stenskih, obočnih in stropnih dekoracij po vzorcih.

D. Pripadniki oblačilnih in tekstilnih obrtov.

Ti naj se z ozirom na svoj obrt urijo ali samo v rabi geometričnih elementarnih oblik kot vzorcev za šive, bordure, vezenine i. t. d. (glej str. 5) in v risanju po naravi — da likajo svoj okus — ali pa naj se vadijo tudi v krojnem risanju.

Krojno risanje naj se poučuje vedno le z ozirom na obrt učenca in po metodičnih navodilih na podlagi določenih, z mero ugotovljenih napovedi.

Sicer pa naj bodo pri izberi učne tvarine merodajna naslednja, do najvišje izmere sezajoča navodila in oziri na nadarjenost in predznanje učencev.

Krojači in krojačice naj se vadijo v risanju naravnih oblik; dalje naj rišejo po modelih in predlogah krojne vzorce za dele oblek (zapone, podpore za razporke i. t. d.), cele obleke pa na podlagi mer, ki naj jih vzamejo na osebah. Risbe je napraviti po navadi v naravni velikosti in s svinčnikom.

Krznarji naj se vadijo v povečavanju in pomanjševanju krojev in v izdelovanju krojnih vzorcev za čepice, kape, nanažnike in drugo kožuhovino.

Modistke naj rišejo naravne oblike (peresa, trakove i. t. d.) in navadni nakit za klobuke; lahko se tudi vadijo v narisavanju celih klobukov.

Pozamentniki, tkalci in pletci (nogavičarji) naj rišejo vzorce za blago, trakove i. t. d. Lahko tudi prenašajo preproste nakitne oblike na črtni papir. Kjer je mogoče, naj se izdelujejo preprosti vzorci za blago z enim snutkom in enim votkom, z enim snutkom in dvema votkoma, z dvema snutkoma in z enim ali dvema votkoma.

Črevljarji naj rišejo dele črevljev (jezike, gumbne uhlje, oblike podplatov i. t. d.); potem jih je seznaniti z najbolji običajnimi črevljarjskimi merilji (s centimetrskim merilom in z napovednim merilom) in njih porabo pri jemanju mere. Razvijanje delov krojnih vzorcev, risanje mreže za osnovne vzorce in risanje popolnih osnovnih in krojnih vzorcev naj se vrši kolikor mogoče po določenih, na osebah vzetih merah. Tudi naj se učenci vadijo v izrezovanju krojnih vzorcev iz kartona. Risbe je izvršiti samo s svinčnikom.

Torbarji, jermenarji in sedlarji naj se vadijo v narisavanju strokovnih predmetov svojega obrta (deli za zaprege in sedla, vprežno jermenje za težke in kočijske konje, sedla i. t. d.), potem naj rišejo kroje in izdelujejo delavniške risbe z vsemi prerezi in detajli.

Izdelovalci perila (svobodni obrt) naj rišejo naravne oblike, enostavne vezenine in nakite, krojne vzorce za perilo, in sicer najprej po modelih in prelogah (povečevanje), potem pa na podlagi mer, ki so bile vzete na osebah.

Pripadnike drugih, le redko zastopanih oblačilnih obrtov je po njih strokovni smeri vežbati ali pretežno v risanju po naravnih oblikah (n. pr. **izdelovalce zlatih, srebrnih in bisernih vezenin, klobučarje, izdelovalce umetnih cvetic in peresnega nakita**), ali pa v narisavanju strokovnih predmetov in v krojnem risanju (n. pr. **rokavičarje in bandažiste, solničkarje in dežnikarje**).

Za vajence, ki ne spadajo k strokovnim skupinam A do D, a jih je vendar vpoštevati, velja nastopna učna tvarina:

Frizerji naj se uče jemati mere za lasulje (tupete) ter naj prenašajo najdene mere na vadniški glavi; tudi naj rišejo montažna dela.

Vrtnarji naj rišejo prosto s čopičem prirodne rastline ter se vadijo v obrisnem (shematičnem) upodabljanju grmovja in drevja, tudi celih skupin; nadalje naj rišejo v vrtnarstvu navadne geometrične oblike in konstrukcije (razdelitve, rabate i. t. d.) in načrte navadnih vrtnih našadov. Boljši učenci se lahko vadijo tudi v izumljanju preprostih vrtnih načrtov.

Medičarji, sladičarji naj se vadijo v porabljanju geometričnih oblik za nizanje in za polnila trikotnikov, čveterokotnikov in krogov, ki so pripravni za krasilo na medenih kolačih, tortah in sličnem pecivu; tudi naj se urijo v risanju po naravi in morebiti v rabi škropilnega lijca.

Glede načina, kako je poučevati strokovno risanje in kako naj učenci izvršujejo svoja dela, je pomniti še tole:

Metodičnega postopka, ki je označen v predpisani učni tvarini, se ni brezpogojno držati; pač pa je njegova izvršitev odvisna od kvalitete učencev in od razpoložljivih učil. Uveljavi naj se torej le v toliko, kolikor to dopuščajo posebne razmere vsake šole.

Za vzorce naj služijo pri pouku če le mogoče resnični predmeti take velikosti, ki je za njih rabo običajna. Modeli, ki kažejo take predmete v zmanjšanem merilu, kakor n. pr. modeli za strešja, stopnice i. t. d., naj se porablajo le kot nazorna sredstva.

Izmerjenje in upodabljanje modelov in strokovnih predmetov naj se vrši na že označeni način tako, da se predmeti najprej skicirajo v zvezke, potem pa nekateri od njih preneso v pravi meri na risalne liste.

Skice velikih predmetov je delati zmanjšane, skice manjših pa povečane, in sicer po očesni meri.

Merska števila, ki so se dobila z natančnim merjenjem predmeta, naj se vpišejo v izdelne skice z uporabo merskili črt. Čiste risbe takih skic naj se narejajo v prvi vrsti zaradi merske kontrole; napraviti jih je ali samo s svinčnikom, ali pa tudi z zarisnim peresom in tušem, in sicer na tak način, ki je v dotičnem obrtu običajen. Pri tem delu je model vedno odstraniti. Ta postopek velja tudi tedaj, če ni v predpisu učne tvarine izrecno naveden. V vsakem primeru pa morajo učenci risbo skrbno in s kako preprosto pisavo lastnoročno popisati.

Posebno je paziti na natančno izvršitev risbe in na vpis mer z različno pisavo.

Prereze je barvati z običajnimi materialnimi barvami ali pa jih, kakor pri delavniških risbah, na naveden način šrafirati ali pa z zarisnim peresom.

Delavniške risbe je izvršiti v naravni velikosti po kotiranih skicah manjšega merila, in sicer v prvi vrsti po takih skicah, ki jih je napravil učenec po porabnih predmetih. Da se učitelj prepriča, kako je učenec stvar razumel, je iz delavniških risb od primera do primera razviti lice celega predmeta v ortogonalni pojekciji.

Pri risanju na čisto se učenec lahko poslužuje vseh v praksi navadnih risalnih sredstev. Učenec sme motive, ki se ponavljajo, prenašati tudi s pavzami, ako je poprej en tak motiv čisto narisal.

Preveč zamudni načini upodabljanja naj se opuste. Risanje po modelih naj bo pravilo, risanje po predlogah pa izjema, ki ne sme nikdar biti brezmiselno posnemanje.

Risbe je izdelovati s posebno skrbnostjo. Pri risanju naj se rabijo take materialije, ki najbolj odgovarjajo dotičnemu obrtu. Učence zadnjega letnika je tudi navajati k sestavljanju materialnih stroškov za preproste izdelke njih obrta, in sicer na podlagi risb, ki so jih sami izvršili.

Pouk o modeliranju naj se razteza deloma na proučevanje naravnih oblik in njih porabnosti za umetnoobrtne namene, deloma pa na plastično reprodukcijo strokovnih predmetov ali njih slik. Oziraje se na namen in

velikost izdelka, je porabljeni kot material glino, plastelino in vosek. Kalupanje in vlivanje naj se goji po potrebi posameznih učencev.

Učenci, ki potrebujejo v svojem obrtu svetlobne pavze, naj se vadijo v izdelovanju takih pavz, kjer je to mogoče.

Strokoznanstvo.

(III. razred.)

Stavbno gradivoznanstvo (1 učna ura na teden).

Naravni stavbni kameni s posebnim ozirom na krajevne razmere (peščenec, bazalt, granit, trahit, apnenec, marmor i. t. d.). Vremenski vplivi (temperatura, zrak in voda) na stavbne kamene. Trdnost, nosilnost (tlakoporna trdnost), pozornost. Umetni stavbni kameni; postanek gline in nje razne vrste; ilovica, razne vrste opeke in njih pripravlanje. Žganje in gašenje apna, zračna malta, preosnove pri strjenju. Vodna malta, cementni beton, umetni kameni, (kameni iz žlindre in plute, plošče iz plute). Linolej. Malec in njega različne porabe pri gradbah. Stukturna dela.

Les, njegov ustroj in njegova svojstva. Najnavadnejše vrste lesa. Napenjanje in usuševanje lesa. Napake, bolezni in konserviranje lesa. Kovine kot stavbne sestavine, zlasti železo; njega vrste in svojstva. Staklo. Lesni cement, strešna lepenka, trstove in žične pletenine. Materialije za pleskanje in barvanje, zamazke, sredstva za poliranje in brušenje. Stavbni svet in talna voda ter njih pomen za zdravje.

Stavbarstvo (2 učni uri na teden).

Fundiranje in podpiranje. Premočrtno zidovje, obloge in ojačenja, dimniki, simsi, obokanje zidnih odprtih, obočne oproge, stropni oboki, stene iz lesa in pregrad, stropi iz tramov, preproste strešne oblike, strešja, najnavadnejši strešni krovi, podi in tlakovanja, stranišča, kanali in greznice. Najvažnejša določila stavbnega reda.

Lesna tehnologija (1 učna ura na teden).

Les, njegov ustroj in njegova svojstva. Les kot trgovsko blago. Najnavadnejše vrste lesa. Napenjanje in usuševanje lesa. Napake, bolezni in konserviranje lesa. Spojilna dela in tehnična dovrševalna dela (brušenje, luženje, likanje, pleskanje itd.). Najvažnejše orodje in najvažnejši stroji za obdelovanje lesa. Varnostne priprave.

Kovinska tehnologija (1 učna ura na teden).

Kratek opis pridobivanja železa, kolikor je važno za spoznavanje njegovih svojstev. Tehnična svojstva železa (grodelj, kovno železo in jeklo), najnavadnejše kovine in kovinske zlitine (baker, cink, kositer, svinec, aluminij, bela in rumena kovina itd.). Najvažnejše orodje in najvažnejši stroji za obdelovanje kovin. Varnostne priprave.

Motoroznanstvo (2 učni uri na teden).

Mehanično delo (efekt, konjska sila, učinkove stopnje). Ovire gibanja. Najvažnejše o ravnotežju in gibanju kapljivotekočih in plinastih teles. Vodna kolesa in turbine. Kotli, parni stroji in najvažnejši motorji za male obrate s posebnim ozirom na nabavne stroške, varnost obrata, porabe sile in obratni izdatki. Prenašanje sile.

Tvarinoznanstvo za oblačilne obrte (1 učna ura na teden).

Najvažnejše o postanku tkaninskih snovi (ne več kot 10 ur). Rastlinska stanica, celuloza in njene izpremembe. Rastlinska prejna vlakna: bombaž, platno, konoplja in juta. Najvažnejše o dobavi in o svojstvih teh vlaken. Ovčja volna, svila, umetna svila, žima in druga živalska vlakna. Razločevanje vlaken. Najvažnejše o preji, tkalstvu in apreturi. Vaje v določevanju tkaninskih snovi, surogatov in ponaredob. Preprosti postopki za preskušanje snovi. Šivalne materialije, gumbi, zapone itd. Po možnosti je opisati tudi šivalni stroj, njega negovanje in porabo. Deli živalske kože; strojarstvo, rudninsko strojarstvo (irharstvo) in tolščno (semijsko) strojarstvo. Usnje, njega svojstva, napake, ponaredbe, nadomestila za usnje. Kožuhovina in njene imitacije. Materialije za izdelovanje klobučevine. Obleka in njen pomen za zdravje.

Tvarinoznanstvo za živilne in uživalne obrte (v 2.razredu dve učni uri na teden).

Sestavine živil in njih pomen za hrano (voda, škrob, sladkor, tolšča, beljakovine, soli, sirova vlakna). Voda za pijačo in za kuhanje, njene sestavine in njena onesnaženja. Precejevalne naprave, mineralne vode, sodavica. Najvažnejše živali, ki dajo meso. Meso, njega sestavine, napake in bolezni. Postopki pri kuhanju, praženju in pečenju. Mesni ekstrakt. Konserviranje mesa. Mleko, sirovo maslo, sir, jajca. Žito. Mlinski produkti. Moka, njena sestava, njene napake in ponaredbe. Postopki pri prirejanju testa in pri peki. Droži in kvas, prašek za peko, testenine. Sočivje, krompir, sago, sadje in sadne konzerve. Gobe, zelenjad in zelenjadne konzerve. Kava in njeni surogati. Čaj, kakao, čokolada, začimbe. Vrenje. Alkohol, pivo, vino. Destilacija; Žganje. Po potrebi je opozarjati tudi na zakonite predpise za živilne in uživalne obrte.

Državoznanstvo,

II. razred.

(1 učna ura na teden.)

Obrtnik v svojem poklicu. Vajenčeve pravice in dolžnosti (učna pogodba, dolžnost obiskovati obrtno-nadaljevalno šolo). Prilika za nadaljnjo izobrazbo (drugi obrtni učni zavodi, ki pridejo v poštev). Konec učnega razmerja (učno izpričevalo, učno pismo). Pomočniška izkušnja (pomočniško pismo, pomagač, pomočnik).

Pravice in dolžnosti, ki izvirajo iz razmerja med delodajalcem in delojemalcem. Varstvo delavcev (skrb za pomožne delavce, mladostni pomožni delavci in ženske, delovni red, odmori pri delu, nedeljski in prazniški počitek). Obrtni nadzorniki. Spori, ki izvirajo iz delovnega učnega in meznega razmerja (obrtne sodišča, razsodišča). Mojstrska izkušnja.

Nastop samostojnega obrta. Obrtna oblastva. Obratne naprave (zunanje oznamenilo, odobritev). Zavarovalništvo (delavsko zavarovanje proti nezgodam in za bolezen). Kaj obsegajo obrtne pravice in kako jih je izvrševati (konkurenca). Obrana patentov, znamk in vzorcev. Meroizkušanje in punciranje. Didaktično in tehnično-gospodarsko pospeševanje obrta. Razstave. Zadružništvo (zadružni instruktorji, skupna gospodarska podjetja, kredit, pridobitne in gospodarske zadruga, posredovanje za delo). Obrtne in trgovske zbornice. Davki in carina.

Obrtnik kot državljan. Občina. Kakšne naloge ima občina, in kako naj jih zastopa. Domovinska pravica. Ubožništvo. Stavbništvo in zdravstvo. Mesta s svojim štatutom. Okraj. Okrajni zastop.

Dežela, deželni zbor, deželni odbor, avtonomna oblastva. Državlanske pravice in dolžnosti. Vojna dolžnost. Državna uprava. Kako so urejena državna oblastva. Državno gospodarstvo. Država kot podjetnica (železnice, pošta, telegraf, telefon, monopoli, regali).

Pismene vaje. Prijave za bolniško zavarovanje. Prijava obratov za zavarovanje proti nezgodam. Naznanila o nezgodah. Kako je spisati izjavo k pridobitni in dohoditni.

POGOJNO UVEDENI OBVEZNI UČNI PREDMETI.

Zdravoslovje.

II. in III. razred.

(Po 10 ur v šolskem letu.)

O vrednosti zdravja. Negovanje kože in las. Zunanje negovanje telesa. Odvrčanje buditeljev gnilobe in bolezni. Negovanje ust, zob, dihal in srca. Prehrana. Negovanje živčevja, čutil in gibal. Prva pomoč pri nezgodah, strežba bolnikom, mazaštvo. Varstvo delavcev. Blaginjske naprave. Pouk o higijeni obrtov, ki so najbolj zastopani v razredu, pri vajenkah tudi pouk o negovanju stanovanj. Nanovo vstopajočim učencem naj se ako le mogoče izroče „Zdravstveni zapomniki“ (zdravstvena pravila), ki se tičejo njih obrta.

Praktične vaje.

(3 do 4 ure na teden.)

Učna snov, ki jo je obravnavati, se določi od primera do primera za tiste obrte, ki pridejo v poštev, pri čemer se je naslanjati na učne načrte strokovnih obrtnih nadaljevalnih šol.

Pravilnik (tiskovino)

je primerno izpolniti. Po tiskovini ima vodja šole le posvetujoč glas pri sejah šolskega odbora; to se mora na vsak način popraviti, ker je šoli lahko na škodo, za učitelja pa poniževalno. Vodja šole je povsod član šolskega odbora s pravico glasovanja, v kolikor se zadeve ne tičejo njegove osebe. V tem smislu naj se izpremeni 2. odstavek § 5.

Drugi člani so:

1. Župan ali kak drug zastopnik občine,
2. imenovani zastopnik poverjeništvu,
3. zastopniki vzdržujočih činiteljev, ki prispevajo letno vsaj 200 K.

Ponekod sprejema šola vpisnino, oziroma prispevek za učne pripomočke. To ni demokratično. Pouk naj bo brezplačen in dobe gojenci vse potrebščine v šoli. § 14. se glasi: „Pouk je brezplačen“; vse drugo odpade.

Pouk se vrši v nedeljo dopoldne, in ob delavnikih zvečer. Po 8. uri zvečer pouk ni dovoljen, ravno tako tudi ne ob nedeljah popoldne. Večerni pouk ima svoje slabe strani. Navadno je slaba svitljava; vajenci prilete v naglici, kakršni so bili doma v delavnici, umazani in trudni; po pouku ne gredo direktno domov itd. Dnevni pouk je mnogo ugodnejši in se je že marsikje uvedel, n. pr. četrtek dopoldne. Ni pa vseč vsem gospodarjem.

Počitnice naj bodo kakor na ljudski šoli.

Pripomba: Šolski odbor je pozneje več ali manj večkrat samo še dekoracija. Rabi se pa nujno v početku, da posamezniki v svojem delokrogu izposlujejo podpore, pozneje bi šlo tudi brez odbora.

PRAVILNIK.

obrtne nadaljevalne šole.

§ 1. Obrtna nadaljevalna šola ima nalogo, poučevati obrtniške in trgovske učence in pomočnike teoretično in kolikor mogoče tudi praktično v onih umetnoobrotniških, tehniških in trgovinskih strokah, ki jim koristijo pri zvrševanju njihovega obrta in povzdigujejo zmožnost pridobivanja.

§ 2. Obrtna nadaljevalna šola sestoji iz

in je nastanjena v poslopju

šole.

Natančnejša določila o uredbi in razdelitvi pouka so v učnem načrtu, odobrenem po poverjeništvu za uk in bogočastje, oziroma po deželni vladi.

§ 3. Obrtno nadaljevalno šolo vzdržujejo s tekočimi podporami poverjeništvu za uk in bogočastje, deželni zaklad

, trgovinska in obrtniška zbornica

v

, občina

hranilnica in posojilnica,
zadruga trgovcev,
okrajni zastop,
trgov. in obrtna zbornica.

Vsi vzdrževalni prispevki gredo v sklad obrtne nadaljevalne šole.

§ 4. Nadzorstvo in gospodarstveno oskrbovanje obrtne nadaljevalne šole je naročeno šolskemu odboru, ki je sestavljen iz župana tistega kraja kot predsednika, iz enega zastopnika obrtnikov in iz udov, ki jih je po razpisu c. kr. ministrstva za bogočastje in nauk z dne 27. nov. 1893 l. št. 15498 (Osrednji list za obrtno šolstvo, zvezek XII., stran 160), izvolijo, oziroma imenujejo prispevajoči faktorji (§ 3). Odbor izvoli iz svoje sredine predsednikovega namestnika in blagajnika.

Opravilna doba izvoljenih, oziroma imenovanih udov traja 3 leta; po preteku tega časa se vsak ud lahko zopet voli. Vsi udje opravljajo brezplačno svojo častno službo.

§ 5. Seje šolskega odbora v zadevi obrtnega pouka naj se sklicujejo praviloma mesečno enkrat. Sklepa se z večino glasov; pri enakem številu glasov odločuje predsednikov glas.

Vodjo nadaljevalne šole je, ako ne spada k udom, ki nimajo po paragrafu 4. prnico glasovanja, kot svetujočega uda privzeti k sejam, v kolikor se zadeve ne tičejo njegove osebe.

§ 6. Vsak ud tega odbora ima pravico, večkrat prisostvovati pouku, da se primerno prepriča o stanju šolskega obiska in discipline, kakor tudi o stanju šolskih prostorov, oprave in učil.

Pogreške v tem oziru je naznaniti šolskemu vodji po pouku in v odsotnosti učencev; in če jih vodja ne more odpraviti, jih je naznaniti šolskemu odboru v nadaljnje ravnanje. Naravnost posredovati pri pouku ali izvrševanju discipline nima pravice ud šolskega odbora.

§ 7. Odgovorno pedagoško-didaktičsko vodstvo pouka je izročeno v to poklicanemu vodji nadaljevalne šole.

On sprejema učence, skrbi za primerno nadzorovanje šolskega obiska in izvrševanje discipline. Vodja je odgovoren za primerno hrambo učil, za kar je upravičen zahtevati sodelovanja posameznih učnih oseb.

Predlaga učitelje pri nameščanju in poroča v dogovoru z učiteljstvom o nabavi učil. Oskrbuje nadalje z vodstvom združena opravila in sestavi koncem šolskega leta o razmerah pouka poročilo (letno poročilo), ki naj ga šolski odbor, pridejavši mu svojo izjavo, predloži neposredno organu, ki mu je poverjeno nadzorovanje šole.

§ 8. Ude učiteljstva imenuje šolski odbor, pridržuje potrdilo poverjenišтва za uk in bogočastje. Za svoje službovanje dobivajo iz sklada nadaljevalne šole nagrade, ki jih izplačuje z oskrbo tega zaklada poverjeni šolski odbor v določenih obrokih povzemši.

§ 9. Udje učiteljstva se zberó najmanj štirikrat v letu pod predsedstvom šolskega vodje v konferenco, da se posvetujejo o zadevah pouka, discipline in šolskega obiskovanja, o nabavi učil i. t. d. Konferenčni zapisniki se predložé šolskemu odboru v vpogled. Ta jih reši v lastnem področju v kolikor ne obsezajo predlogov, ki potrebujejo odobri la učnega oblastva. Glede izključitve gojencev veljajo določbe § 19 šolskega in disciplinarnega reda za obrt. nadaljevalne šole.

§ 10. Šolski odbor mora po predlogu šolskega vodje ter sporazumno s pristojnim nadaljevalnošolskim nadzornikom skrbeti za to, da se nabavijo za nadaljevalno šolo učila in učni pripomočki, ki ustrezajo učnemu načrtu. Primerna učila onega zavoda, v katerega poslopju je šola nastanjena, se lahko uporabljajo z dovoljenjem lastnikovim pri obrtnem nadaljevalnem pouku.

Iz podpore poverjenišтва za uk in bogočastje nabavljena učila je zapisati v inventar kot lastnino poverjenišтва.

§ 11. Učenci se sprejemajo od do . Pozneje se sprejema le, če dotičnik poleg izpolnitve spodaj navedenih sprejemnih pogojev dokaže, da ima znanja potrebna, da se more udeleževati že naprednega pouka.

§ 12. Za sprejem v obrtno nadaljevalno šolo je potreba:

- a) dokaza, da je prosilec zadostil postavnim dolžnostim hoditi v ljudsko šolo;
- b) dokaza zadostnega znanja v branju, pisanju in računanju, ki ga je moči, ako treba, podati s sprejemno preskušnjo.

Učenci, ki tega znanja nimajo v zadostni meri, se odkažejo pripravljalnemu tečaju.

§ 13. Obiskovati obrtno nadaljevalno šolo so po § 99 b obrtnega reda (po besedilu zakona z dne 16. svečana 1907, drž. zak. št. 26) dolžni vsi učenci šolskega okoliša, to je šolskega kraja in krajev, nahajajočih se v okrogu 3 km od šolske hiše

razen onih, ki obiskujejo drugo obrtnonadaljevano šolo, nadalje onih, ki so nadaljevalni ali drugi vsaj enakovredni pouk z uspehom dokončali.

Vsak sprejeti učenec je dolžan hoditi redno k pouku, kakor predpisuje učni načrt, ter pokoriti se določbam šolskega in disciplinarnega reda, izdanega z naredbo c. kr. ministrstva za bogočastje in nauk z dne 14. listopada 1904, št. 24977. (Osrednji list za obrtno šolstvo zvezek XXIII, stran 6.)

Na prosto dan je obisk šole (in sicer nauka v posameznih ali vseh predmetih) učencem šolskega okoliša, ki niso več dolžni, hoditi v nadaljevalno šolo, nadalje sploh učencem, ki prebivajo izven šolskega okoliša, nadalje pomočnikom iz šolskega okoliša, končno drugim pomožnim delavcem iz istega okoliša do dokončanega 18. leta.

§ 14. Pouk je brezplačen in vsak učenec prispeva pri sprejemu le za učila

, kar se porabi za nakup pisalnih in risalnih potrebščin za učence.

Šolski odbor je upravičen v posebnega ozira vrednih primerih, posamezne učence oprostiti tega prispevka.

§ 15. Šolsko leto se prične dne
in se konča dne

Poučuje se sledeče dni:

V nedeljo od	do	dopoldne.
„	„	
„	„	
„	„	

Za počitne dni veljajo:

§ 16. Vodja nadaljevalne šole obvešča mojstre o stanju šolskega obiska njihovih učencev po priglednih (kontrolnih) knjižicah. Učenci ki po večkrat zamujajo pouk, se priznanijo šolskemu odboru, ki pozivlja mojstre pismeno ali ustno, naj silijo učence, da bolj pridno hodijo k pouku.

Ako s temi opomini ni zaželenega uspeha, tedaj se to naznanj dotičnemu političnemu oblastvu v nadaljnje uradno ravnanje.

§ 17. Koncem leta dobi vsak učenec izkaz o svojem vedenju, obisku šole in o doseženih napredkih v posameznih predmetih in koncem skupnega učnega tečaja odhodno izpričevalo.

Dela, ki jih izvršijo učenci med poukom v predmetih učnega načrta, se koncem šolskega leta javno na ogled razstavijo.

§ 18. Vsaka izprememba tega pravilnika ali učnega načrta potrebuje odobrenja poverjeništvu za uk in bogočastje ali deželne vlade.

Pouk.

Ako je vpisanih 20 vajencev, je dvorazredna obrt. nadaljevalnica ne le opravičena, temveč tudi potrebna in se poučujeta oba razreda vzporedno. Radi troškov in pomanjkanja usposobljenih učiteljev je pa priporočati oba razreda združiti pri risanju in pri verouku, kjer je uveden. Več nego 30 vajencev se naj nikoli ne poučuje v skupnem razredu. V takem slučaju je treba vzporednice.

Na šolah z zadostnim številom učencev se lahko učenci razdele po strokovnih skupinah, namesto po letnikih, seveda le tedaj, ako so na razpolago usposobljeni učitelji, zadostni učni prostori in denarna sredstva.

Take obrtno nadaljevalne šole se zovejo strokovne nadaljevalne šole in imajo lahko krajevnim razmeram odgovarjajoče sledeče oddelke:

- a) za stavbne obrti;
- b) za mehanično tehnične obrti;
- c) za umetne obrti;
- d) za oblačilne in tkaninske obrti;
- e) za druge obrti.

V Ljubljani, Mariboru, Celju in morda še kje drugje bodo strokovne obrt. nadaljev. šole, v manjših krajih pa obče nadaljev. šole s strokovnimi oddelki, n. pr. obrtna nadaljev. šola s trgovskim tečajem, ali obrt. nadaljev. šola s strokovnim oddelkom za šivilje itd. Posebno potrebna je združitev vajencev oblačilnih obrtov v strokovno skupino. Ako je najmanj 7 vajencev krojačev, čevljarjev, se združijo v strokovni oddelek za risanje in poučujejo obrtniki, ki so dovršili kak strokovni tečaj.

Kjer je z vsem manj ko 20 vajencev, vendar več ko 10, je še vedno šola upravičena, a poučuje se I. in II. razred menjaje leto za letom. Ta način pouka napravi kar največ neprilik in le razmeroma malo vajencev dovrši šolo. Vsako leto ne morejo vstopiti, ker je vsako drugo leto I. razred; kdor iz posameznega predmeta propade, ne more praviloma napredovati in ne more ponavljati, ker pride nastopno leto drug razred, zato je taka šola le izjemna, a boljše nekaj, nego nič.

Najčesče je obrtni nadaljevalni šoli pridružen dvorazredni trgovski tečaj. Radi malega števila vajencev menjujeta I. II. razred leto za letom, vendar so učni predmeti tako razvrščeni, da vstopijo gojenci vsako leto, kar pri obrtni nadaljevalni šoli v enakem slučaju ni mogoče. Sedaj rabimo učni načrt, kakoršnega je izdalo ministrstvo za uk in bogočastje dne 24. februarja 1910 št. 7720 za trgovske nadaljevalnice. Po tem načrtu urejene trgov. nadaljevalne šole imajo tri razrede po 8 tedenskih ur, začasno tudi po šest. Izjemoma so dovolili tudi dvorazredne trgovske nadaljevalne šole po 8 ur na teden.

Ker bo potreba ta učni načrt še nekoliko predelati, ga ne navedem v celoti, ampak le naštejem predmete.

	I. razr.	II. razr.
Učni jezik	2	—
Računanje	2	2
Trgovstvo in menično pravo	2	—
Lepopis	2	—
Knjigovodstvo	—	2
Korespondenca in pisarniška dela	—	2
Zemljepis in državoznanstvo	—	2
	8 ur	8 ur

Razun tega je še dovoljeno poučevati kot neobvezen predmet po 2 tedenski uri: stenografijo, strojno pisanje in blagoznanstvo. Prej je bil tu naštet tudi drugi deželni jezik, kar naj sedaj odpade.

Proračun

Je sestaviti vedno le za šolsko (ne koledarsko) leto, t. j. od 1. 7.—30. 6. nastopnega leta.

Kritje stroškov je bila največja ovira obrt. nadaljev. šol. Država je obljubila $\frac{1}{3}$ pokritja, dala pa navadno dosti manj. Ustanovitev šol se je razbila pogosto na troških; vse šole so zlasti zadnji čas hudo trpele radi pomanjkanja denarnih sredstev, večinoma so le še životarile, nekatere so celo zaspale.

Temu je sedaj korenito odpomogel odlok poverjenišтва za uk in bogočastje z dne 3. 6. 1919 št 2682, ki zajamči kritje $\frac{2}{3}$ vseh stroškov. To ne bo samo na papirju, temveč tudi v dejanju. Seveda so pa tudi troški za učiteljske plače in razne potrebščine mnogo višji. Učni pripomočki so se v zadnjih letih silno podražili in bo treba novoustanovljenim šolam prvo leto samo za gospodarske potrebščine najmanj 2500 K. Treba je knjig, zvezkov, dragih risarskih potrebščin, kakor risala, deske, ravnila i. t. d. Navidezno je svota 2500 K velika, pri sedanjih cenah pa je odmerjeno nizko in skopo.

Kritje mora biti zajamčeno s posebno pravomočno izjavo dotičnega činitelja (občine, okrajnega zastopa — — —). Dostikrat so še izredni dohodki: razna darila, preostanki veselice, i. t. d.

Za vzgled navedem nekaj primerov proračuna.

Proračun za dvorazredno obrtno nadaljevalno šolo s približno 20 do 30 vajenci; risanje za oba razreda skupno.

A. Potrebščina.

Tek. št.	Razred nadaljevalne šole	Učni predmeti (posamez navedeni)	Število učnih ur na teden	Doba pouka v mesecih	Mesetna na- grada za uro na teden		Vsota potrebščin		Opomba	
					K	v	K	v		
1.		Primanjkljaj, ki ga je založiti, iz leta 19					150	—		
2.		Nagrade a) Za vodstvo pouka b) Za pouk, in to:								
	I.	Obrtno računstvo	2	7	15		210	—		
		" spisje	2	7	15		210	—		
	II.	Strokovno risanje	4	7	20		550	—		
		Obrtna kalkulacija	1	7	20		140	—		
		Obrtno spisje	2	7	20		280	—		
		" knjigovodstvo					140	—		
		Državoznanstvo	1	7	20		140	—		
3.		Za nabavo učil					100	—	(Prvo leto več, n. pr. 600 K).	
4.		Gospodarstveni izdatki, in to*)								
		a) pisarniške potrebščine					50	—		
		b) kurjava, svetljava, postrežba					250	—		
		c) zvezki, risarske potrebščine					250	—		
5.		Druge potrebščine								
		knjižnica					60	—		
Vsota potrebščin								2400	—	

*) Ako se posamezne potrebščine, kakor učni prostori, razsvetljava, snajenje ali postrežba pridajo v naravi, to se naj zaznamenuje le v rubriki „Opomba“: ni dopustno vpostaviti cenilno vrednost teh naravnih dejanj kot potrebščino.

B. Založba.

Tek. št.	Naslov, število in datum dotičnih razpisov, dopisov, listin i. e.	Iznos		Opomba
		K	v	
1.	Založba iz lastnih dohodkov, i. t.: a) Blagajnični ostanek iz leta 19 b) Vpisnine i. e. c)			
2.	Podpora iz državnega zaklada, dovoljena z razpisom kr. ministerstva za javna dela z dne 19 . . . št.	1600	—	² / ₃ stroškov
3.	Podpora iz deželnega zaklada, dovoljena ali zagotovljena z razpisom deželnega odbora z dne 19 . . . št.			
4.	Vzdrževalni prispevek trgovinske in obrtne zbornice v Ljubljani po dopisu z dne	100	—	
5.	Vzdrževalni prispevek občine po dopisu z dne	100	—	
6.	Vzdrževalni prispevek obrtnih zadrug po dopisu z dne	200	—	
7.	Vzdrževalni prispevki iz drugih zakladov, i t: a) okrajnega zastopa v b) posojilnica v	300	—	
		100	—	
Vsota založbe		2400	—	
Če se ta iznos odbije od skupne potrebščine po ostane nezaložen primanjkljaj po kateri dne				

Podpis blagajničarja:

Podpis predsednika šolskega odbora:

Proračun za dvorazredno obrtno nadaljevalno šolo s trgovskim tečajem s. 30 do 40 in več gojenci; I. in II. razred vzporedno; v trgovskem tečaju menjata I. in II. razred leto za letom.

A. Potrebščina.

Tek. št.	Razred nadaljevalne šole	Učni predmeti (posamez navedeni)	Število učnih ur na teden	Doba pouka v mesecih	Mesečna nagrada za uro na teden		Vsota potrebščin		Opomba	
					K	v	K	v		
					1.	Primanjkljaj, ki ga je založiti, iz leta 19				
2.	Nagrade: a) Za vodstvo pouka					200	—			
	b) Za pouk, in to:									
	I.	Verouk	1	7	20	140	—			
		Obrtno spisje	2	7	15	210	—			
		„ računstvo	2	7	15	210	—			
		Strokovno risanje	4	7	20	560	—			
	II.	Verouk	1	7	20	140	—			
		Obrtna kalkulacija	1	7	20	140	—			
		„ spisje	2	7	20	280	—			
		„ knjigovodstvo								
		Strokovno risanje	4	7	20	560	—			
	Trg. tečaj	a) Računstvo	2	7	15	210	—			
		b) Računstvo								
		Trg. in menič. nauk	2	7	20	280	—			
		Učni jezik	2	7	20	280	—			
		Lepopis	2	7	15	210	—			
		Verouk (skuono s I. in II. razredom obrtno nadaljevalne šole								
3.	Za nabavo učil					100	—	(Prvo leto več)		
4.	Gospodarstveni izdatki, in to:									
	a) pisarniške potrebščine					50	—			
	b) kurjava, svetljava, postrežba					300	—			
	c) zvezki, risarske potrebščine					380	—			
5.	Druge potrebščine									
	knjižnica					50	—			
Vsota potrebščin							4200	—		

B. Založba.

Tek. št.	N a s l o v, števílo in datum dotíènih razpisov, dopisov, listin i. e.	I z n o s		Opomba
		K	v	
1.	Založba iz lastnih dohodkov, i. t.:			
	a) Blagajnièni ostanek iz leta 19			
	b) Vpisnine i. e.			
	c)			
2.	Podpora iz državnega zaklada, dovoljena z razpisom kr. ministrstva za javna dela z dne 19 . . . , št.	2800	—	$\frac{2}{3}$ stroškov
3.	Podpora iz deželnega zaklada, dovoljena ali zagotovljena z razpisom dežel. odbora z dne 19 . . . , št.			
4.	Vzdrževalni prispevek trgovinske in obrtne zbornice v po dopisu z dne	100	—	
5.	Vzdrževalni prispevek občine po dopisu z dne	200	—	
6.	Vzdrževalni prispevek obrtnih zadrug:			
	a) Zadruga trgovcev	300	—	
	b) Rokodelske zadruga	100	—	
7.	Vzdrževalni prispevki iz drugih zakladov, i. t.			
	a) Okraj. zastopa	300	—	
	b) Hranilnice in posojilnice	200	—	
	c) Tovarna X	100	—	
	c) izredni dohodki	100	—	domnevano
	Vsota založbe	4200	—	

**Proračun obrtne nadaljevalne šole s 16 gojenci; I. in II. razred
menjata leto za letom.**

A. Potrebščina.

Tek. št.	Razred nadaljevalne šole	Učni predmeti (posamez navedeni)		Število učnih ur na teden	Doba pouka v mesecih	Mesečna na- grada za uro na teden		Vsota potrebščin		Opomba
						K	v	K	v	
1.	Primanjkljaj, ki ga je založiti, iz leta 19									Zvišana nagrada za vodjo je bila dovoljena z razpisom kr. ministrstva za javna dela, kr. namestništva, kr. deželne vlade z dne 19 št.
2.	Nagrade a) Za vodstvo pouka b) Za pouk, in to							120	—	
		I.	II.							Zvišane učiteljske nagrade so bile dovoljene z razpisom kr. ministrstva za javna dela, kr. namestništva, kr. deželne vlade z dne 19 št.
		Obrtno spiseje	Obrtno spiseje Knjigovodstvo	2	7	20		280	—	
		Obrtno računstvo	Obrt. kalkulacija. Državoznanstvo	2	7	20		280	—	
		Strokovno risanje		4	7	20		560	—	
3.	Za nabavo učil							100	—	Vzporednica razredu je bila dovoljena z razpisom kr. ministrstva za javna dela z dne 19 št.
4.	Gospodarstveni izdatki, in to:									
	a) pisarniške potrebščine b) kurjava, svetljava, postrežba c) zvezki, risarske potrebščine							50 210 160	— — —	
5.	Druge potrebščine knjižnica							40	—	
								Vsota potrebščin	1800	—

B. Založba.

Tek. št.	N a s l o v , število in datum dotičnih razpisov, dopisov i e.	I z n o s		Opomba
		K	v	
1.	Založba iz lastnih dohodkov, i t. a) Blagajnični ostanek iz leta 19 b) Vpisnine i e. c)			
2.	Podpora iz državnega zaklada, dovoljena z 19 št.	1200	—	$\frac{2}{3}$ stroškov
3.	Podpora iz deželnega zaklada, dovoljena ali zagotovljena z razpisom deželnega odbora z dne 19 št.			
4.	Vzdrževalni prispevek trgovinske in obrtne zbornice v po dopisu z dne	100	—	
5.	Vzdrževalni prispevek občine po dopisu z dne	100	—	
6.	Vzdrževalni prispevek obrtnih zadrug po dopisu z dne	100	—	
7.	Vzdrževalni prispevki iz drugih zakladov, i t. a) okrajnega zastopa b) posojilnice	200 100	— —	
		Vsota založbe	1800	—

Prva seja pripravljalnega odbora.

Ko so vse predpriprave izvršene, skliče župan sejo, da se sestavi odbor. Župan je navadno predsednik, učitelj tajnik, razentega še izvolijo predsednikovega namestnika in blagajnika.

Učiteljstvo.

Dosedaj je edino šolski odbor upravičen nastavljeni učiteljstvo, ozirati se pa mora na osebe, ki imajo primerne študije v tehniških, umetno-obrtnih in trgovskih predmetih. Ako ni takega učiteljstva na razpolago, mora se vsaj en učitelj zavezati obiskovati strokovni tečaj za risanje, ki traja 2 krat po 3 mesece.

V prvi vrsti določi odbor vodjo šole ter imenuje na njegov predlog učiteljstvo. Stalno nameščenje je prej izvršila deželna vlada na predlog nadzornika obrt. nadaljevalnic, sedaj bo to gotovo prevzelo poverjeništvu za uk in bogočastje. Vso obrtno šolstvo je bilo prej podrejeno ministrstvu za javna dela, v Sloveniji je že prešlo pod poverjeništvu za uk in bogočastje.

Plače učiteljstva.¹⁾

Za vodstvo:

a) Na šoli, kjer menjujeta I. in II. razred 120.— K.

b) Na šoli s I. in II. razredom pri manj nego 30 učencih 150.— K.

c) Na šoli s I. in II. razredom pri več nego 30 učencih 200.— K.

Za vsak nadaljnji razred 50.— K več.

Za pouk na mesec od tedenske ure (odlok poverjeništvu z dne 3. 6. 1919 št. 2682):

a) Učitelji, ki niso kvalificirani za pouk na obrtnih nadaljevalnih šolah: 15.— K.

b) Učitelji, ki so z uspehom dovršili tečaj za izobrazbo učiteljev na obrt. nadaljevalnih šolah: 20.— K.

Prijava oblastim.

Šolski odbor takoj prijavi svojo sestavo okrajnemu glavarstvu in nadzorniku obrtnih nadaljevalnih šol. (Glej vloge in prošnje št. 1.)

Učni prostori.

Razne vloge in prošnje napravita v imenu šol. odbora predsednik in tajnik. Najvažnejše je sedaj, da dobi šola primerne učne prostore v meščanski ali ljudski šoli.

¹⁾ Ko se je določilo za tedensko uro 15—20 K mesečno, je to še nekaj pomenilo, danes je premalo. Šole radi tega pa ne smemo zatvoriti, bo že bolje, prepotrebne so namreč za narodno prosveto. V mestih, v industrijskih krajih so gotovo strok. nad. šole važnejše in potrebnejše od splošnih šol, kajti ravno rokodelstvo, obrt in industrija so in bodo pri nas gospodarske panoge, za katere treba pred vsem naraščaj usposobiti.

Tu moram pač poudarjati, da je naravnost nujna in neobhodna potreba, da dobi obrt. nadaljev. šola vsaj 1 sobo popolnoma za se. Kjer tega ni, so vedne neprilike in mora hraniti šola svoja učila, učne pripomočke, deske, i. t. d. v kaki pisarni in jih vedno nositi v razred k pouku. 14—18 let stari vajenci težko sede v malih klopih, dnevni pouk je le tedaj mogoč, če ima obrt. nadalj. šola vsaj 1 razred za se.

Dosedaj je še veljaven predpis ministrstva za uk in bogočastje od 23. 12. 1899 št. 34.448, naj se pri novih stavbah ozira na risalnico za obrt. nadaljev. šole, a se upošteva le redko kje. Znan je slučaj, da je obrt. nadaljev. šola morala najeti učno sobo v privatni hiši, ker je vodja ljudskih šol delal ovire pouku.

Navadno pa krajni šolski svet drage volje prepusti potrebne učne prostore.

Vzdrževalni prispevki.

V vsakem kraju je dobiti šoli prijazne ljudi, ki v javnih korporacijah zastopajo koristi obrtne nadaljevalne šole in predlagajo primerne podpore. Takim je treba osebno podati natančna pojasnila in jih za stvar pridobiti.

1. Krajni šolski svet da šolske prostore, pogosto še kurjavo, svetlavo in postrežbo.

2. Občina dovoli vzdrževalni prispevek in se zaveže kriti morebitni primanjkljaj.

Poverjeništvu za uk in bogočastje zahteva to obveznost kot pogoj za obstoj šole, a žal povsod te izjave ne bo mogoče dobiti. Poznam naše ljudi in vem kako so nezaupni. Če tudi v naprej vidijo, da ima proračun kritje zajamčeno, in ima občina vpliv na proračun, saj je župan predsednik šol. odbora, se boje nepredvidnih troškov.

Ta pogoj bo moralo poverjeništvu spregledati ali vsaj ublažiti. Kjer je šola aktivna, naj posluje; ako pa le nastane primanjkljaj in občina ne stori svoje dolžnosti, se pouk skrči, oziroma šola opusti.

3. Povsod prispevajo okrajni zastopi,

4. razne zadruge, trgovske, rokodelske, če tudi z malimi svotami.

5. posojilnice in hranilnice,

6. tudi drugi činitelji, tovarne, rudokopi in druga podjetja,

7. posamični dobrotniki,

8. obrtna in trgovska zbornica.

Vse prošnje je vložiti potom okrajnega glavarstva in je s tem uspeh ugodnejši.

Končna določitev poslovnika in proračuna.

Ko je rešena ugodno tudi denarna zadeva, lahko odbor v seji določi besedilo opravilnika § 3. in sestavi končno veljavni proračun s pokritjem in predloži prošnjo na poverjeništvu.

Vloga na poverjeništvu za uk in bogočastje.

Tej vlogi je priložiti pravilnik, učni načrt in proračun v treh izvodih ter prošiti za podelitev učil. Dosedaj je imelo ministrstvo za javna dela poseben zavod — Lehrmittelbureau — odkoder so dobivale šole učila in bo gotovo zanaprej kaj sličnega na državni obrtni šoli v Ljubljani; drugod nekaterih učil sploh ni dobiti.

Prošnji je tudi predložiti v originalu izkaz šoloobveznih vajencev in izjave raznih činiteljev, s katerimi se zavežejo plačevati redne vzdrževalne prispevke. Kakor hitro je poverjeništvu pravilnik in učni načrt odobrilo, se lahko začne s poukom.

Šolski odbor po pravilniku.

Dosedaj je vodil vsa dela pripravljalni odbor. Ako okrajno glavarstvo že ni samo ukazalo, naj nastopi po pravilniku izvoljeni, oziroma imenovani odbor, ga pripravljalni odbor naprosi, da ukrene potrebno v svrhu konstituiranja šol. odbora.

Učni pripomočki in učila.

Pri sedanji draginji in pomanjkanju materiala je nakup učnih pripomočkov velika težava, zlasti za novoustanovljene šole, ko je treba razen vsakoletnih potrebščin papirja, zvezkov, svinčnikov, peres, radirk, itd. še oskrbeti knjige, deske v raznih velikostih, ravnila, trikotnike in drugo.

Radji nakupa učil je da na vsak način potrebno predložiti seznam nadzorniku obrtnih nadaljevalnih šol v odobrenje.

Šolska knjižnica

ni ravno predpisana, vendar jo je povsod priporočati in če se začne z desetimi knjigami. V nekaj letih bo narasla v bogato knjižnico, ki je za vzgojo in izobrazbo mladine ne le koristna, temveč tudi potrebna.

Pripomba: Za otvoritev obrtno nadaljevalne šole velja kot pogoj še, da ima vsaj en učitelj risarski tečaj na višji obrtni šoli v Ljubljani.

Najvažnejše tiskovine.¹⁾

1. Pravilnik.
2. Učni načrt.
3. Popisna pola.
4. Imenik.
5. Razrednica.
6. Razredba ur.

¹⁾ Se dobivajo v „Učit. tiskarni“ v Ljubljani.

7. Izpričevala:
 - a) za I. razred
 - b) za II. razred
 - c) Obiskovalno izpričevalo,
 - č) Odhodnica,
 - d) Odhodnica.
8. Opomin.
9. Izkaz o obiskovanju.
10. Priznanilo.
11. Proračun.
12. Letni račun.
13. Izpremema inventarja.
14. Statistični letni izkaz.

S.: ULOMKI Z RODITELJSKEGA VEČERA.

I.

Iskren Vam pozdrav in zahvala, da ste se odzvali mojemu vabilu. Večkrat sem že videl zbrano elitno družbo ———sko pri veselicah, koncertih, odhodnicah, nisem pa še videl zbrane odlične ———čane na posvetovanju o šol. vprašanih. Ker smatram to v korist šole, kot napredek, že iz tega vzroka sestanek prav pristrčno pozdravljam:

Šola in dom.

Šola nima dosti prijateljev, in ko preiskujem vzroke, se nitj ne čudim, toliko je kočljivih točk, ki delajo nesoglasje med šolo in domom. Že dva soseda prideta radi otrok lahko v navzkrižje. Vsak čuti v svojem srcu, da je njegov otrok najpridnejši, najpametnejši, najboljšega vedenja in tudi najlepši; ve pa tudi, da je sosedov otrok grdun, lažnjiv in izpriden, ki zapeljuje domačega nepokvarjenega zlatega deteka. Beseda da besedo in zameri sledi sovraštvo.

Četudi je ta ljubezen časih na kvar sosedu, šoli in tudi otroku, bi brez nje bilo še veliko večje gorje. Ali bi brez velike zaljubljenosti v lastnega otroka zmogli zanj toliko dela, skrbi, toliko stroškov? Ne! Le ta neizmerna ljubav, ta dostikrat slepa ljubezen do rodnega otroka, zmore vso skrb, vsako delo, vse stroške, na vzgoji otroka. Saj vidimo, da za siromaka ne zmoremo koščka kruha, če je še tako bledih lic, ko žalujemo, da naš ljubček premalo je najbolj izbranih in najboljše pripravljenih jedi. Tudi bogatini ne zmorejo za siromaka preproste

oblekce, če ta komaj skriva z raztrganimi cunjami goloto svojega telesa, med tem ko domačega oblačijo v baržun in svilo in mehko angleško blago. „Za vse je svet dovolj bogat, ko kruh delil bi z bratom brat“, poje Gregorčič in siromaštvo bi sploh izginilo, ko bi prešla velika ljubezen do lastnih otrok na vse otroke.

Iz pritožb spoznamo nesoglasje med šolo in domom. Kolikokrat slišimo: „Otrok je bil dober, nedolžen angeljček, dokler ni hodil v šolo. Ne leta, ne dom, ne tovaršija, ne slab zgled odraslih, — šola ga je izpridila.“

Stara žena toži, da sedaj šolski otroci več vedo iz življenja, ko ona sama. In zopet je kriva šola. Na tako hude obdolžitve ne smemo molčati. V odgovor navedem dejstvo, čisto in golo resnico: Otroci so zrcalo odraslih; to zrcalo kaže natančno našo sedanost in preteklost. Zakaj pušijo dečki, četudi jim je začetkoma zoperno? Sili jih kašelj, po prvih cigaretah boli glava, časih čuti tudi želodec. Zakaj pušijo? Ker vidijo moške. Tudi deklice bodo pušile, kadar se razširi ta navada med ženskami. Zakaj pijo otroci vino, žganje; zakaj preklinjajo, zakaj kvantajo grde besede? Vse to je le zrcalna slika odraslih in mnogim je zoprno, da kaže zrcalo tako čisto in jasno.

Med učiteljem in otrokom pride večkrat do zamere. V šoli zmaga učitelj, doma otrok. Hudo potoži ljubi mamiči grdega učitelja, ki tako trdo, krivično, pristransko in sovražno nastopa proti njemu. Če tožnika starši malo neverjetno pogledajo, ne štedi solz ter uporabi vso svojo zgovornost kakor državni pravdnik, da očrni in zmaga.

Najhuje je zadelo starše, da je ta sovražnost edino proti njihovemu otroku, nasprotno je učitelj proti sosedovemu paglavcu dober, ljubezniv in prizanesljiv.

Drugo jutro stopa otrok zopet vesel v šolo, pozabil je zamero, tudi učitelj se ne spominja več včerašnjega nesporazumljenja. V slogi in ljubezni delata in se učita; staršem pa je ostala bridka zavest, da učitelj sovražno nastopa proti njihovi hiši in iščejo vzroka, če ni to iz političnega prepričanja, osebne mržnje, itd. To je v veliko škodo.

Vse kar je dobrega, blagega in prijetnega hitro izpuhti, vse pozabimo, a neprijetnost, žalost in ogorčenost se zaje kakor rja v dušo našo in drži dostikrat do groba.

Šola ima še druge nedostatke, ki delajo nesoglasje med njo in domom. Šola rabi zvezke, knjige, svinčnike. Starši to žrtvujejo, kritikujejo pa samovoljnost učiteljevo; ta učitelj zahteva zvezke z eno črto, drugi hoče zvezek na 4 črte, tretji se kapricira na nečrtan zvezek. To je kaprica, s tem sekira učitelj uboge otroke in še bolj uboge frgovce. Učitelj bi se lahko zagovarjal, da je potrebno z ozirom na skupnost zaradi uspehov, a nima prilike, nazori ne soglašajo, se križajo in škodujejo šoli.

Predraga je šola. Šola rabi obleke, obuvala; starši ne kupijo otroku, za šolo kupijo hlače, za šolo kupijo čevlje in obleko in pri teh groznih cenah.

Starši so hudi, občinski očetje še hujši; šola hoče imeti pozimi tople sobe, kurjava je pa draga, občinske doklade že previsoke, ljudstvo godrnja in bati se je, da jih ne voli več v občinski odbor.

Ti, šola, ti! Starše odiraš, občinske očete razburjaš, mladino pokvarjaš — proč s teboj. Tudi jaz te ne maram več. Samo radi malenkostne ugodnosti, imeti kaj pripraven predmet za zabavljanje, si vendar predraga. Za zabavljanje nam popolnoma zadostuje vsakokratna vlada. Ne maram te, šola osovražena! In vendar — otrok moj me vabi na izprehod, pa nimam časa, žena me nagovarja na zrak radi ljubega zdravja, pa nimam časa ne delavnik, ne v praznik in nedeljo in Bog ve, kdo me bo še podil iz šole.

Solsko poslopje ne zapustim težko, osovraženo šolo bi najraje zapustil za vedno, ne morem pa od šole v mojem srcu, v mojih mislih, ne morem se ločiti od šole polne dela, življenja, veselja in ljubezni.

Vem, da nosim hrib Sv. ... v prgišču v dolino in bo hrib dela ponosno stal, ko bom pod grudo, a nisem žalosten. Gledam na levo in desno in vidim korakati ljudi nasprotno smer in nisem žalosten, ozrem se in grem skoraj sam, a nisem žalosten. Žalosten bi bil, v dno duše žalosten, ko bi videl svojo stezo, vso delo, a bi stal ob strani križem rok.

Marsikdo bi šel z menoj; ta me ne razume, drugi nima ljubezni, tretji ne pozna dela, le mladina gre za menoj, v kolikor jo ne ovirajo sedanje žalostne razmere. (Dalje prih.)

IZ ŠOLSKEGA DELA.

ANT. TURK:

Učenčevi zapiski o zgodovini Slovencev, Srbov in Hrvatov.

Ker je za eno- do štirirazrednice po učnem načrtu le malo časa odmerjenega za zgodovinski pouk, je potrebno, da učitelj predela zgodovinsko snov kolikor mogoče pregledno, jedrnato in kratko. V mislih imam v prvi vrsti zgodovino svojega lastnega naroda. Poprejšnjemu avstrijskemu birokratizmu je bilo prav, ako se je iz zgodovine slovenskega naroda po ljudskih šolah prav malo ali pa nič učilo, vsaj jaz se ne spomnim, da bi me bil kedaj nadzornik vprašal — služboval sem šestnajst let eno-, dvo- in trirazrednici — če je učencem kaj znanega o zgodovini svojega lastnega naroda. Pač pa je bila prva naloga, naše učence seznanjati z zapletenimi rodbinskimi razmerami raznih Habsburžanov na avstrijskem prestolu. Sedaj pa, ko svobodno dihamo, naj

bode učiteljeva najsvetejša dolžnost to delati, kar so delali naši bratje Srbi, to je naši mladini zbudati narodni čut. Če bo mladina narodno vzgojena, bode pozneje kot najboljši državljani Jugoslavije. In ravno zgodovina lastnega naroda je zato najboljšo sredstvo.

Učitelj ima na razpolago že precejšnje število knjig za slovensko zgodovino, ki jih pa ne bom našteval. Te knjige lahko uporablja pri pouku, da mimogrede kaj več omenja, oziroma učencem čita iz njih, glavne momente pa se je treba mladini na pamet učiti, ali pa da si zabeleži vso stvarino, katero jim učitelj primerno prikroji. Meni se zdi najumestneje, da ima vsak učenec posebno beležko za zgodovinski pouk.¹⁾ Pisanje teh beležk naj se strogo nadzoruje, in sicer tako, da ima vsak učenec na koncu leta vso stvarino lepo spisano. Taka lepo pisana beležka ima še drugo dobro stran. Menda se dobi prav malo staršev, ki bi se ne brigali, kaj je njihov otrok v šoli napisal — in tako bi se seznanili tudi starši posredno vsaj nekaj z zgodovino svojega naroda. Za pisanje zgodovinskih podatkov v beležke se lahko porabijo ure določene za lepopisje. Neobhodno potrebno za olajšanje zgodovinskega pouka je zemljepisje, ker je za učence zgodovinski pouk tembolj zanimiv, kolikor bolje znajo učenci kretati na zemljevidu in si znajo predstavljati, po katerih sedanjih deželah, mestih, ob katerih rekah so živeli naši pradedje.

V naslednjem sem zbral kratko snov iz slovenske zgodovine, ki bo morda nekaterim učiteljem dobrodošla, ki jo pa seveda po okolščinah lahko vsak razširi ali pa skrajša.

Zgodovina Slovencev.

1. Priselitev Slovencev v sedanja bivališča.
2. Panonski Slovenci.
3. Priselitev Srbov in Hrvatov.
4. Prvotno ime Slovencev, Srbov in Hrvatov.
5. Sosedje Slovencev v novih bivališčih.
6. Obri podjarmijo Slovence.
7. Kralj Samo reši Slovence iz oberske sužnosti.
8. Samovo kraljestvo razpade.
9. Obri zopet napadejo Slovence.
10. Bavarski Nemci podjarmijo Slovence.
11. Pričetek krščanstva med Slovenci.
12. Slovenci pridejo z Bavarci vred pod frankovsko oblast.
13. Razdelitev slovenskih pokrajin. Slovenci izgube svojo slovensko upravo.
14. Razširjenje krščanstva med Slovenci.
15. Razširjenje krščanstva med panonskimi Slovenci.

¹⁾ O vrednosti tega metodičnega postopka zelo dvomimo, a puščamo pis. prosto besedo. Uredn.

16. Ogrji.
17. Ponemčevanje Slovencev.
18. Del Slovencev pride pod Bamberžane.
19. Južni in Severni Slovani se združijo v eno državo.
20. Slovenci postanejo podložniki Habsburžanov.
21. Turški napadi na slovenske dežele.
22. Celjski grofje.
23. Kmetjski upori na Slovenskem.
24. Ilirsko kraljestvo.
25. Kdaj se je pričelo prvič tiskati v slov. jeziku med korotanskimi Slovenci in nadaljnji razvoj slovenskega slovstva.
26. Slovenci se ujedinijo s Srbi in Hrvati.

1.

Slovenci so se priselili izza Karpatov v letih 570—590 p. K. v kraje kjer prebivajo še sedaj. Zasedli so pokrajine ob Savi, Dravi, Muri in Soči, torej Kranjsko, Koroško, dve tretjini Štajerskega, Primorsko, del Solnograškega in dele Sp. in Zg. Avstrijskega. Vse te pokrajine so se takrat imenovale Karatanija (Korotan). Deželna imena so nastala pozneje.

2.

Ob istem času je zasedel del Slovencev nekdanjo rimsko pokrajino, to je prostor med Štajersko, Rabo in Muro daleč na Ogrsko na severu čez Donavo, Panonijo. Tu bivajoči Slovenci so se imenovali panonski Slovenci. Preostanek panonskih Slovencev so sedanji prekmurški Slovenci, ki so se združili leta 1919. po okroglo 1300 letih zopet s svojimi brati Slovenci v Jugoslaviji.

3.

Ob istem času kot Slovenci so zasedli tudi Hrvatje in Srbi svoja sedanja bivališča.

4.

V času priselitve so se imenovali Srbi, Hrvatje in Slovenci s skupnim imenom Sloveni, Jugoslovani, Jugosloveni. Govorili so eden in isti jezik, ki se je izpremenil v teku tisočletja v srbski, hrvatski in slovenski.

5.

Slovenci so dobili na zahodu, ko so se v te kraje naselili, za sosede bavarske Nemce, na jugu Longobarde, na severu so jim bili sosedje Čehi, na vzhodu pa divji Obri.

6.

Slovenci so imeli najhujšega sovražnika v divjih Obrih. Dolgo so imeli z njimi hude boje, dokler si jih niso Obri naposled podvrgli. Slovenci so postali oberski sužnji.

7.

Iz oberske sužnosti reši Slovence kralj Samo, ki je bil ustanovil veliko slovansko državo, segajočo od Krkonošev iz Češkega, čez Zg. in Sp. Avstrijsko, Štajersko, Koroško, Kranjsko in Primorsko do Jadranskega morja.

8.

Po smrti kralja Sama, ki je vladal celih 35 let, od leta 623.—658., je razpadlo njegovo kraljestvo. Čehi so si ustanovili svoje kraljestvo, Slovenci so si pa volili svoje slovenske vojvode. Ustoličevali so jih na Gosposvetskem polju. (Opis ustoličenja.)

9.

Po Samovi smrti so imeli Slovenci precej dolgo časa mir. Kmalu potem pa jih zopet napadejo Obri. V tej sili so Slovenci iskali pomoč pri Bavarcih. Skupno s temi potolčejo Obre.

10.

Nemci se pa po zmagi Obrov niso hoteli vrniti domov, temveč so spravili Slovence pod svojo oblast. Slovenci so izgubili svobodo in postali podložniki bavarskih Nemcev.

11.

Slovenci so bili še pogani. Ko so pa prišli pod bavarsko oblast, so jim usiljevali bavarski duhovniki krščansko vero, katere so se Slovenci zelo branili, kajti z razširjenjem svete vere so Nemci vsiljevali nemški jezik.

12.

Kmalu potem podjarmi frankovski kralj (Franki so bili predniki današnjih Francozov) Karol Veliki Bavarce. Z Bavarci so postali frankovski podložniki tudi Slovenci. Karol Veliki je vladal od leta 768.—814. S Slovenci je Karol še precej lepo ravnal, ker jim je pustil, da so umeščevali sami svoje vojvode.

13.

Naslednik Karla Velikega je razdelil naše pokrajine v okrožja in mejne grofije. Vsako okrožje in grofija je dobila za predstojnike nemške uradnike in nemške grofe.

14.

Krščanska vera se je med Slovenci razširila iz Solnograda in Ogleja. Mejo je tvorila reka Drava. Iz Solnograda so nemški duhovniki širili krščansko vero s silo, ker so obenem usiljevali tudi nemški jezik; zato so izgubili Slovenci nad Dravo toliko sveta. Iz Ogleja pa se je vera širila res s pravim namenom, zato so se Slovenci po teh krajih tudi ohranili.

15.

Med panonskimj Slovenci se pa Nemci niso mogli utrditi, ker so bili ti kraji zanje preveč oddaljeni. Med Moravani in panonskimj Slovenci sta oznanjevala z uspehom krščansko vero sv. brata Ciril in Metod, ker sta ljudstvu govorila v materinskem jeziku. Najjimenitnejši velikomoravski kralj je bil Svetopolk.

16.

Najhujša nesreča je zadela Slovane, posebej še Slovence, ko so prihrumeli okrog leta 900 po Kr. Ogri na Ogrsko, katere so bili Nemci naščuvali zoper velikomoravsko državo. Kot klin so se zabili med severne in južne Slovence ter jih razdelili za vedno na dva dela. To se je zgodilo okrog l. 900 po Kr. Še dandanes bi se dotikali Slovenci, Hrvatje in Srbi naših bratov Čehov, ako ne bi bila prišla nanje ta nesreča.

17.

Cerkveni dostojanstveniki, škofje in nadškofje so dobili od raznih nemških kraljev slovenske pokrajine v dar. Ti so potem tja naseljevali Nemce, ki so domačine spodrivali ter jih mnogo ponemčili. Na ta način so nastali na Slovenskem nemški otoki, n. pr. Kočevje.

18.

Ogri, zoper Slovane od Nemcev naščuvani, so začeli kmalu same Nemce napadati. Po dolgoletnem pripravljanju se je nemškemu kralju Otonu I. leta 955. posrečilo priboriti zmago nad Ogri. Proti njim je ustanovil Oton I. Vzhodno krajino, ki naj bi bila kot straža proti Obrom. Na čelo Vzhodne krajine je imenoval Oton I. grofa iz bamberške rodovine. Iz te krajine je zrastle v teku tisoč let prejšnja mogočna Avstrija v obsegu, kakor je bila do leta 1918. Podložniki Bamberžanov so bili štajerski in koroški Slovenci, dočim so imeli Bamberžani na Kranjskem in Primorskem le več posestev ter so se imenovali „gospodje“ Kranjske. Bamberški rod je vladal od l. 976—1246.

19.

Ko so Bamberžani izumrli, je združil češki kralj Otakar II. Zg. in Sp. Avstrijsko, Koroško, Štajersko, Kranjsko in Primorsko s Češko v eno državo, kakor je bila za časa kralja Sama.

20.

Leta 1273. je zasedel nemški prestol Rudolf Habsburški. Od Otakarja je takoj zahteval, naj mu vrne slovenske dežele, kakor tudi Zg. in Sp. Avstrijsko. Ker se mu Otakar II. ni hotel udati, je nastal med Rudolfom in Otakarjem boj, v katerem je Otakar podlegel, Slovenci so postali

zopet nemški podložniki ter ostali od tistega časa pa do razpada Avstrije leta 1918, toraj nepretrgoma okroglo 640 let. Zadnji Habsburžan na avstrijskem prestolu je bil Karl I. — V splošnem niso imeli Slovenci od Habsburžanov prav nobenih koristi, pač pa je bila doba zatiranja in zapostavljanja slovenskega naroda.

21.

Dosti gorja in trpljenja so prizadejali Slovincem turški napadi, ki so trajali skozi 300 let. Ni minulo leto, da ne bi obiskali Turki slovenskih dežel. V teh bojih so Slovenci pokazali veliko ljubezen do svoje domovine. Prvič so Turki prihrumeli na Kranjsko leta 1408., leta 1415. so jih videli prvič Ljubljančani, ki so jih tudi hrabro odbili z mestnega ozidja. Nad stotisoč ljudi so Slovenci izgubili v teh bojih, na tisoče Slovencev so sovražniki odpeljali v turško sužnost. Ker so se Habsburžani le malo brigali za obrambo Jugoslovanov v svoji državi, so bili ti le sami nase navezani.

22.

Izmed slovenskih plemenitašev so bili celjski grofje najbogatejši in najslavnejši. Avstrijski cesarji so jih zelo upoštevali in se jih celo bali. Zadnji celjski grof je bil Ulrich († 1456). Celjski grofje so imeli po Slovenskem mnogo posestev, graščin in samostanov. Slovincem se je pod njimi še precej dobro godilo, zato ni mogel slovenski narod nikakor verjeti, da bi bili z Ulrichom izumrli celjski grofje. Narodne pesmi o kralju Matjažu se nanašajo ponajveč na celjske grofe.

23.

V šestnajstem (1500) stoletju je trpljenje slovenskega kmeta priklopelo do vrhunca. Poleg Turkov so kmeta stiskali graščaki, samostani in druga gospoda. Osebne svobode ni imel nobene, delati je moral le za druge. Njegovo življenje je bilo slabše od suženjskega. Zato ni bilo prav nič čudnega, da so se kmetje uprli. Sprva so imeli srečo, razrušili so več graščin in samostanov. Kmalu potem pa so graščaki zbrali vojsko in naposled premagali kmete. Njih voditelja Matija Gubca so v Zagrebu kronali na razbeljenem železnem prestolu z žarečo železno krono, da je umrl vsled groznih bolečin. Po tem ponesrečenem uporu je postala kmetška beda še hujša. Šele za časa Marije Terezije (1740—1780) in Jožefa II. (1780—1790) se je kmetom izboljšalo njihovo bedno stanje.

24.

V pričetku devetnajstega (1800) stoletja so podjarmili Francozi pod Napoleonom skoro vse narode v Evropi, razen Rusov in Angležev. Tudi Slovenci smo bili od leta 1809—1813 pod francosko oblastjo. Ko

je Napoleon premagani Avstriji narekoval mir, je obenem iz Koroške, Goriške, Kranjske, Dalmacije in dela Hrvaške ustanovil ilirsko kraljestvo. Glavno mesto je bila Ljubljana. Francozi so ostali Slovincem v dobrem spominu, kajti oni so upeljali enakopravnost vseh stanov. Kmet je bil enakopraven z drugimi stanovi. Še nikdar poprej niso imeli Slovenci slovenskih ljudskih in srednjih šol, v katerih se je smelo poučevati v materinskem jeziku. Tudi univerzo so Francozi ustanovili Slovincem. Nadalje so zidali ceste, zasajali drevorede itd. Ko je pa uničil Napoleono armado ruski mrz, smo Slovenci zopet padli pod Avstrijo. Na mah so zaprli vse slovenske šole.

25.

Prvi tisk v slovenskem jeziku zasledimo v enajstem (1100) stoletju. Tiskale so se molitve. Pravi začetek slovenskega slovstva se pa smatra srednji vek, to je za časa slovenskega protestanta Primoža Trubarja (1508—1586), ki je razširjal z drugimi vred protestantizem po Slovenskem. Spisal je v slovenskem jeziku verske, jezikovne in šolske knjige. Slovensko slovstvo se je pa povzdignilo še posebno v osemnajstem (1800) in devetnajstem (1900) stoletju. V devetnajstem stoletju so živeli največji slovenski pesniki, kakor France Prešeren, Valentin Vodnik, Simon Jenko, Simon Gregorčič, Anton Aškerc in drugi. Nadalje Fr. Levstik, Jurčič, Stritar, Anton Martin Slomšek, Erjavec in drugi. Ker je prišlo v tem stoletju narodnostno načelo na površje, smo prišli Slovenci polagoma do slovenskih ljudskih in srednjih šol, katere nam je prejšnja Avstrija le nerada dovolila.

26.

Leto 1918 je bilo odločilno za Jugoslovane, posebej še za Slovence. Ko je v tem letu Avstrija razpadla, smo doživeli skoro isto, kakor za časa Sama in Otokarja. Združili smo se v eno državo s Srbi in Hrvati in se oprostili izpod tisočletnega nemškega in madžarskega jarma. Kakor smo bili pred okroglo 1350timi leti en narod onstran Karpatov, tako smo se v letu 1918. združili ob Adriji v en narod Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Naš kralj.

1. Njegovi predniki.
2. Rojstno leto.
3. Njegovi starši in otroci.
4. Njegova mladost.
5. V boju proti Nemcem leta 1870.
6. Vodja ustašev v Bosni in Hercegovini pred letom 1878.
7. Poklican na srbski prestol.
8. Njegove zasluge za srbski narod pred svetovno vojno.

9. Kralj Peter I. napove v zvezi z Bolgari, Črnogorci in Grki Turčiji vojno.

10. Leta 1914. napove Avstrija Srbiji vojno.

11. Beg srbske vojske čez Albanijo na Laško in Francosko.

12. Povratak srbske vojske v domovino.

13. Kralj Peter I. postane kralj Srbov, Hrvatov in Slovencev.

14. Praznik ujedinjenja SHS.

15. Hvaležnost Hrvatov, zlasti Slovencev do kralja Petra in njegovega sina Aleksandra.

16. Katera lepa lastnost je vodila Srbe, da so prišli kot zmagovalci iz vojne? V čem jih moremo posnemati?

1.

Kralj Peter I. je iz staroslavne rodovine Karadžordževićev. Njegovi pradedje so bili kmetskega stanu z imenom Petrovič. Eden izmed Petrovičev, Jurij po imenu, je osvobodil srbski narod okrog leta 1800 izpod štiristoletnega turškega jarma. Pred Jurjem so dobili Turki tak strah, da so ga imenovali črnega Jurija ali Karadžodže. Od tistega časa se imenujejo potomci Petroviča Jurja Karadžordževići. Iz te slavne rodovine je tudi Peter I.

2.

Kralj Peter je bil rojen 11. junija leta 1844.

3.

Njegovemu očetu je bilo ime Aleksander, njegovi materi pa Pergida. Kralj Peter I. je bil poročen s hčerko črnogorskega kralja Nikole. Ima dva sina in eno hčer. Nasledoval mu bode kraljevič Aleksander; sedanji regent kraljestva Srbov, Hrvatov in Slovencev. Aleksander je rojen leta 1889.

4.

V svoji mladosti se je moral naš kralj mnogo učiti, saj je vedel, da bode enkrat nastopil srbski kraljevi prestol. Poleg ljudske šole je dovršil tudi višje šole. Kot srbski častnik se je zanimal za vojaške zadeve, zato je obiskoval vojaške šole v Švici in na Francoskem.

5.

Leta 1870. je nastala vojna med Francijo in Nemčijo. Peter I. se je bojeval na strani Francozov proti Nemcem s tako hrabrostjo, da so ga Francozi odlikovali z redom častne legije.

6.

Prebivalci Bosne in Hercegovine, ki so povečini Srbi, so zdihovali pred letom 1878. še pred turško oblastjo. To je mladega moža kot je bil

Peter zelo bolelo. Zato je pod imenom Peter Mrkonjič zbral čete ustašev, katerim je bil poveljnik in z njim napadel Turke v Bosni in Hercegovini. Hotel jih je pregnati in priklopiti Bosno in Hercegovino Srbiji. Bojeval se je pod imenom Mrkonjič. Turke je navdajal velik strah pred njim. Vzlic temu so prisodili evropski vladarji Bosno in Hercegovino prejšnji Avstriji. Z žalostjo v srcu je moral Peter prepustiti svoje brate tuji oblasti.

7.

Pred kraljem Petrom I. je vladal v Srbiji kralj, ki ni bil iz Karadžor-dževićeve, nego iz Obrenovičeve rodovine. Ker je bil slab vladar, so ga Srbi odstranili ter poklicali leta 1903 na njegovo mesto kralja Petra.

8.

Odkar je kralj Peter na srbskem prestolu, je posvetil vse svoje moči le povzdigi svojega naroda. V svoji državi je vpeljal svobodne postave. V prvi vrsti je gledal, da se je srbska mladina kar največ učila o slavni in tužni zgodovini svojega naroda, o srbskih narodnih junakih itd. S tem je hotel kralj Peter vdihniti srbski mladini tako ljubezen do svoje domovine in do materinskega jezika, ki naj bi bila pripravljena preliti zadnjo kapljo za osvoboditev in svobodo svojega naroda. To se mu je tudi posrečilo, kakor smo videli v zadnji svetovni vojni, saj so se Srbi pokazali kot največji junaki vse vojne. Kralj Peter I. je bil vseskozi slovanski kralj, saj nas Slovencev in Hrvatov, ki smo bili pod madžarskim in nemškim jarmom, ni pozabil, njegovo srce je bilo vsikdar vneto za vse Jugoslovane.

9.

Kralj Peter I. je leta 1912-13 napovedal v zvezi z Grki, Bolgari in Črnogorci Turčiji vojno. Osvobodil je skupno s svojimi zavezniki veliko srbske, grške in bolgarske zemlje izpod tuje oblasti.

10.

Leta 1914. je nastal svetovni požar s tem, da je prej mogočna Avstrija napovedala mali Srbiji vojno. Nemci in Madžari so mislili, da se bo Srbija uklonila in predala Avstriji, da bi potem zavladali Nemci in Madžari na srbski svobodni zemlji. Kralj Peter pa ni obupal, saj so šli vsi Srbi s svojim kraljem kot en mož v boj. Srbom so priskočili na pomoč Rusi, tem Francozi, Angleži, Italijani in pozneje tudi Amerikanci. Z Avstrijo so potegnili Nemci, Turki in Bolgari.

11.

V pričetku vojne so se Srbi junaško držali ter dvakrat pognali Avstrijce v Savo. Naposled se je morala srbska vojska s svojim kraljem Petrom le umakniti devetkratni premoči in oditi iz domovine v najhujši

zini čez Albanijo na Laško in Francosko, kjer so se na strani svojih zaveznikov borili ves čas vojne proti skupnemu sovražniku. S krvavečim srcem je moral kralj Peter prepustiti za nekaj časa svojo domovino Avstrijcem in Nemcem.

12.

Po preteku treh let se je kralj Peter vrnil s svojimi hrabrimi Srbi kot zmagovalec v domovino, premagavši poprej Bolgare. Po porazu Bolgarije približala se je tudi usodna ura za Avstrijo. Združeni njeni sovražniki so jo zrušili in z njo smo bili tudi Slovenci in Hrvatje poraženi. Že je stegnil svojo grabežljivo roko po nas Slovence od ene strani Italijan, od druge pa Nемеc. Toda kralj Peter je priskočil svojim bratom Slovincem in Hrvatom na pomoč s tem, da je poslal srbske vojnike, ki so ustavili Laha tik pred vratmi Ljubljane, pred Vrhniko.

13.

Ko so narodovi predstavitelji Slovencev in Hrvatov videli, kakšna nevarnost preti Slovincem in Hrvatom, so se takoj obrnili za pomoč na srbske brate, nakar nas je vzela Srbija pod svoje okrilje.

14.

Vsako leto dne 1. decembra bomo obhajali praznik ujedinjenja Srbov, Hrvatov, Slovencev. Junaški srbski kralj Peter I. je postal kralj Jugoslovanov, kralj Srbov, Hrvatov in Slovencev. Vsi trije bratski narodi imajo eno skupno državo, enega skupnega kralja. S tem ujedinjenjem se je izvišilo to, po čemer smo stoletja in stoletja hrepeneli.

15.

Največjo hvaležnost smo dolžni bratom Srbom in kralju Petru I. kakor tudi prestolonasledniku Aleksandru, da so nam dali zlato svobodo in nas združili v srečni Jugoslaviji.

16.

Še ječe naši bratje Slovenci pod tujim laškim jarmom. Zato imejmo vzgled na naših bratih Srbih, imejmo tako domovinsko ljubezen do naše grude in naših bratov, kakor je dičila Srbe, potem smo lahko prepričani, da pride oni čas, ko bodo zopet združeni s svojimi brati. —

Zgodovina srbskega naroda.

1. Preselitev Srbov v sedanja bivališča.
2. Razširjenje krščanske vere med srbskim narodom.
3. Srbi se odločijo za pravoslavno vero.
4. Ustanovitev prve srbske države.
5. Srbija za časa kraljevske rodbine Nemanjičev.

- a) Štefan I.
 - b) Štefan II.
 - c) Sveti Sava.
 - d) Dušan Silni.
6. Turki podjarmijo srbsko državo.
 7. Srbi pod tristoletnim turškim jarmom.
 8. Knez Črni Jurij Karadžordže osvobodi Srbe izpod turškega jarma.
 9. V Srbiji zavladajo Obrenoviči.
 10. Srbski prestol zasede Karadžordžević kralj Peter I.
 - a) Kralj Peter I. kot Jugoslovan.
 - b) Leta 1912/13. premagajo Srbi v zvezi z Grki in Bolgari Turke ter osvobodijo vse balkanske narode izpod turške oblasti.
 11. Svetovna vojna.
 - a) Pričetek svetovne vojne.
 - b) Srbski narod med vojno.
 - c) Srbski vojaki se vračajo s svojim kraljem v domovino.
 12. Ujedinjenje Srbov, Hrvatov in Slovencev.

1.

Dočim so se Slovenci obrnili proti zahodu od Karpatov, so udarili Srbi tudi pod imenom Sloveni proti jugo-vzhodu od Karpatov ter zasedli okrog leta 630. p. K. današnjo Bosno in Hercegovino, južno Dalmacijo, severno Albanijo, Črnogoro, Novi Bazar in sedanjo Srbijo.

2.

V novih bivališčih so bili mejaši srbskemu narodu na jugu Grki, na vzhodu Bizantinci, na severu Bolgari, na zapadu pa njih bratje Hrvatje.

3.

Kakor Slovenci in Hrvatje so bili tudi Srbi malikovalci, ko so zasedli nova bivališča. V devetem stoletju (800) so prejeli krščansko vero iz Bizanca (Carigrada). Bizantinci so se ločili od Rima in so postali neodvisni od Rima, to je od rimskega papeža. Oni narodi, ki so pripoznali rimskega papeža kot vrhovnega glavarja, so bili rimsko-katoliške, drugi pa, ki so pripoznali kot najvišjega cerkvenega poglavarja carigradske patrijarhe, pa pravoslavne vere. Srbi so se bili odločili za pravoslavno vero, h kateri se še dandanes prištevajo.

4.

Ko je srbski narod zavzel nova bivališča, je bil razcepljen še v mnogoštevilne male županije; radi tega so prišli Srbi v bizantinsko kakor tudi v bolgarsko odvisnost. To pa ni dolgo časa trajalo. Veliki

župan Štefan Vojslav, doma iz Dalmacije, je oprostil Srbe bizantinske nadoblasti in ustanovil prvo srbsko državo okrog leta 1040 p. K., v kateri pa ni bil še ves srbski narod združen.

5.

a) Najimenitnejši veliki župan je bil novopazarski župan Uroš. Njegovemu sinu Štefanu Nemanji I. (1159—1196) se je posrečilo združiti vse Srbe, razven Bosne in Hercegovine v eno državo.

b) Štefan I. je imel dva sina, Štefana in Rastislava. Prvi je nasledoval na srbskem prestolu kot Štefan II., ki je dobil od papeža kraljevsko krono z imenom „Prvovenčani“.

c) Drugi sin Rastislav je šel kot deček v samostan ter je postal menih z imenom Sava. On je prvi pisal knjige za srbski narod. Srbi časte v njem največjega narodnega svetnika — sveti Sava.

d) Najimenitnejši srbski vladar je bil Štefana II. sin, Dušan Silni, ki je združil vse Srbe v eno državo. Poleg tega je podvrgel srbski državi tudi grške in bolgarske pokrajine ter se dal kronati za carja Srbov, Bolgarov in Grkov. Za časa Dušana Silnega je bila srbska država na višku moči in slave. Nemanjiči so vladali okroglo 200 let.

6.

V štirinajstem (1300) stoletju so pričeli ogrožati srbsko državo divji Turki ali Osmani. Ko so Turki zavzeli Carigrad, si podvrgli Bolgare in del Grkov, so prišli tudi Srbi na vrsto. V pričetku so se Srbi hrabro držali in srečno odbijali turške navale. V bitki na Kosovem polju dne 15. julija 1389. leta na Vidov dan so podlegli Srbi turški premočti, ko je padel tudi hrabri srbski knez Lazar.

7.

Z bitko na Kosovem polju je bila usoda srbskega naroda zapečatená za več kot 300 let polnih muk in trpljenja. Srbski narod je postal suženi turške države. Živel je le kot ponižna krščanska raja, zaničevan in tep-tan. Radi zatiranja in suženjstva se je mnogo srbskih rodbin izselilo n. pr. v Banat na Ogrsko. Drugi so se zopet pomohamedanili.

8.

V devetnajstem (1800) stoletju se je posrečilo Srbom otresti se turškega jarma pod vodstvom kmeta Petroviča, ki je dobil radi strahu, ki so ga imeli Turki pred njim, ime Karadžordžević. Potomec tega Petroviča je sedanji naš kralj Peter I.

9.

Po smrti Črnega Jurja († 1817) je zavladal na srbskem prestolu knez Miloš iz Obrenovičeve rodbine. Naslednik Obrenovič Milan se je zapletel v boj z Bolgari, v katerem so bili Srbi premagani (1885). Za Milanom je zasedel prestol Obrenovič Aleksander, s katerim pa Srbi niso bili zadovoljni zaradi slabega vladanja ter so namesto njega poklicali na srbski prestol leta 1903. sedanjega našega kralja Petra I.

10.

a) Kralj Peter I. je bil navdušen Jugoslovan, kar je pri nastopu vlade takoj pokazal na ta način, da je iskal zveze s slovansko Rusijo ter obrnil hrbet Avstriji, dočim so se Obrenoviči, njegovi predniki, naslanjali nanjo. Za Slovence in Hrvate se je on kakor tudi njegova vlada živo zanimal. Še kot mladenič se je bojeval na čelu ustašev pred letom 1878im v Bosni in Hercegovini pod imenom Mrkonjič ter hotel bosanske Srbe priklopiti svoji domovini. To so mu pa prekrižali evropski vladarji s tem, da so prisodili Avstriji, da zasede Bosno in Hercegovino, kar je tudi storila leta 1878.

b) Leta 1912./13. se je kralj Peter I. zvezal z Bolgari in Grki ter je skupno z zavezniki pregnal Turke ter osvobodil vso grško, srbsko in bolgarsko zemljo, kolikor so jo imeli Turki še pod svojo oblastjo. Po hrabrosti so se Srbi v teh bojih najbolj odlikovali.

11.

a) Leta 1914. je napovedala mogočna Avstrija mali Srbiji vojno. Na prvi hip se je zdelo, da se bode morala Srbija podati. Toda kralj Peter ni obupal, opirajoč se na svoj junaški narod. Srbiji priskočijo Rusi, Avstriji pa Nemci na pomoč. Kmalu nato so stopile še druge države v vojno. Dvakrat so pognali hrabri Srbi po številu desetkrat močnejše Avstrijce v Drino in Savo. Ko so pa Bolgari napadli Srbe za hrbtom, se je morala srbska vojska umakniti v najhujši zimi čez Albanijo v Italijo in na Francosko, kjer se je bojevala v vrstah svoji zaveznikov proti Nemčiji in Avstriji. V najhujši zimi in pomanjkanju je spremljal že priletni kralj Peter svoje junake na begu iz domovine.

b) Po begu hrabre srbske vojske so Nemci in Madžari zasedli nesrečno Srbijo. Skoro tri leta so v nji gospodarili, ropali in izvažali iz Srbije živež, živino in druge dragocenosti. Postrelili so mnogo nedolžnih ljudi ter delali hujše silovitosti nad srbskim narodom nego sami Turki, ko so bili še gospodarji čez srbsko zemljo.

c) Po dolgih štirih letih je prišel za srbski narod dan plačila. Srbski junaki so se vračali kot zmagovalci v svojo domovino, ko so še poprej

porazili Bolgare s pomočjo svojih zaveznikov. Za Bolgarijo je prišla Avstrija na vrsto. Nemci in Madžari so zapuščali srbsko ozemlje. Solnce svobode je zopet zasijalo nad srbsko domovino. Amerikanske, francoske in angleške čete so porazile Nemce ter tako pospešile konec strašne vojske, ki je trajala skoro pet let.

12.

Z Avstrijo so bili premagani Hrvatje in Slovenci, ki so bili naenkrat v veliki nevarnosti, da jih ne zasedejo Lahi, Nemci ali Madžari. Z veseljem so vsi Jugoslovani pozdravili sklep Narodnega veča (sveta), ki se je sestavil iz vseh strank, da naj se vsi trije bratski narodi Srbi, Hrvatje in Slovenci ujedinijo v eno samo državo. Dne 1. decembra 1918 se je izvršil oni zgodovinski čin, s katerim je regent Aleksander proglasil v imenu Njega Veličanstva Petra I., da se ujedinijo vsi trije bratski narodi v eno edinstveno državo, v kraljestvo Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Kako rišemo.

Risanje v šedanjih časih je zelo težavno. Papirja ni, ali pa je zelo drag.

Moji učenci (III. razred) so prinesli spisovnice št. 12 in sedaj komponiramo slike.

Evo jih!

I. slika: Soba. 1. ura: Na levj okno, na desni duri. 2. ura: V sredi miza in stol. 3. ura: Naq mizo okvir za stensko podobo. Podoba poljubna: cerkev, hiše, drevesa, oblaki itd. 4. ura: Kletka s kanarčkom, stenska ura. 5. ura: Na mizo posoda s cveticami, steklenica z vodo in kozarec.

II. slika: Zima. 1. ura: Listnato drevo (golo), smreka. 2. ura: Snežen mož. 3. ura: Sanke.

III. slika: Kuhinja (štedilnik, klop, škač, krožnik, lonec itd.).

IV. slika: Vrt.

V. slika: Kovačnica.

VI. slika: Gozd.

VII. slika: Šolska soba.

Itd., itd.

Šolsko leto je prekratko za obilico naših slik. Risali smo mnogo, a papirja smo primeroma malo porabili.

Kolnik.

RAZGLEd.

A. SLOVSTVO.

»Šolski list«.

Pod tem naslovom izdaja »Učiteljska tiskarna« dele trisopne nove čitanke za osnovno šolo. Vzrok za tako periodično izdajo šolskih čitank je bil dvojen: 1. so naše šole knjig že tako krvavo rabile, da jim je bilo treba v največji naglici priskočiti na pomoč. 2. pa se je hotela v listu zbrati snov, ki naj jo v tem izdanju očenita javnost in šola, da se prebrana potem uvrsti v nove čitanke. Tako je tedaj nastal ta »Šolski list« in kritika je imela ugodno priliko, da se lahko nepristransko in stvarno izreče, ali bo na taki podlagi sestavljena čitanka ustrezala in odgovarjala ali naj se podlaga za njeno sestavo izpremeni; tudi smernic za tako podlago naj bi dala kritika. Ali jih je ali ne, ni moja naloga, da bi tu raziskoval, dasi bi bilo prilično omeniti, da za tako kritiko ne moremo smatrati osebnosti; o priliki izdanja prvega »Šolskega lista« bi povedal rad nekaj drugega.

Ali je ta »Šolski list« sploh šolski list, kakor smo o njem sanjali, o njem govorili in si ga želeli? Rekel sem že, da je zasilna naprava — uspela ali neuspela, o tem tu ni govora — ki pa se ne giblje po smernicah, ki jih imamo načrtane za pravi šolski list. Šolski list namreč ni oficialna šolska učna knjiga; list je to, ki naj sicer goji višje in dragocenejše naloge znanja in ki naj kultivira iz poljudnega, otroškemu duhu dostopnega znanstva le ono, kar je za znanje vobče potrebno, in če pa naj ravno po znanju budi vse drugačne sile v človeku, sile, ki ga usposabljuje, da se kot odrasel človek poprime vsake odmerjene mu naloge, da se nobeni življenjski težavi strahopetno ne izogne, marveč povsod zastavi vso svojo moč in to iz samega zanimanja za bizarno življenje, ki ga obdaja. Z drugo besedo: Namen šolskega lista bodi, da budi in razvija udelestvojoče, produktivne sile v otroku.

List s tem namenom pa ne more biti drugega kakor dokument udelestvojočih sil, ki so v otroku skrite. Zato so tudi njegovi glavni sotrudniki otroci sami: iz njihove notranjosti mora list rasti, njihovo notranjost kazati in razvoj te notranjosti; biti mora list, ki izhaja za šolo iz šolske družbe same.

Otroški zapiski morajo tvoriti tedaj šolskega lista poglavitni del, ki je najvažnejši. Ne zaradi kake svoje »klasične kvalitete«, katere tu tudi iskali ne bomo; temveč ravno zaradi gojitve onih duševnih moči ki jih je delo v otroku zbudilo; zaradi produktivnosti in želje po produktivnosti sami. Kdor bi mislil, da bodi tak list nekakšna »literarna vaja« za otroke, se v ideji moti: Le pripomoček za razvoj vsega kvalitetnega dela so tudi ti zapiski, ki naj list polnijo od šole do šole za spodbudo vseh in v veselje vsem, zapiski, ki naj v njem zoper romajo od šole do šole. Samo pripomoček! In ker nočemo vzgoje enostransko, marveč vsestransko, terjamo za šolski list še drugi del, ki naj služi istemu namenu kakor prvi, le da po drugi poti: S prikazovanjem najboljšega — v besedi in v sliki — kar so dali narodu njegovi veliki, kar so dali svetu svetovni veliki. To drugo zaradi etične in zaradi umetniške vzgoje. In še tretji del bi moral obsegati tak šolski list: Aktualne zapiske iz domačega in tujega dnevnega življenja. —

Ali je misel takega šolskega lista nova? Prav nič ne in sami ga imamo, dasi nepopolnega, že v dveh izdanjih. Prvo je »Mlada Jugoslavija« iz Velikovca, ki je izšla sicer iz istih potreb kakor »Šolski list«. A na pot označeno za šolski list, je krenila le deloma. Obsega namreč le II. in III. del prej označene snovi, dočim se spušča v izvajanje I. le pomalem in boječe. Dasi pa so ti poizkusi rahli in šibki, obžalujemo lahko tudi še danes, kakor smo to ob začetku listovega izdajanja, namreč to, da je list preveč lokaliziran. Omejitev po eni strani

zahteva omejitve še po drugi brez neomejene svobode za razvoj ni mogoč; zato bo tudi »Mladi Jugoslaviji« brez preustrojitve v svobodi in razmahu odločena le kratka doba. Tako kakor se ne more več dolgo v sedanji obliki obdržati »Kotiček gošpoda Doropoljskega« v »Zvončku«. Ta se je idejno povzel na vršitev poglavitne zahteve šolskega lista, a njegova hiba tiči v dvojnem: 1. je postal to preveč kotiček, kjer se urednik razgovarja z mami, ki prihajajo k njemu, 2. prihajajo ti preveč slučajnostno. Treba pa bi bilo za ta »Kotiček« vodstva, smotrenega in vse obvladajočega, obenem pa dopuščajočega veliko svobodo. Ker pa mu to nedostaja, je ta »Kotiček« še vedno samo nekaj »Zvončkov« privesek, dočim bi se že zdavnaj moral razviti v samostojen šolski, ali vsaj v samostojen otroški list. Tak list bi moral v šolo poleg šolskih knjig, poleg čitanke — bodisi ta le etična ali le realistična ali etična in realistična, katero vprašanje je pri nas tudi še vedno odprto — da pomaga pri vsestranski vzgoji udov človeške družbe, ki ne bodo stali ob življenju, marveč sredi tega delavni in ustvarjajoči. In takih rabi tega doba!

Da izdajanje takega lista ni lahko, je pač umevno. Najpoglavitejše pri njem je vprašanje uredništva. Urednik lista, kakor sem ga omenil mora biti psiholog in esteta, kritik in prefin poznavalec besede in slike, razen tega pa človek z veliko dušo, z brezmejno ljubeznijo do dece ter njenih malih skrbi in razglabljanj, človek tudi s polnim razumevanjem svobode. Zakaj vse sile se razvijajo in rasto le v svobodi, njihov razvoj in njihovo rast pa sem imenoval smoter lista. —

Zdaj ko se po sedanjem »Šolskem listu« list že uvaja v šolo, naj se z izdajo ne prekine, marveč naj se kar začne s pripravami za resnični »Šolski list«. Zavedati se moramo, da mora biti vzgoja mladine v lastni narodni državi drugačna kakor je mogla biti v tuj, suženjski: Biti mora svobodna, pripravljajoča za razmah. Z izhajanjem lista pa je tako, da čim pogosteje je, tem boljše, zato pa je obseg številke lahko le majhen.

Pav. Flerč.

Fr. Erjavec: Za staro pravdo. — I. zv. poučne knjižnice »Ljudskega glasu«. — V Ljubljani 1920.

To je naslov knjižici, o kateri nam beseda ni lahka. Zato ne, ker je koncem koncev le partizanska propaganda, rajši pa bi jo imeli, kakršna je, če bi imela le en namen: izobrazbo naroda. Saj kako je pisana in sestavljena v poglavjih I.—VIII., ta namen tudi dosega in v našem listu imamo pravico do besede predvsem govor o teh; s poglavjema »Tovarniški delavec in kmetiško ljudstvo« ter »Na noge« naj opravijo takozvani politiki, ki se gotovo od vseh strani zaženejo nad pisatelja, če ne drugače pa z nepreudarnim vprašanjem: »Kaj, socialni demokrat naj bo naš kmet?«

Sami pa omenjamo le prvih osem poglavij, ki so: I. Naša stara pravda. II. Kmetška odveza. III. Pod avstrijskim orlom. IV. V objubljeni deželi. V. Jugoslovani smo poljedelci. VI. Zemljo nazaj. VII. Kdo bo vladal. VIII. Kaj še pričakujemo iz Beograda. — V njih je g. Erjavec na kratko obdelal politično zgodovino in politično geografijo našega naroda. In reči smemo, da prav srečno, čeprav govori le proletarcu — o, da bi vedeli »kralji iz Betajnovce«, da so tu prvi odločujoči mali »kmet, bajtar, kajžar, posel, dniar!« — a v tem oziru govori vsekakor objektivno. Snov je zagrabljena na veliko, a z globokim pogledom je podana poljudno; politični izrazi so povedani tako poljudno, da jih razume vsak preprost človek.

Z »Našo Istro« in s knjižico »Za staro pravdo« se je Erjavec uvrstil med naše preredke poljudne publiciste in smatramo, da bi nam nikakor ne bilo na kvar, če vztraja na tem polju; ljubši nam je seveda kot publicist brez ozira na strankarsko politični podarek. Takih namreč naš narod danes veliko bolj potrebuje kakor partizanskih zvodnikov, ki jih imamo že tako preveč in ki se na vse zadnje morajo vtopiti v demagoštvo. S tem našemu politično tako razdvojenemu človeku prav nič ni pomagano.

Knjižici Erjavčevi pa želimo, da se že zaradi prvih osem poglavij razširi med narodom, da preprostemu človeku odpre oči za prestane krivice in ga sili k premiš-

ljanju, kako si preko svojih besednikov ustvari svojo bodočnost. Tudi če malo izrevolucionira konservativno politični duh našega kmeta, nič ne škodi. Pav. Fleré.

Uč. J. Radovanovič: Učiteljsko pitanje. — Split 1920. Ne da bi se spuščali v ocenjevanje polemičnega spisa, ki s prepričevalnimi besedami govori o svetosti učiteljskega stanu in o zvišenosti njegove naloge, ga omenjamo na tem mestu ter priporočamo učiteljsstvu t. j. vsemu: osnovno-, meščkansko- in srednješkolskemu učiteljsstvu, da se seznanj z njim in, če le mogoče, vendar že enkrat po demokratsko obračuni s svojim drugačnim mišljenjem. F.

B. ČASOPISNI VPOGLED.

Nekaj hrvatskih glasov o šolski reformi.

Kakor znano, je lani v juliju izdal Prosvetni odbor v Beogradu svoja »Načela o ureditvi srednjih škol v kraljestvu SHS.« Kolikor je pronicalo v našo javnost o teh Načelih in o stališču, ki so ga zavzeli napram njim slovenski srednješkolski učitelji, smo zabeležili v svojem listu; pridejali smo tudi F. V-vo pripombo (gl. str. 236). Kaj več o teh izjavah doma nismo mogli zaslediti; upamo pa, da so se v glavnem naši profesorji pridružili naziranju svojih kolegov onstran Sotle, ki so zavzeli proti »Načelom« jasno stališče in ga objavili v »Nast. Vjesn.« nov. in dec. št. 1919. Gotovo bo marsikoga zanimala rešitev tega vprašanja, zato podajamo v naslednjem podatku mnenja »Društva hrvatskih srednješkolskih profesora« o omenjenih načelih, v kolikor se tiče tipnega principa in posameznih učnih predmetov.

I. Tip srednje škole.

Mnijenje je ovoga društva, da se jedinstvenost srednje škole ima provesti u četiri niža razreda. Pored razloga Prosvjetnog odbora za djelomičnu jedinstvenost govore za četverorazrednu jedinstvenu srednju školu i ovi razlozi:

Profesorsko društvo nije istoga mišljenja kao Prosvjetni odbor o važnosti obuke u starijima jezicima, pa je zato uklopilo obuku u grčkom iz srednje škole uopće,

a obuku u latinskom prenijelo posve u višu srednju školu. Za oboje drži, da će biti bez štetnog utjecaja za opće obrazovanje kao i za pripremu za sveučilišni studij srednješkolske mladeži. Poradi toga otpada i potreba bifurkacije u IV. godištu, što u isti mah ide u prilog i istaknutom opravdanom načelu, »da se mladeži u srednjoj školi što dulje vremena daje istovrsno obrazovanje«.

Kraj stegnute obuke u starijima jezicima ne bi se ni mogla na samoj jezičnoj osnovi stvarati tri tipa više srednje škole, pa je stoga a i s drugih pedagogijskih i kulturno-političkih razloga ovo društvo stvorilo jednoglasni zaključak, da u višoj srednjoj školi treba provesti bifurkaciju namjesto predložene trifurkacije i to po načelu, da jedan tip te više srednje škole ima svoj osnov i težište u jezičnoj i literarno-povjesnoj predmetnoj skupini, a drugi u matematičko-prirodnoznanstvenoj. Prema tome glasi zaključak ovoga društva, da bi se imali uvesti u višoj srednjoj školi realno-gimnazijski i realni tip, čime bi se primjereno udovoljilo i načelu individualizacije.

Prema tim promijenjenim načelima došlo je društvo nakon temeljitog stručnog pretresanja do slijedećega nacrtu programa školskih predmeta i obučnih sati, polazeći osobitu važnost na to, da se ti predmeti i sati karakteru pojedinog tipa primjerenije porazdijele, nego je to u nacrtu po Prosvjetnom odboru predloženo, koji na primjer realne predmete vidljivo prikraćuje. Raspored predmeta i broj sedmičnih sati vidi se iz priložene skrižaljke.

II. Primjedbe uz nastavni program:

Nauk vjere: Polazeći sa stanovišta, da je vjera i vjerska obuka stvar savjesti i roditelja učenika, stvorilo je društvo zaključak, da se nauka o vjeri imade u srednjim školama obučavati neobligatno, dok bi se obuka u čudoredju imala učiniti obvezatnom i povjeriti profesoru svjetovnjaku i to u nižim razredima kao poseban predmet, a u višim razredima u svezi sa obukom filozofijsko-propedevtičkom. Prema tome i rukovođenje i nadzor kod neobveznog vršenja bogoslovnih čina pripada samim vjeroučiteljima.

Prvi moderni jezik: Kao prvi moderni jezik prihvaća se francuski jezik, a obuka se počinje u drugom razredu. Opseg obučnog vremena za taj jezik nije takodjer mijenjan osim u drugom razredu, gdje je od tri sata povišen na četiri sata.

Drugi moderni jezik: Stvoren je zaključak, da se kao drugi moderni jezik uzme po izboru engleski ili njemački jezik, ali da se za obukom otpočne istom u petom razredu.

Klasični jezici: Načelno o učenju klasičnih jezika rečeno je već naprijed, da se imaju opsegom stegnuti tako, da grčki jezik posvema otpada; ali je zaključeno, da se taj jezik može u realno-gimnazijskom odjelu počevši od šestoga razreda učiti kao neobligatan predmet 2 sata na tjedan.

Povijest: Društvo se nije moglo priključiti mišljenju Prosvjetnog odbora, da bi se u nižim razredima učila samo narodna historija, a od opće historije samo onoliko, koliko je potrebno za razumijevanje domaće historije, nego drži, da valja i učenicima nižih razreda podati neku zaokruženu sliku opće povijesti, jer bez poznavanja opće povijesti ne može biti niti opće naobrazbe, koju po temeljnom svom načelu mora učeniku podati niža srednja škola. Prema tomu dakle povjesna obuka ima započeti već u drugom razredu, gdje bi se po dva sata učilo stari vijek, u trećem razredu bi se u prvom poljeću učili najvažniji momenti iz srednjega, a u drugom iz novoga vijeka s osobitim obzirom na povijest slavenskih i zapadno-evropskih naroda, isticanjem dakako kulturne historije, dok bi se u četvrtom razredu oba poljeća posvetila točnijem izučavanju narodne historije.

Nauka o državnom uredjenju. Za taj predmet je zaključeno, da se ima obučavati samo u drugom poljeću najvišega razreda držeći, da je zato vrijeme dostatno, dok bi se u prvom poljeću istoga razreda temeljitije uzeo zemljopis kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca. Isto je tako zaključeno, da bi već u četvrtom razredu bilo potrebno podati učenicima glavne pojmove o nauci o uredjenju države i to u zemljopisnoj obuci, što bi osobito dobro došlo onim učenicima,

koji ne nastavljaju nauke u višoj srednjoj školi. Nauku o državnom uredjenju za osmi razred imao bi napisati stručnjak pravnik.

Zemljopis: Društvo drži obuku u zemljopisu tako važnom, da je nije moglo ograničiti samo na peti dotično na šesti razred, nego joj je namijenilo po dva sata u svim gornjim razredima do drugog polugodišta osmoga razreda, u kom bi se učila nauka o državnom uredjenju.

Prirodopis: Glede obuke prirodopisa u nižim razredima srednje škole stvoren je zaključak, da se mineralogija uči u četvrtom razredu kao poseban predmet neovisno od kemije po dva sata, u svezi s nazorom Prosvjetnog odbora, da učenje kemije treba od prirodopisa i fizike odijeliti koji nazor i ovo društvo prihvaća. Nadalje je stvoren zaključak, da treba u šestom razredu nauku o čovjeku uzimati opširno i u svezi sa naukom o zdravlju čitav prvi semestar, našto bi u drugom semestru slijedila nauka o životinjstvu. U sedmom razredu bi se imala uzimati mineralogija sa geologijom u oba odjela. — Da se u obuci prirodopisa uzmogne postići svrha, a napose u obuci iz botanike i zoologije izdašno i valjano primijeniti biologijska obučna metoda, prijeke je nužno, da se broj obučnih sati, koji predviđa program Prosvjetnog odbora za taj predmet, povisi. Još je stvoren zaključak, da bi nauku o zdravlju imao predavati stručnjak prirodopisac.

Kemija: Prema važnosti ovoga predmeta, što je ima danas u životu i nauci, drži društvo, da treba i učenicima realno-gimnazijskog odjela podati opsežnije znanje toga predmeta, pa mu je zato dalo znažno veći broj obučnih sati. Tim više se je na to načelo moralo uzeti obzir u realnom odjelu.

Fizika: Ovo društvo drži, da u nižim razredima nikako ne dostaju tri obučna sata na nedjelju u jednoj godini za uspješno obučavanje u fizici, i ako se ne uzimaju teoretska razglabanja, kako se u ostalom ni dosada nijesu uzimala, pa je zato pridržalo tu obuku i u četvrtom razredu i još povisilo broj obučnih sati. Isto je tako bilo potrebno — imajući vazda na umu veliko značenje toga predmeta za modernu tehniku i indu-

striju — povisiti nešto broj obučnih sati i u višim razredima obaju odjela.

Mjerstveno crtanje: Za obuku u mjerstvenom crtanju u jedinstvenoj nižoj srednjoj školi, koji se predmet u programu Prosvjetnog odbora ne nalazi, određena su ukupno četiri sata poradi potrebe srednje tehničke škole i potrebe realnog smjera više srednje škole.

Prostoručno crtanje: Moderno naglašavanje velike uzgojne i obrazovne vrijednosti prostoručnoga crtanja i potrebe tehničkih škola ponukale su društvo, da je u prva tri razreda nize škole i u petom razredu realnog odjela znatno povisilo broj obučnih satova toga predmeta.

Pisanje: Dosadašnja iskustva o obuci toga predmeta kao i mogućnost, da svaki stručni učitelj nadzire izradivanje pismenih sastavaka jesu razlogom, da se taj predmet uopće napustio.

Filozofija: Budući da je po »Načelima« napuštena obuka u vjeronuku u višim razredima posvema, a prema shvatanju ovoga društva izloženom već u primjedbama k nauci o vjeri ima da je nadomjesti u najvišim razredima filozofijska nauka o čudoredu, to je prijeko nužno, da se i realno-gimnazijskom i realnom odjelu povisi broj obučnih sati iz filozofijske propedeutike, s kojom se po naravi stvari ima nauka o moralu spojiti.

Neobligatni predmeti: Prihvaćeno je mišljenje, da bi se ruski jezik kao neobligatan predmet imao obučevati počevši već od petoga razreda u oba odjela. Za grčki jezik napomenuto je neobligatno učenje od šestoga razreda u realno-gimnazijskom odjelu već naprijed.

V lanskem letniku »Jugoslavenske Njive« sta dva članka, govoreća o školski reformi, ki jo tu na kratko omenjamo:

»Sustav budućeg našeg školstva«, v katerem je piscu dr. Br. Tkalčiću vrhovna zahteva: »Reforma našeg školstva ima da ukori postignuć svrhe narodnoga života našeg, ima da ojača rad oko nje. Stoga: reforma školstva našega znači promjenu sadanašnjega sustava školskog: tek njegovom promjenom moguće je riješiti problem

obrazovanja narodnog školstva, riješiti i problem zajedničke narodne suradnje u općem kulturnom životu«. No, pisec se zaveda, »da će se ponajprije provesti djelomična reforma«. Zato reformo školstva tudi obravnava s tega vidika. V splošnem so njegove zahteve: osemletna šolska obveznost brez pridržka, enotna nižja srednja šola kot izborna šola za one, ki se hočejo posvetiti vseučiliškim študijam (vsej izobrazbi praktičnih strok služijo raznovrstne strokovne šole), in je dvodelna: humanistično-literarna in realna.

»Opće pučko obrazovanje u školskoj organizaciji«. (Dr. Mih. Marčetić); iz tega spisa izvzamemo tri simpatične zahteve: 1. »Da nijedna pučka škola u većim gradovima ne bi smjela biti bez zabavišta«. 2. »Po svojoj svrsi i po nastavnoj osnovi gradi škola nije drugo nego potpuna pučka škola, koja pruža temeljitije obrazovanje, jer raspolaže sa većim brojem učitelja i djeluje u središtima, gdje su uvjeti za nastavu povoljniji: ona bi se svojim imenom mogla i ne razlikovati od pučke škole, jer predstavlja samo savršenij oblik istog tipa«. 2. »U sekundarnoj pučkoj nastavi (t. j. v nadaljevalnih školah) ne radi se naime o tome, da se ponavlja prije stečeno zanje, nego da se obrazovanje učvrsti, proširi i iskoristi za praktična zanimanja. Podesne su zato produžne škole poljodetskog, trgovačkog i zanatlijskog smjera, u kojima se opća naobrazba spaja s stručnom; ne manje korisne i potrebite bile bi ženske produžne škole za domaćinstvo i ručni rad. Ova sekundarna opća nastava može imati uspjeha, ako traje najmanje dvije, a po mogućnosti tri godine«. — Te tri zahteve bi radi, da jih upošteavaju oni, ki nam bodo ustvarjali nov školski zakon.

P

C. TO IN ONO.

† Viktor Bežek.

Odšel je od nas naših prvih učiteljev eden, ki nam je ob najbolj pravem času podaril svoje »Vzgojeslovje z dušeslovnim uvodom« in svoje »Ukoslovje«, ki je opravil s tem veliko delo.

Ki pa je opravil pred 18 leti še večje.

Takrat, ko se je v »Popotniku« boril proti kranjskim pristašem formalnih stopenj, proti uradnemu uvajanju formalizma v našo

šolo, proti zaviranju duševne svobode učiteljstva pri šolskem delu. Razborit in neupogljiv je stal tedaj, opremljen z globokim znanjem in s širokim obzorjem. Razboritost in odločnost za stvar, a dostojnost v obliki sta ga odlikovala v tem boju. Sam je dejal v tistih dneh v enem svojih pism na tedanjega „Popotnikovega“ urednika: „Poštenega boja se ne plašim; naj pride še toliko „Antiinterimov“, uradnih in neuradnih, sape mi ne zapro. Morate misliti, da se jaz ne bavim z ničemer, niti z igro, niti s športom niti s čim drugim, nego samo s šolo od zgodnjega jutra do poznega večera. Kdor me hoče iz šolskega sedla vreči, ta bi moral močne sulice imeti.“

Zmagal je tudi in prodril. V šoli in za šolo je stal posledje do konca svojih dni, ki je bil zmožen delovati na mnogih slovstvenih popriščih; svoje najboljšje moči je posvetil delu za šolo, v njem je zrl svojo najprisrčnejšo nalogo.

Te vrstice o prvi priliki, ki nam je dana, da govorimo o velikem pokojniku; njegovemu spominu pa se v kratkem odslužimo z daljšim pregledom njegovega dela. Ured.

Nov tip (nova vrsta) kmetijskih šol. Skoraj v vseh časopisih, strokovnih in političnih, se zadnji čas pogosto razpravlja o kmetijskem pouku, oziroma o kmetijskih šolah. Ne delamo pa, samo v teoriji, temveč tudi v praksi, kakor kaže sledeči slučaj.

V Šmarju pri Jelšah se snuje kmetijska nadaljevalna šola s teoretičnim in praktičnim poukom. Na dva oralna obsežnem šolskem zemljišču se bo zasadil vzoren sadovnjak, napravila drevesnica in trsnica ter postavil čebelnjak. V pouk bi služil še državni vinograd, morebiti tudi drugo primerno zemljišče.

15 do 20 kmetijskih sinov, starih 14 do 18 let, ki so dovršili z dobrim uspehom ljudsko šolo, bi 2 leti posečali kmetijsko nadaljevalno šolo. V nedeljo dopoldne 4 ure bo teoretični pouk: Kmetijsko računstvo, spise, knjigovodstvo in predavanja o kmetijstvu (t. j. o poljedelstvu, živinoreji, sadjarji, vinogradstvu, čebelarstvu); v četrtek 4 ure delo na vrtu, sadovnjaku, drevesnici, trsnici, čebelnjaku. Ob slabem vremenu nadomestuje delo predavanje. Razen tega bo ob določenih dnevih posest in delo v državnem vinogradu, vzornih posestvih, posest kmetiške šole v Št. Jurju itd.

To bi bila nova vrsta kmetijske šole. Dosedaj smo imeli triletno sadjarsko in vinarško šolo v Mariboru, enoletno kmetijsko šolo v Št. Jurju, na Grmu in v Velikovcu. Vsled nezadostnega zanimanja prebivalstva in velikih stroškov se število teh **prevažnih šol** ni pomnožilo in ni upati, da se v kratkem izboljša. Razen teh smo imeli

nekaj kmetijskih nadaljevalnih šol le s teoretičnim poukom. Šoli odšli dečki so obiskovali neki ponavljajni pouk po 2- do 3-tedenske ure pozimi. Te nadaljevalnice se niso mogle razviti, niso imele prave podlage, hirale so na denarni jetiki in večinoma tudi preminule.

Boljše je nekaj, ko nič, zato priporočamo, naj vsaj to ostane, oziroma se pozivi in pomnoži.

Neka sreda med pravimi kmetijskimi šolami in teoretičnimi nadaljevalnicami bi bila predlagana kmetijska nadaljevalna šola s teoretičnim in praktičnim poukom.

V kratkem bo predložen strokovnjakom v presojo pravilnik, učni načrt in proračun. Vse bi še šlo gladko, le troški bodo delali merodajnim krogom preglavice. Lahko terjamo od učitelja, da posveti svoje delo in vso svojo sposobnost in moč v korist svojemu ljudstvu, denarja pa od njega ne moremo zahtevati, ker ga nima.

Posameznik, ki da otroka v mestne šole, ima 5—6000 K letnih stroškov, država bi pa ne zmogla za posamezno šolo tolikih izdatkov?

Prevelikih stroškov se ni bati, te šole bodo redke, za sedaj niti v vsakem okraju po ena ne, ker ni povsod primerne zemljišča, ni povsod učitelja, ki zmore tako delo in prevzame vso skrb in odgovornost, in ni povsod strokovnjaka, ki pomaga pri praktičnem delu.

Okrajni zastop šmarski (načelnik dr. Jos. Georg) je že dovolil 1000 K letne podpore. Vsa čast mu!

Ako bo država podpirala kmetijske nadaljevalne šole v isti meri, kakor obrtne nadaljevalne šole, t. j. da krije dve tretjini vseh stroškov, eno tretjino pa krajevni činitelji: okrajni zastop, občine, posojilnice itd., uspeh ne bo izostal. Sploh je priporočati, da se organizacija kmetijskih nadaljevalnih šol uredi slično, kakor so urejene obrtne nadaljevalne šole v kolikor se tiče pravilnika (statuta) in proračuna; učni načrt je seveda popolnoma drugačen.

Mogoče bo jeseni 1920 šola že otvorena, če ne ostane zadeva na dnevnem redu; te vrste pa naj služijo za vzodbudo drugim krajem. Da lahko strokovnjaki, kmetovalci in učitelji o tem razpravljajo, sem predložil spis „Kmetovalcu“ in „Popotniku“.

Vse toži o hudih časih, o draginji, ki je posledica vojne, jaz pa vem tudi zdravilo za zboljšanje — to je delo, neumorno vztrajno delo. Učitelj v šoli, kmet na polju, rokodelc v delavnici, rudar v rudniku, vsak po svoje naj dela pot boljšim časom, naj odpira vrata blagostanju. Tudi nameravana kmetijska nadaljevalna šola bo plod izredne marljivosti in delavnosti v zled mladini in doraslim.

H. Š.

Višje osnovane ali deške in dekliške šole. Svoje dni je bil hud pritisk od dežel. šol. sveta v Gradcu in ministrstva na delevce šol po spolu. Šli so tako daleč, da so ustanovili dve trirazrednici. Kaj jih je k temu napotilo, še danes ne vem in ne razumem, četudi se za odrasle deklice v marsičem pouk lahko drugače priroji, nego za dečke, a na trirazrednicah to ne pride v poštev.

Danes postopa višji šolski svet prijazneje in rad dovoli višje organizovane šole. Dovolil je, že združitev dveh štiritrazrednic v šestrazrednico z dvema vzporednicama.

Računsko pravilno bi bilo: dve štiritrazrednici se spojita v osemrazrednico. Ta možnost je le navidezna. Vsi otroci ne vstopijo s šestim letom v šolo, pogosto šele v sedmem ali celo pozneje; vsi ne napredujejo leto za letom, mnogo jih zaostane, nekaj jih odide v meščanske in srednje šole; vsi pa izstopijo takoj po končanem 14. letu, tako da osmega šolskega leta skoraj ni, osmi razred bi bil prazen. Sedemrazrednica pa je možna tudi na kmetih, četudi bo poleti vsled oproščenja malo otrok za najvišji razred. Takoj pri združitvi štiritrazrednic je sedmi razred začetkom le lepa firma, prazen naslov, ki dobi veljavo s težkim delom dolgih let.

Največja korist višje osnovanih šol je ta, da odpadejo oddelki. Zgodovina sicer pripoveduje o možu, ki je pisal, čital, narekoval in poslušal vse obenem, mi smo pa navadni ljudje, in komaj eno delo dobro zmoremo. Bolj ko hoče učitelj oba oddelka obenem obvladati, manj opravi. Menjati je treba pri nekaterih predmetih sedaj polovico razreda, potem drugo polovico. Na višje osnovani šoli ima vsak učitelj le en oddelk, ves dan se bori z vsem razredom skupno. To je velika ugodnost mladini in učitelju, to je izboljšanje discipline, učnih in vzgojnih uspehov.

Učni načrt višje osnovanih šol je obširnejši. Šesti razred nadomestuje prvo, sedmi razred drugo meščansko šolo. Na večrazrednicah pridejo večji, zrelejši otroci skupaj, lažje jim je podavati nauke za življenje. Koedukcijo priporočajo znameniti pedagogi in se uvaja sedaj pogosto. Na obrtnih nadaljevalnih šolah je uveljavljena z najboljšim uspehom že dolgo vrsto let.

Služboval sem že na eno-, dvo-, tri-, štiri-, pet- in šestrazredni šoli, na deški in dekliški šoli, na obrtni nadaljevalni šoli s trgov. tečajem, kjer se poučujejo mladeniči in mladenke skupno, in sem se pričal o veliki vrednosti višje osnovanih šol ter o ugodnem vplivu koedukcije, zato priporočam združitev deških in dekliških šol v višje organizovane šole kar najtopleje.

Zavod za oskrbo šol. *)

Ustanavljajo prepotrebno zalogo šolskih knjig za Slovenijo in Istro. Kakor vemo, je stara dunajska zaloga šolskih knjig vršila svojo nalogo le na pol; posamezni pisatelji so pisali na svojo roko, založniki zalagali, oblastva aprobirala; in tako smo imeli poleg knjig privatne zaloge. Vzrok temu je bil gotovo v prvi vrsti zanemarjanje drugih narodov, premalo pojmovanje napredka itd. Naše mnenje je, da naj zaloga šol. knjig v resnici koncentrira vse izdajanje šol. knjig, t. j. da se privatnim založnikom sploh odvzame založba šolskih knjig. Seveda je pa treba — če se to načelo sprejme — tudi primerne organizacije uradne zaloge, pa o tem pozneje.

Danes nas ne teži samo gomanjkanje primernih knjig, ampak tudi pomanjkanje primernih učil. Težave z učili poznajo predvsem šole, ki so ustanovljene v novejšem času; glede gotovih učil, predvsem za zemljepisje in zgodovino pa čutimo praznino vsi. In vendar brez učil ne gre. Ne kaže pa, da jih dobimo ob sedanjih razmerah v doglednem času, na privatno podjetnost ne čakajmo. Tu naj nastopi inicijativno pokrajina. Šole bodo dobile najpotrebnejša učila najpoprej in najceneje, če se tudi tu centralizira ves promet.

Ustanovi naj se poseben odsek za učila. Ta naj monopolizira ves promet z učili.

Njegove glavne naloge bi bile:

1. da pokupi pri trgovcih vsa pri nas se nahajajoča primerna učila,
2. da določi statistično najmanjšo potrebo učil,
3. da naroči potrebna učila pri domačih podjetjih, ali če ta še niso sposobna, da jih naroči iz tujine. (Uradu bo gotovo lažje doseči popust uvozne carine!),
4. da razdeljuje naročila po došlih naročilih,
5. da vodi vzorno svojo zalogo učil. Primerno prirejena zaloga učil bi bila nekaka stalna razstava učil, vsak učitelj bi tam lahko pregledno videl kaj potrebuje za svoj razred, svojo skupino.
6. da vodi statistiko o učilih na vseh šolah pokrajine ter v primerih kričeče nezadostne opreme z učili inventira pri viš. šol. svetu (oz. poverjeništvu).
7. da vodi v šolskem znanstvenem listu stalno rubriko o učilih, kjer prinaša svoje objave o učilih kakor tudi vse zanimivosti iz te stroke iz tujine.

*) Dasi se s člankom osebno ne moremo v vsem strinjati, ker smo mnenja, da monopoliziranje zatira svobodi razvoj, — a radi priobčujemo, ker nam je dokaz za živo zanimanje, s katerim se vse udeležuje notranje ureditve našega doma. Ured.

Jasno je, da more take naloge vršiti le strokovnjak — učitelj. Zavod bi moral imeti stalno najmanj tri strokovnjake za posamezne stroke, komercialno vodstvo pa bi bilo v rokah trgovsko izvežbanega.

Celo organizacijo si mislim tako-le:

Zavod za oskrbo šol bi se delil na dva odseka: I. za učne knjige, II. za učila.

Oba odseka dobivata direktive od učiteljskih skupščin, katerih sklepom pritrđi višji šolski svet.

Ad I. Upravo vodi svet za učne knjige, ki sestoji: a) iz enega viš. šol. nadzornika, kot predsednika, b) iz vsaj treh voljenih zastopnikov učiteljstva, kot referentov za posamezne strokovne skupine, c) iz 1—2 zastopnikov organizacije slovenskih pisateljev in d) komercialnega vodje zavoda.

Pri odločanju o knjigah za srednje šole fungirajo kot referenti voljeni zastopniki srednješolskega učiteljstva, analogno pri knjigah za strokovne šole.

Ad II. Upravo vodi svet za učila, ki sestoji iz a) enega viš. šol. nadzornika kot predsednika, b) vseh učiteljev strokovnjakov, ki so stalno nastavljeni pri odseku, kot poročevalcev, c) iz voljenih zastopnikov učiteljstva in d) komercialnega vodje.

Če bi ta odsek dobil še pododsek za dobavo in razpošiljanje ostalih šolskih potrebščin (papir, zvezki, peresa itd.), ki bi kot edini zalagal vse šole za vsem potrebnim, dobrim standart-blagom, bi bilo gotovo pomagano učiteljstvu, ki se danes bori s tolikimi težavami v tem öziru; pomagano bi bilo staršem, ki bi vedeli, da so njihovi otroci opremljeni za najpotrebnejšim po gotovo najnižjih cenah, in zaprta bi bila pot neznosnemu draženju vseh potrebščin, kar danes že prav resno ogroža duševni razvoj proletarskega otroka.

I. Bernot.

Šolski program češke socialistične stranke je izšel v Krejčijevi Budoucní; iz njega posnemamo glavne poteze:

Osnovno načelo kulturnega programa socialistične stranke, davajoč smernice za njeno kulturno delovanje, je: „Napravití izobraževanje tako obče, da se z njim odstranijo današnje razlike, ki sodelujejo v neenakosti današnje družabne organizacije, tako da ni višja inteligenca več sredstvo za tlačenje in izrabljanje proletarijata in da višja izobrazba ne bo več privileg.“ V dosego tega smotra je najpreje preobrazil šolstvo. Po načrtu naj bi sedanja osnovna šola ostala, ker prilično dosti odgovarja socialističnim načelom. V ostalem naj bi se v šolstvu stopnjema izvedle naslednje spremembe: 1. Ureditev enotne srednje šole. 2. Smernice strok. šol naj bodo take, da strokovno, teoretsko in praktično znanje obsega razmerni obseg občega znanja in da se upotrebi učenčeva moč za objavljanje začetnih enostavnih strokovnih po-

slov. 3. Reforma vseučilišča in tehnike budi, da visoke šole prestanejo biti priprava za strokovno znanje ter prevzamejo naloge, po kateri naj dovrše izobraževanje z znanjem, potrebnim za dvignenje svetovnega razgleda, in da se visoka šola dvigne kot enotna šola po načrtu ljudskega vseučilišča. 4. Baviti se z znanstvom je naloga učitelja ljudskih vseučilišč kakor tudi praktičnih strokovnjakov. Znanstvu na budi zajamčena svoboda, neprikrajšana s kakršnikoli öziri na državo ali na cerkev. 5. Avtonomiziranje šolstva in decentraliziranje. Šolska uprava se uredi tako, da se upravljajo učiteljski zbori sami med seboj. Iz svoje sredine si izbirajo upravitelja, ki eno ali več let zapored vodi in upravlja zavod ter ga zastopa pred organi javne uprave in pred občinstvom. Nadzor vrši notranji šolski odbor, osebne zadeve opravlja član korporacije, ki vzdržuje šolo in učiteljski zbor. Nadzornika si voli večje število učiteljstva, n. pr. učiteljstvo okraja na isti način kot upravitelja. 6. Ločitev šole od cerkve je naravna posledica svobode verskega prepričanja, zajamčena v kulturnih državah že z državnimi zakoni in z vzgojnimi zahtevami. Šola mora biti brez konfesije. Religija itaj se kot učni predmet odstrani iz šole, a religiozna vzgoja naj se izven šole poveri tej ali oni veroizpovedi. 7. Uporabijo naj se vsa sredstva, ki jih daje slovstvo in šolstvo, v to, da se razširi izobrazba širokih vrst. (Osnovanje knjižnic, čitalnice, vzgojni tečaji, poljudni znanstveni časopisi i. dr.) 8. Pristop v današnje šole mora biti vsakomur prost, šolnina se ukine. 9. Učiteljstvo naj postane materialno neodvisno. —e.

Drobtine. Dosedaj še ni bilo močče iztrebiti velike začetnice pri besedah ti, tvoj itd. v pismih. In vendar je naš velikán Fr. Levce tako jasno povedal, da je to „po nemški pisavi zavito“. (Prim. njegov „Pravopis“ § 604.)

Čas bi bil, da se vsaj sedaj öfresemo tega germanizma ter zato pozivamo šolsko oblast, da ne aprobira več nobene knjige, ki tega ne upošteva. Sicer ne bi bil odveč tudi primeren odlok viš. šol. sveta (poverjenišтва), ki bi naj pravilno pisavo — dekretiral.

Podobno pot je prehodila v naša pisma tudi razvada razsipavati z naslovi: veleneceni, preblagorodni itd. Mislim, da vemo vsi prav oceniti vse take naslove, ki so popolnoma odveč. Francoz je gotovo na glasu kot najbolj ölikan družabnik in vendar ne pozna nobenih puhlih naslovov. Pozna samo: gospod, gospa, gospodična, in mislimo, da to tudi poponoma zadostuje. Ali se ne bi mogli tudi mi odločiti za to? Treba bi bilo samo vprašati naše književnike (Slov. pisateljsko društvo, uni-verz. profesorje) in če se izrečejo ti za

opustitev vseh praznih epitetov, naj potem višji šolski svet (poverjenišтво) tozadevno za šole... dekretira. Le če bo mladina že v šoli privajena takemu pisanju, je mogoč že v doglednem času splošen uspeh.

J. B.

Geografsko društvo. Po dolgotrajni pavzi vsled vojne je v oktobru 1919 začelo znova svoje delo tudi Geografsko društvo (poprej: Srpsko Geografsko Društvo), pa predvsem upa in trdno pričakuje, da mu pristopijo novi člani iz cele naše ujedinjene države. Društvo ima dvojno nalogo: da pomaga geografskemu raziskavanju in proučevanju jugoslovanskih pokrajin in da geografsko vedo v teh deželah širi med našim ljudstvom. Oboje hoče doseči potom strokovnih in popularnih predavanj, pa z izdavanjem časopisa „Glasnik Geografskog Društva“ in prirejanjem ekskurzij. Člani društva so: redni (strokovni delavci, ki plačajo letnih 20 dinarjev) in izredni (z letnim prispevkom 12 dinarjev). Vsi člani dobivajo zato brezplačno društvena izdavanja in se udeležujejo popularnih predavanj in ekskurzij društva. Redni člani se vrhutega udeležujejo tudi strokovnih predavanj in smejo uporabljati društveno knjižnico. Za ustanovne člane smatra se one državljane ozir. zavode, ki poklonijo društvu enkrat za vselej najmanj 500 din. v gotovini ali vrednosti; oni imajo vse pravice rednih članov. — Vsa društva in znanstvene zavode obenem pozivamo, da stopijo z nami v menjo svojih publikacij. Geografsko društvo Beograd-Univerzitet.

FILOZOFSKI SLOVAR.¹

(Sestavlja dr. Franc Derganc.)

1. Pluralizem (lat. plures — mnogo jih) je tisti nazor, po katerem obstaja svet iz individualnih, konkretnih eksistenc, iz množine različnih in medsebojno neodvisnih bitij ali principov. James sodi, da stremi ta prvotna in dana mnogoličnost v svojem razvoju proti vedno večji enoti, njemu je pluralizem dano, istinito izhodišče, enota le konec in smoter svetovne dogodnosti.

¹ Opomba pisatelja. Slovar z razlago filozofskih pojmov olajšuje in omogočuje čitanje filozofskih spisov, ki povzročajo izredne težave, ako ne poznamo natančnega, jasnega in razločnega pomena filozofskih izrazov. Začeti hočem z nekaterimi najsplošnejšimi pojmi in nadaljevati prigodno, to se pravi z izpisovanjem znanih in pristopnih spisov, in sicer najprej W. Jamesa (Popotnik, 1919) in H. Bergsona (Ljubljanski Zvon, 1917). Opozarjam, da v tako kratkem obsegu ni mogoče navesti vseh pomenov in definicij, ki so jih podali doslej različni filozofi. Posamezni pojmi imajo toliko razlag, da bi njih izčrpa

2. Monizem (singularizem) gr. monos, lat. singularis — sam, edin) je tisti nazor, po katerem biva samo ena substanca (podstat), da je množina in različnost le videz ter izhaja iz enega samega principa, da so poedini predmeti le modifikacije istega enotnega bitja, ki je samo na sebi ali snov, tvarina (materija, materializem) ali duh (idealizem, spiritualizem) ali nekaj tretjega, absolutnega z dvojno sposobnostjo materialne in dušne oblike (istovna filozofija, panteizem, idealni realizem), duh in materija sta le dve različni strani ali pojavni možnosti iste absolutne substance. Mogoče pa je tudi, da nastopata duh in materija v absolutnem vedno in povsod neločljivo združena (psihoižični neonizem, hilozoizem).

3. Dualizem (lat. dualis — dvojen) je tista panoga pluralizma ki izvaja vso navidezno množino bitij iz dveh zadnjih, različnih prabitij. Razlikujemo: 1. verski (teološki) dualizem uči, da bivata od vsega začetka dva samostojna boga, dobri (pozitivni, ustvarni) in hudi (negativni, uničevalni) princip, ki se nahajata v večnem nasprotovanju in boju; 2. kozmološki dualizem sklepa iz slučajnosti in gibčnosti sveta na nujen prvi gibalni vzrok, na boga, Bog in svet sta dve različni svetovni bitji, svet se nahaja napram bogu v razmerju sekundarnega, nesamostojnega, omejenega in ustvarjenega bitja; 3. antropološki dualizem sestavlja človeka iz dveh različnih, protislovnih bitij, iz duše in telesa, stoječih ali v vzročni (kavzalni) ali samo vzporedni (psihafizični paralelizem) medsebojni zvezi; 4. metafizični (ontološki) dualizem jemlje dve zadnji, različni in medsebojno neodvisni substanci, dve prabitji, duha (miselnost) in materijo (prostranost), iz katerih obstaja vsa navidezna množina drugih bitij; 5. noetični (spoznavnoteoretični) dualizem razlikuje z ozirom na spoznavanje dva činitelja: subjekt in objekt, jaz in nejaz, zavest in bit, pojav in stvar ob sebi; 6. etični dualizem razlaga človeško delovanje iz dveh nagibov ali virov, iz svobode ali nujnosti, iz dolžnosti ali samovoljnosti, iz razuma ali čutnosti.

monografija sama napolnila celo knjigo. Sledeče razlage so subjektivno izbrane in nai služijo predvsem pobudi za globlji, samostojni študij.

Opomba uredništva. Ker je gospod pisatelj tako prijazen, da je prevzel uvajanje učiteljstva v višji znanstveni študij, smo se odločili, v let. „Pop.“ določiti za filozofski slovar poseben prostor in ga bomo vsakokrat priobčevali izven navadnega „Popotnikovega“ gradiva. Primernejše in spodobnejše bi sicer bilo zanj drugo mesto v listu, a ekonomski oziri nas silijo do te ureditve.

4. Duh (nem. Geist, lat. animus, mens, intellectus, spiritus) je po Platonu najvišji del duše, miselnost (logistikon); Aristotel ga smatra za najvišjo moč človeške duše, za miselni princip; Descartesu je duh enostavna, neprostrana, nematerijalna, misleča substanca; Kantu je duh nepoznani in nerazumljivi nekaj, o katerem vemo le to, da je subjekt naših misli; Wundt pravi: duh je kakor duša subjekt notranjega izkustva, če odmislimo vse zveze tega subjekta s telesnim bitjem; Bergsonu je duh v širšem pomenu „ustvarno življenje“, v ožjem „čisti spomin“ (mémoire pure); kali duha delujejo že v materiji a brez spomina, svobode in ustvarne moči.

Bistva duha nam znanost še ni razložila, zato si ga razlagajo filozofi prav različno. Razširjeni so zlasti sledeči pomeni: 1. po nazoru primitivnih prirodnjakov in spiritizma je duh kot nositelj vseh dušnih pojavov neka izredno fina, živa snov, ki se od telesa lahko loči in brez njega samostojno živi in deluje, ki prešinja in obdaja telo v obliki svetle meglice (tenčice); 2. po metafizični razlagi je duh nematerijalna substanca ali aktualna duša, zavest; 3. drugim mislecem je duh poseben del ali miselna sposobnost duše (razum, intelekt), različna od občutkov, čustev in nagonov; 4. beseda duh znači tudi sposobnost izredno ostrega in finega mišljenja (esprit).

5. Duša (nem. Seele, gr. psyché — dih, lat. anima) pomeni prvotno ali topli dih človeka, ki se v smrti loči od telesa, ali senčno podobico (eidolon, umbra), ki zapušča v sanjah telo kakor živa senca, blodi po svetu, a se vrača zopet in le v smrti ostavi telo za vedno. Ta primitivni pojem duše si je ustvaril prirodni človek po metodi najvne analogije, po metodi reflektoričnega, instinktivnega metaforizma v davni prazgodovini, na najnižji razvojni stopnji razuma, ko ni poznal še nobene kulture, begajoč po zemlji kakor plaha zver. S kulturno tradicijo se je ta primitivni „ljudski pojem“ dedoval in prenašal od roda do roda do današnjega dne, ker kritika še doslej ni ugotovila, če ima najvni metaforizem sploh kako znanstveno veljavo in v kakem obsegu? Z napredkom splošne kulture so začeli samostojni misleci (filozofi) razglabljalni in razkrajati že v otroški dobi prevzeti ljudski pojem duše

in ga primerjati z rezultati lastnega pre-mišljevanja. Tako je ljudski pojem duše rasel in se razvijal skozi tisočletja dokler ga niso iz neke razvojne faze prevzela po navodilu verskih ustanoviteljev razna verstva in ga dogmatično fiksirala za svoje vernike, znanstveno in filozofsko pa pojem duše še danes ni dognan in še danes nimamo splošne priznane in veljavne definicije o duši.

Moderni empirizem se omejuje na opazovanje in eksperimentalno izsledovanje dušnih pojavov, zavedno se ogibajoč hipotez o bistvu duše, goji torej dušeslovje (psihologijo) brez duše.

Racionalizem izhaja iz danih dogem in jih poizkuša z logičnim sklepanjem in dokazovanjem spraviti v sklad z dejstvi izkustva.

Skepticizem in pozitivizem odklanjata problem duše, ker je baje nepristopen naši spoznavnosti.

Kriticizem opozarja na prirodne meje naše spoznavnosti, torej tudi na težavo in omejenost našega spoznanja o duši.

Aktualizem (Aktualitätstheorie) učil proti substancializmu, da ni duša kako samostojno bitje ali substanca, ampak samo vsota dušnih dogodkov ali doživljavaev, da je bistvo duše dogodnost, činovnost, psihičen nastoj (Werden) ali proces. Pri tem seveda ostane vprašanje odprto, ali je kaka dogodnost brez substancialne podlage sploh možna?

Dualizem je strogo zagrabil in ločil dušo kot netelesno bitje proti telesnosti materije.

Monizem materijalizma taji vsako dušo in trdi, da biva samo ena in sicer materialna substanca in da je takozvana duša samo finejša oblika iste materije ali samofunkcija materije.

Monizem idealizma (spiritualizma) dokazuje, da je le duša z duhom istino jedro vsemirja, da je materija le prikazen, proizvod ali le razvojna faza duha. Materija je le strnjeni duh (Hemsterhuis) ali ugasli duh (Schelling).

Stari grški filozofi so smatrali dušo za princip gibanja, za nekaj, kar giblje sebe in druga telesa. Ker jim pa gibanje brez substancialne podlage ni bilo znano, predstavljali so si dušno substanco kot neskončno fino materijo v obliki tekočine (voda) ali plina (zrak) ali žarive materije (ogenj). (Dalje prih.)

Hranilnica in posojilnica „Učiteljskega konvikta“ v Ljubljani

registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Zadružnik zadruge postane lahko vsak, kogar sprejme načelstvo. Delež 50 K se vplača naenkrat in se obrestuje po 5%.

Vstopnine se plača 2 K.

Hranilne vloge se sprejemajo od vsakega, če tudi ni zadružnik. Obrestna mera je 3%. Obrestovanje se pričinja s 1. in 16. vsakega meseca.

Posojila se dajo le zadružnikom na osebni kredit po jako ugodnih pogojih.

Informacije pošilja zadruga vsakomur franko, kdor vpošlje 1 K v znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se principijelno ne odgovarja.

Zadružni lokal je v Ljubljani, Frančiškanska ulica št. 6.

Uradne ure za stranke so izvzemši praznikov vsak četrtek in soboto od $\frac{1}{2}$ 17. do $\frac{1}{2}$ 18. ure.

Učiteljska gospodarska in kreditna zadruga v Celju

F. Z. Z. O. 7

maroča in plačuje za svoje člane gospodarske potrebščine, časopise, knjige, plačuje zavarovalnino itd. proti mesečnemu odplačevanju. — Sprejema vloge od vsakogar ter jih obrestuje po 3% za učiteljstvo že za ves dotični mesec, ako dojde denar vsaj do 5. dne v mesecu, sicer pa od 1. dne prihodnjega meseca. Sprejema tudi hranilne knjižice od drugih zavodov, ne da bi se prenehalo obrestovanje. Posojila se dajo zadružnikom na osebni kredit proti primernemu poroštvu, in sicer proti mesečnemu amortizacijskemu odplačevanju ali tudi na drug način, kd se določi spozorazumno med prosilcem in načelstvom.

==== Pet deležev se obrestuje kot hranilna vloga. ====

Zadružni lokal: Celje-Breg šte. 26.

Za pojasnila se je obrniti na naslov: Učiteljska zadruga, Griže pri Celju

Za odgovor je pridjati 20 vin. v znamkah, sicer se ne odgovarja.

Členjenemu učitelstvu in slavnim okrajnim šolskim svetom priporočamo v obilna naročila vse predpisane šolske tiskovine po najnovejših vzorcih, najnovejše mladinske spise lastne in druge zaloge, poštne in druge tiskovine za šolsko uporabo na ljudskih, obrtnih in meščanskih šolah, učne načrte, razne napise na lepenki itd. - Zahtevajte cenik, ki se pošlje brezplačno in poštne prosto. - Vsako leto izide „Ročni zapisnik“ z osebnim štatutom in imenikom vseh šol po slov. deželah.

UČITELJSKA TISKARNA V LJUBLJANI

registrov. zadruga z omejj. zavezo
Franciškanska ulica 6.

„Pelikan“ Akvarelne in tempera barve,

Günther Wagner-jeve umetniške in najfinejše tehniške akvarelne

barve

prekašajo glede čistoče, sijajnosti, mešovitosti in trpežnosti vse doslej znane izdelke.

: Najpriladnejša znamka za šolsko rabo :

Günther Wagner-jevi

tekoči tuši

prevladujejo svetovni trg!

Gospodom učiteljem risanja so na zahtevo napleski (namazi) in cenik na razpolaganje.

GÜNTHER WAGNER,

Hannover in Dussel X/l.

Obstoja od 1838. l. → 40 odlikovanj.

